

Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus

Maarit Alasuutari, Johanna Lammi-Taskula, Anni Riikonen & Lassi Kannel

VALTIONEUVOSTON SELVITYS- JA
TUTKIMUSTOIMINNAN JULKAISUSARJA 2022:27

tietokayttoon.fi

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:27

Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus

Maarit Alasuutari, Johanna Lammi-Taskula, Anni Riikonen &
Lassi Kannel

Valtioneuvoston kanslia Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvoston kanslia

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-383-064-6

ISSN pdf: 2342-6799

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:27

Julkaisija Valtioneuvoston kanslia

Tekijä/t Maarit Alasuutari, Johanna Lammi-Taskula, Anni Riikonen, Lassi Kannel

Kieli suomi **Sivumäärä** 93

Tiivistelmä Raportti esittelee Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus -hankkeen tuloksia. Jyväskylän yliopiston ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen vuosina 2021–22 toteuttaman hankkeen tehtävänä oli tuottaa tietoa neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön muodoista, varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta ja neuvolan roolista siinä sekä pienten lasten vanhempien tiedonsaannista lastenhoidon ja varhaiskasvatuksen vaihtoehtoista. Tutkimusaineistona ovat neuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnatut kyselyt ja haastattelut sekä noin yksivuotiaiden lasten vanhempien kysely. Hankkeen tulokset osoittavat, että neuvolan ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset mieltävät keskinäisen yhteistyön ennen kaikkea lapsikohtaisen asiakastyön kautta. Lapsen laajan terveystarkastuksen yhteydessä tapahtuva tiedonsiirto varhaiskasvatuksesta neuvolaan nähdään tärkeänä, mutta sen toteutus vaihtelee kunnissa. Neuvolassa keskustellaan vanhempien kanssa lastenhoidon ratkaisuksista, mutta varhaiskasvatuksen palveluohjauksen mielletään olevan varhaiskasvatuksen vastuulla. Vanhemmat saavat tietoa lapsen hoitovalinnan tueksi eniten kunnan ja Kelan verkkosivuilta. Raportissa esitetään suosituksia neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön sekä palveluohjauksen kehittämiseksi.

Klausuuli Tämä julkaisu on toteutettu osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelman toimeenpanoa (tietokayttoon.fi). Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta valtioneuvoston näkemystä.

Asiasanat tutkimus, tutkimustoiminta, varhaiskasvatus, lastenneuvola, monialainen yhteistyö, varhaiskasvatuksen palveluohjaus

ISBN PDF 978-952-383-064-6

ISSN PDF 2342-6799

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-064-6>

Samarbetet mellan Barnrådgivningsbyrån och småbarnspedagogiken samt servicehandledning

Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2022:27

Utgivare Statsrådets kansli

Författare Maarit Alasuutari, Johanna Lammi-Taskula, Anni Riikonen, Lassi Kannel

Språk finska

Sidantal 93

Referat Rapporten beskriver resultatet av projektet "Samarbetet mellan Barnrådgivningsbyrån och småbarnspedagogiken samt servicehandledning". Projektet genomfördes av Jyväskylä universitet och Institutet för hälsa och välfärd under åren 2021–2022 med uppdrag att belysa rådgivningens och småbarnspedagogikens samarbetsformer, småbarnspedagogikens servicehandledning och rådgivningens roll samt informationen till småbarnsföräldrarna om alternativen i barnavården och småbarnspedagogiken. Studiematerialet utgörs av enkäter och intervjuer bland rådgivningsbyråernas och småbarnspedagogikens anställda samt en enkät bland föräldrarna till omkring ettåriga barn. Resultatet av projektet visar att yrkespersonalen inom rådgivningen och småbarnspedagogiken upplever att det ömsesidiga samarbetet fungerar framför allt i klientarbetet med de enskilda barnen. Informationen från småbarnspedagogiken till barnrådgivningen i anslutning till barnets omfattande hälsoundersökning anses vara viktig, men i praktiken varierar informationsutbytet från kommun till kommun. På rådgivningen diskuterar man med föräldrarna om barnavården, men småbarnspedagogikens servicehandledning upplevs ligga på småbarnspedagogikens ansvar. Mest information som stöd för valet av barnavård får föräldrarna på kommunens och Folkpensionsanstaltens webbsidor. I rapporten framförs rekommendationer om att förbättra samarbetet mellan rådgivningen och småbarnspedagogiken samt att utveckla servicehandlingen.

Klausul Den här publikation är en del i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan.(tietokaytoon.fi) De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt.

Nyckelord forskning, forskningsverksamhet, småbarnspedagogik, barnavårdsrådgivning, sektorövergripande samarbete, servicehandledning inom småbarnspedagogik

ISBN PDF 978-952-383-064-6

ISSN PDF 2342-6799

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-064-6>

Service Guidance and Collaboration between ECEC and Child Welfare Clinics

Publications of the Government's analysis, assessment and research activities 2022:27

Publisher Prime Minister's Office

Author(s) Maarit Alasuutari, Johanna Lammi-Taskula, Anni Riikonen, Lassi Kannel

Language Finnish **Pages** 93

Abstract The report presents the results of the project Service Guidance and Collaboration between ECEC and Child Welfare Clinics. The project was implemented by the University of Jyväskylä and the Finnish Institute for Health and Welfare THL from 2021 to early 2022. The aim was to provide information on the forms of collaboration between child welfare clinics and ECEC, on service guidance for ECEC and the role of child welfare clinics in it, and on how the parents of young children receive information on childcare options and ECEC. The research data consist of surveys and interviews with the staff of child welfare clinics and ECEC as well as of a survey for the parents of approximately one-year-old children. The results of the project demonstrate that the professionals of child welfare clinics and ECEC perceive their mutual collaboration above all through child-specific customer work. The transfer of information from ECEC to child welfare clinics upon a child's extended health check-up is regarded as important, but its implementation varies between municipalities. Different childcare options are discussed with parents at the child welfare clinic, but service guidance for ECEC is perceived as a responsibility of ECEC. The websites of municipalities and the Social Insurance Institution of Finland Kela are the most common sources of information used by parents to support their decision on childcare. The report provides development recommendations for the collaboration between child welfare clinics and ECEC as well as for their service guidance.

Provision This publication is part of the implementation of the Government Plan for Analysis, Assessment and Research. (tietokayttoon.fi) The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Government.

Keywords research, research activities, early childhood education and care, child welfare clinic, multiprofessional cooperation, service coordination in early childhood education and care

ISBN PDF 978-952-383-064-6 **ISSN PDF** 2342-6799

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-064-6>

Sisältö

1	Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö sekä varhaiskasvatuksen palveluohjaus – tutkimushankkeen tarkoitus ja tietotarve.....	9
1.1	Tutkimuksen taustaa	9
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	12
2	Tutkimuksen toteutus.....	14
2.1	Neuvolakysely	14
2.2	Varhaiskasvatuskysely	15
2.3	Ryhmähaastattelut	16
2.4	Vanhempien kysely	17
2.5	Aineistojen analyysi.....	18
3	Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö	19
3.1	Laajan terveystarkastuksen tiedonsiirto	19
3.2	Yhteistyö lapsen tuen tarpeiden kysymyksissä	27
3.3	Muu yhteistyö	30
3.4	Yhteistyön toimivat käytännöt.....	35
3.5	Yhteistyön haasteet.....	36
4	Varhaiskasvatuspalvelujen ja neuvolan toteuttama palveluohjaus	40
4.1	Neuvolan rooli varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa	40
4.2	Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen järjestäminen	48
4.3	Palveluohjauskeskustelut	50
4.4	Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen haasteet ja toimivat käytännöt	52
4.5	Palveluohjauksen ideaalit ja jännitteet	54
5	Vanhempien tiedonsaanti lastenhoidon vaihtoehtoista	60

6	Yhteenveto ja pohdinta	66
6.1	Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö.....	66
6.2	Varhaiskasvatuksen palveluohjaus	69
6.3	Suosituksia neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön sekä palveluohjauksen kehittämiseen	70
	Liitteet	73
	Liite 1: Tiedote ja kutsu osallistua varhaiskasvatuskyselyyn.....	73
	Liite 2: Varhaiskasvatuskyselylomake.....	76
	Liite 3: Kutsu ryhmähaastatteluun.....	89
	Lähteet	91

KIITOKSET

Lämmin kiitos kaikille tämän Valtioneuvoston tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoittaman tutkimuksen kyselyihin vastanneille varhaiskasvatuksen toimihenkilöille ja ryhmähaastatteluihin osallistuneille varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan työntekijöille, jotka olitte valmiit antamaan aikaanne tutkimukselle työkiireiden keskellä. Suuret kiitokset myös tutkimuspäällikkö Tuovi Hakuliselle (THL) mahdollisuudesta kerätä neuvolaa koskeva kyselyaineisto osana NEKOS-kyselytutkimusta, kaikille kyselyyn vastanneille osastonhoitajille sekä suunnittelija Sarianna Vaaralle (THL) aineiston siirtämisestä hankkeen käyttöön. Kiitos myös Strategisen tutkimuksen rahoittamalle CHILDCARE-tutkimuskonsortiolle yksivuotiaiden lasten huoltajien kyselyaineiston käyttömahdollisuudesta.

Tutkimuksen toteutusta on tukenut sen koko prosessin ajan ohjausryhmä, jonka jäseninä ovat toimineet opetusneuvos Kirsi Alila (OKM), opetusneuvos Tarja Kahiluoto (OKM) ja neuvotteleva virkamies Arja Ruponen (OKM) helmikuusta marraskuuhun vuonna 2021. Joulukuussa 2021 Arja Ruposen tilalle ohjausryhmään tuli erityisasiantuntija Pia Suvivuo (STM). Kiitokset heille arvokkaista kommenteista ja innostavista keskusteluista. Kiitokset myös THL:n korkeakouluharjoittelija Aino Keloharjulle hänen työpanoksestaan ryhmähaastatteluiden toteuttamisessa ja neuvolakyselyn tulosten käsittelyssä.

Helmikuun 24. päivänä 2022

Maarit Alasuutari ja Johanna Lammi-Taskula

1 Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö sekä varhaiskasvatuksen palveluohjaus – tutkimushankkeen tarkoitus ja tietotarve

1.1 Tutkimuksen taustaa

Lastenneuvola- ja varhaiskasvatuspalvelut tavoittavat käytännössä lähes kaikki alle kouluikäiset lapset ja heidän huoltajansa. Lastenneuvolapalvelujen piiriin lapset tulevat heti syntymänsä jälkeen, ja liki kaikki pientä lasta kasvattavat perheet (99,5 %) käyttävät näitä palveluja (Hakulinen ym. 2018). Varhaiskasvatuspalvelujen käyttö tulee vallitsevaksi lasten ollessa noin kaksivuotiaita, ja 3–5 –vuotiaista lapsista varhaiskasvatuspalvelujen piirissä on noin 70–90 prosenttia (THL 2021). Esiopetukseen osallistuu jo lähes koko kuusivuotiaiden ikäluokka (Holappa ym. 2019). Lastenneuvolalla ja varhaiskasvatuksella onkin keskeinen rooli niin lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen seuraamisessa ja tukemisessa kuin lapsiperheiden tukemisessa ylipäänsä.

Lainsäädäntö velvoittaa lastenneuvolapalveluja ja varhaiskasvatusta tekemään yhteistyötä (esim. Varhaiskasvatuslaki 540/2018, § 7; Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, §13) samoin kuin varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaava Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –asiakirja (Opetushallitus, 2018). Pääministeri Sipilän ja Marinin hallituskausien aikana toteutettavassa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE) on myös pyritty edistämään sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä opetustoimen ammattilaisten välistä yhteistyötä (Pulkinen 2018; Owl Group 2019). Yhteistyön toteuttamisen tavat ratkaistaan ja sovitaan kuitenkin paikallisesti kunnissa (esim. Hakulinen ym. 2018), minkä vuoksi yhteistyökäytännöissä on paikallista vaihtelua. Samalla lastenneuvola- ja varhaiskasvatuspalvelujen keskinäisestä yhteistyöstä on niukasti tutkimustietoa.

Varhaiskasvatuksen keskeisiä tavoitteita on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista. Varhaiskasvatukseen tulee tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää lapselle tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmetyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Lisäksi sen tulee toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, §3). Vanhempainrahakauden päätyttyä lapsella on subjektiivinen oikeus osallistua varhaiskasvatukseen riippumatta huoltajan työmarkkina-asemasta. Subjektiivinen oikeus kuitenkin kumoutuu, jos lapsesta maksetaan kotihoidon tukea tai sen sisaruslisää.

Varhaiskasvatusta tarjotaan tavallisimmin päiväkodeissa, mutta myös perhepäivähoitossa. Lisäksi paikkakunnasta riippuen tarjolla voi olla sisällöltään vaihtelevia avoimen varhaiskasvatuksen palveluja (Fjällström, 2018). Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, §5). Pääosin kunnat järjestävät päiväkotij- ja perhepäivähoitopalvelut omana toimintanaan, mutta yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen osuus on kasvanut selvästi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2020 18 prosenttia varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista oli yksityisten palvelujen piirissä (THL, 2021).

Lasten ja perheiden ehkäisevänä peruspalveluna lastenneuvolan tehtävänä on seurata ja tukea lasten terveyttä ja hyvinvointia, tukea vanhemmuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. Tavoitteena on tunnistaa lasten ja perheiden tuen tarpeet varhain ja järjestää riittävä tuki sitä tarvitseville. Lastenneuvolalla onkin tärkeä rooli lasten ja perheiden ohjaamisessa muiden palvelujen piiriin. Valtioneuvoston asetuksen (338/2011) mukaan lastenneuvolassa tulee järjestää kolme laajaa terveystarkastusta, joissa arvioidaan terveydenhoitajan ja lääkärin kanssa koko perheen terveyttä ja hyvinvointia. Laaja terveystarkastus järjestetään 4 kuukauden, 18 kuukauden ja 4 vuoden ikäisille lapsille ja heidän vanhempansa kutsutaan terveystarkastukseen. Neuvolassa työskentelevät terveydenhoitajat ja lääkärit arvioivat laajan terveystarkastuksen antavan hyvän käsityksen perheen elinoloista ja perhetilanteesta sekä lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta sekä edistävän tuen tarpeiden tunnistamista. (Hakulinen ym. 2017.)

Valtioneuvoston asetukseen neuvolatoiminnasta (338/2011, §7) on kirjattu, että laajoissa terveystarkastuksissa vanhemmilta pyydetään kirjallinen lupa tietojen vaihtoon varhaiskasvatuksen kanssa. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä tehdään erityisesti liittyen neljävuotiaan lapsen laajaan terveystarkastukseen, jonka osana on varhaiskasvatukselta saatu lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin arviointi. Lähes

kaikki neuvolat hyödyntävät jollain tavoin varhaiskasvatuksen arviota osana lapsen laajaa terveystarkastusta (Hakulinen-Viitanen ym. 2014), mutta hyödyntämisen toteutus vaihtelee. Yhteinen, kirjattu toimintamalli varhaiskasvatuksen arvioiden sisällyttämiseen laajoihin terveystarkastuksiin on lähes kahdella kolmesta terveyskeskuksesta, kolmasosalla on muulla tavoin sovittu toimintamalli, jota ei kuitenkaan ole kirjattu (Hakulinen ym. 2018).

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus

Lapsen varhaiskasvatusta koskevan ratkaisun tueksi kunnat on veloitettu tarjoamaan huoltajille tarjolla olevia palveluja koskevaa neuvontaa ja ohjausta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Tällä palveluohjaukseksi kutsutulla toiminnalla ei ole tarkkaa määritelmää, mutta kansallisessa ohjeistuksessa siihen sisällytetään tiedon antaminen tarjolla olevien varhaiskasvatuksen toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Lisäksi palveluohjauksessa voidaan keskustella siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua (Opetushallitus 2018, 18) ja muista seikoista, joilla on vaikutusta lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018). Hallituksen esityksessä varhaiskasvatuslaiksi (HE 80/2015) todetaan, että ihannetilanteessa palveluohjauksen myötä asiakas ja palveluohjauksen työntekijä löytävät lastenhoidon ratkaisun, joka vastaa kunkin perheen tarpeita parhaalla mahdollisella tavalla. Palveluohjaus voi ajoittua siihen, kun lapselle haetaan varhaiskasvatuspaikkaa tai kun hän jo on palvelujen piirissä (Opetushallitus 2018, 18).

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus toteutetaan tavallisimmin varhaiskasvatuspalvelujen toimintana. Lapsen hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisut tulevat kuitenkin usein puheeksi myös lastenneuvolassa, erityisesti lapsen laajoissa terveystarkastuksissa, joissa huomiota kiinnitetään lapsen kehityksen ja terveydentilan ohella koko perheen hyvinvointiin ja lapsen elinympäristöön. Monet vanhemmat myös pohtivat lastenhoidon ratkaisuja jo hyvissä ajoin ennen perhevapaan päättymistä lapsen ollessa alle kolmevuotias, usein alle kaksivuotias tai jopa alle yksivuotias. Puolitoistavuotiaista lapsista on kotihoidossa vanhemman (yleensä äidin) kanssa noin puolet ja kaksivuotiaista noin kolmannes (Isolankila ym. 2018). Näille vanhemmille neuvola voi olla luonteva paikka lapsen hoitoratkaisusta keskustelemiseen ja tärkeä palveluja koskevan tiedon tarjoaja. Tietoa varhaiskasvatuksen palveluista voidaan jakaa myös muissa kunnan lapsiperhepalveluissa, kuten esimerkiksi leikkipuistoissa ja avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa niin suullisesti kuin kirjallisesti (Kuusiholma-Linnamäki ym. 2021, 78).

Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen puhelinkeskusteluihin perustuva tapaustutkimus (Kuukka, Siippainen & Alasuutari 2019) toi esiin vanhempien työhön liittyvien seikkojen painottumisen tarkastelluissa keskusteluissa. Lapsesta kyseisissä keskusteluissa puhuttiin vain niukasti. Tutkimuksen perusteella ei voi tehdä yleistyksiä palve-

luohjauksen käytännöistä tai käsitteen tulkinnasta, vaan aiheesta tarvitaan lisää tutkimusta. Muu aiempi tutkimus kuitenkin viittaa siihen, että käsitteitä neuvonta ja ohjaus tulkitaan varhaiskasvatuksessa, samoin kuin muissa perhepalveluissa, vaihtelevin tavoin ja että samasta yhteistyöstä huoltajien kanssa käytetään erilaisia nimityksiä (Rantala 2002).

Kaikkiaan saatavilla oleva tieto varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta osoittaa, että palveluohjauksen toteutus vaihtelee kuntien välillä. Joissain paikoin palveluohjaus on saatettu esimerkiksi keskittää tietyille nimetyille palveluohjaajille, joissain paikoin se taas on liitetty päiväkotien johtajien tai varhaiskasvatuksen aluejohtajien tehtäviin. Kaupunkikunnissa palveluohjaus on yleensä järjestetty keskitettynä palveluna, kun taas maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta vastaa tyypillisesti varhaiskasvatuksen hallinnollinen johtaja (Kuusi-Linnamäki ym. 2021,77). Palveluohjausta annetaan useimmiten puhelimitse ja sähköpostitse, mutta myös palveluohjauksen niin sanottuja chatteja eli verkkokeskusteluja on ainakin kokeiltu käyttöön (Siippainen ym. 2019).

Palveluohjaus on huoltajille useimmiten ensimmäinen kontakti varhaiskasvatuspalveluihin. Siinä annettu tieto voi myös keskeisellä tavalla muokata huoltajien mielikuvaa palveluista ja heijastua heidän palvelun käyttöä koskeviin ratkaisuihinsa. Vaikka varhaiskasvatukseen osallistuminen on Suomessa lisääntynyt, on osallistumisaste edelleen OECD-maiden keskiarvon alapuolella ja muita Pohjoismaita selvästi alhaisempi. Suomi jää myös selvästi jälkeen EU:n vuonna 2014 (European Commission 2014) asettaman varhaiskasvatukseen osallistumisen tavoitteesta, jonka mukaan EU-maissa 94 prosenttia yli neljävuotiaista lapsista osallistuisi varhaiskasvatukseen. Vuonna 2020 noin 90 prosenttia 4–5 -vuotiaista lapsista osallistui Suomessa varhaiskasvatukseen. Kaikista 1–6-vuotiaista lapsista varhaiskasvatukseen osallistuvien osuus oli 77 prosenttia, mikä on kolme prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2018 (THL 2021).

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämä tutkimus tuottaa uutta tietoa lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyökäytännöistä koko maan alueella sekä selvittää nykyisen yhteistyön aukkoja ja kehittämisen tarpeita. Lisäksi kartoitetaan varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toteuttamista kuntien varhaiskasvatus- ja neuvolapalveluissa sekä varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan työntekijöiden näkemyksiä palveluohjauksesta osana omaa työkenttäänsä.

Tutkimuksen avulla tuetaan lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä ja sen kehittämistä koskevaa päätöksentekoa niin paikallisesti kuin valtionhallinnossakin. Tutkimuksen tulosten pohjalta määritellään näkökulmia hyvään palveluohjaukseen ja ehdotetaan, miten palveluohjausta voidaan kehittää lastenneuvolapalveluissa ja varhaiskasvatuksessa.

Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön osalta tutkimuskysymykset ovat:

- Missä määrin neuvola ja varhaiskasvatus tekevät yhteistyötä keskenään ja miten vakiintunutta yhteistyötä on Suomen kunnissa?
- Millaisia yhteistyökäytäntöjä eri kunnissa on neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä?
- Millaiset yhteistyökäytännöt lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi hyviksi ja toimiviksi ja mitkä ovat heidän näkemyksensä mukaan toimivan yhteistyön haasteita?

Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen osalta tutkimuskysymykset ovat:

- Miten varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen liittyvää neuvontaa ja ohjausta toteutetaan lastenneuvolapalveluissa?
- Miten varhaiskasvatuksen palveluohjausta toteutetaan varhaiskasvatuspalveluissa?
- Millaisia ovat tyypilliset varhaiskasvatuksen palveluohjauskeskustelut huoltajien kanssa?
- Millaisia ammatillisia kysymyksiä liittyy palveluohjauksen toteuttamiseen lastenneuvolassa ja varhaiskasvatuspalveluissa?

Vanhempien tiedonsaantiin liittyvä tutkimuskysymys:

- Mistä huoltajat hakevat ja saavat tietoa lastenhoidon ratkaisujensa tueksi?

2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimusaineistoina hankkeessa käytettiin *neuvolalle ja varhaiskasvatukselle suunnattuja kyselyjä ja molempien palvelualojen työntekijöiden ryhmähaastatteluja*. Neuvo-lakyselyn kohderyhmänä olivat kaikkien Suomen kuntien neuvolatoiminnasta vastaa-vat osastonhoitajat. Varhaiskasvatuksen kysely osoitettiin kuntien varhaiskasvatuksen vastaaville ja palveluohjausta tekeville toimihenkilöille (riippuen kunnan tavasta orga-nisoida varhaiskasvatuksen palveluohjaus). Neuvolan ja varhaiskasvatuksen palvelu-aloille suunnattujen aineistonkeruiden lisäksi tutkimuksessa hyödynnettiin yksivuotiai-den lasten vanhemmille suunnattua kyselyä.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen kyselyissä käytettiin kokonaisotantaa, ja ne toteutetiin verkkokyselyinä. Kyselyjen tavoitteena oli kerätä kattavasti tietoa siitä, missä mää-rin ja minkälaista yhteistyötä neuvolalla ja varhaiskasvatuksella on sekä miten vakiin-tunutta yhteistyö on. Niissä selvitettiin, miten tieto lapsen hyvinvoinnista siirtyy neuvo-lan ja varhaiskasvatuksen välillä muun muassa lapsen laajan terveystarkastuksen yh-teydessä. Lisäksi kysyttiin, minkälaisia yhteistyön rakenteita neuvolan ja varhaiskas-vatuksen välillä on. Kyselyt sisälsivät samoja kysymyksiä neuvolan ja varhaiskasva-tuksen yhteistyöstä. Lisäksi kyselyissä kartoitettiin varhaiskasvatuksen palveluoh-jausta siten, että kysymysmuotoiluissa huomioitiin kummankin palvelun erityispiirteet. Kyselyillä selvitettiin, miten neuvola ja varhaiskasvatus tarjoavat tietoa huoltajille var-haiskasvatuksen palveluista. Lisäksi varhaiskasvatuksen kyselyssä tiedusteltiin muun muassa palveluohjauskeskustelujen tavallisia teemoja, palveluohjauksen toteuttajia ja toteuttamisen käytäntöjä.

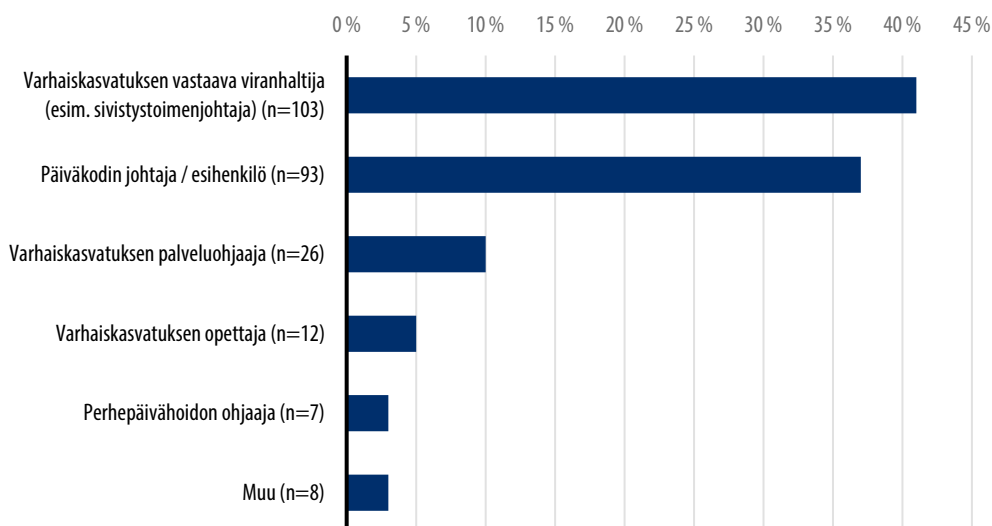
2.1 Neuvolakysely

Lastenneuvolan osalta tiedot yhteistyöstä varhaiskasvatuksen kanssa kerättiin osana Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamaa Neuvolan sekä koulu- ja opiskeluter-veydenhuollon seuranta (NEKOS) 2021 tiedonkeruuta. Sähköinen NEKOS-kysely lä-hetettiin Manner-Suomen terveyskeskusten (133) terveyden edistämisen yhteyshenki-löille keväällä 2021. Yhdyshenkilöitä pyydettiin välittämään kysely neuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluista vastaaville henkilöille. Vastausaika oli 25.2.–18.6.2021. Vastaukset saatiin 118 terveyskeskuksesta, vastausprosentti oli 88. (Hakulinen ym. 2021; Hakulinen ym. 2022.)

2.2 Varhaiskasvatuskysely

Varhaiskasvatuksen kyselyaineisto kerättiin kevään 2021 aikana. Kysely lähetettiin kaikkien Manner-Suomen kuntien varhaiskasvatusjohtajille ja siihen pyydettiin vastaajiksi varhaiskasvatuksesta vastaavia viranhaltioita (sivistystoimenjohtaja / varhaiskasvatuksen johtaja, aluejohtajat), palveluohjausta tekeviä viranhaltijoita, kunnallisten ja yksityisten päiväkotien johtajia tai esihenkilöitä sekä kunnallisesta ja yksityisestä perhepäivähoidosta vastaavia toimihenkilöitä. Kyselyyn vastasi yhteensä 221 työntekijää 142:sta eri kunnasta. Vastauksia saatiin siten noin puolesta (48 %) Manner-Suomen kunnista. Vastaajista 55 prosenttia ilmoitti asuinpaikakseen pieneksi luokitellun kunnan (n = 122, alle 20 000 asukasta), 31 prosenttia keskisuuren (n = 68, 20 000-100 000 asukasta) ja 14 prosenttia suuren (n = 31, yli 100 000 asukasta). Kyselyssä ei kysytty henkilöä koskevia tietoja ammattiryhmää lukuunottamatta eikä vastaajista muodostettu erillistä vastaajarekisteriä. Osana kyselykutsua tiedotettiin kerättävien tietojen käytöstä tutkimuksessa, niiden säilytyksestä ja hävittämisestä.

Yleisimmin (41 %) vastaajien ammattinimikkeenä oli joko varhaiskasvatuksesta vastaava viranhaltija (esim. sivistystoimenjohtaja, varhaiskasvatuspäällikkö tai aluejohtaja) (Kuvio 1). Toiseksi yleisin ammattinimike oli päiväkodin johtaja/esihenkilö (37 %) ja kolmanneksi yleisin varhaiskasvatuksen palveluohjaaja (10%). Muita ammattinimikkeitä olivat muun muassa palvelukoordinaattori, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen opettaja (yhteensä 5 %) sekä perhepäivähoidon ohjaaja (3 %). Vastaajista osa oli myös valinnut useampia ammattinimikettä kuvaamaan asemaansa. Esimerkiksi varhaiskasvatuksesta vastaavista viranhaltijoista jokunen oli ilmoittanut toimivansa myös palveluohjaajan nimikkeellä ja päiväkodin johtajista ja esihenkilöistä taas jotkut myös varhaiskasvatuksen opettajana tai perhepäivähoidonohjaajina. Niistä vastaajista, joiden työpaikkana oli päiväkotia (n = 97) noin kolme neljästä ilmoitti työskentelevänsä kunnallisessa ja neljäsosa yksityisessä päiväkodissa. Pienissä kunnissa yksityisessä päiväkodissa työskenteli vain 16 prosenttia, keskisuurissa 25 prosenttia ja suurissa 45 prosenttia kaikista niistä vastaajista, jotka työskentelivät päiväkodissa.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen kyselyyn vastanneiden asema tai ammattinimike (n = 221)

2.3 Ryhmähaastattelut

Hankkeen aikana kerättiin uutta tietoa toteuttamalla myös terveydenhoitajien ja varhaiskasvatuksen viranhaltijoiden *ryhmähaastatteluja*. Ryhmähaastatteluihin osallistui työntekijöitä kahdesta suuresta kaupungista (yli 100 000 asukasta), kahdesta keski-suuresta (20 000-99 999 asukasta) kaupungista ja neljästä pienestä (alle 20 000 asukasta) kunnasta. Kunnat valittiin tutkimukseen mukaan harkinnanvaraisesti sen mukaan, minkälaista lastenhoidon politiikkaa kunnassa harjoitetaan. Siten kunnat erosivat toisistaan sen mukaan, maksoiko kunta kotihoidontuen kuntalisää ja yksityisen hoidon kuntalisää sekä oliko kunnassa tarjolla varhaiskasvatuksen palveluseteli.

Varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan hallinnon työntekijöihin oltiin ensimmäisen kerän yhteydessä loppukeväästä 2021. Mikäli näissä keskusteluissa kunnasta ilmaistiin kiinnostusta osallistua tutkimukseen, tutkimuslupahakemukset ryhmähaastatteluiden toteuttamiseksi lähetettiin kuhunkin kuntaan kunkin kunnan tutkimuslupakäytänteiden mukaisesti niihin kuntiin. Osallistuvissa kunnissa hallinnon yhteyshenkilöt jakoivat osallistumiskutsut kunnan työntekijöille. Kuntien toiveiden mukaisesti halukkaat ilmoittautuivat ryhmähaastatteluun joko suoraan tutkimusryhmälle tai hallinnon yhteyshenkilölle, joka toimitti ilmoittautuneiden yhteystiedot tutkimusryhmälle. Työntekijöille osallistuminen oli vapaaehtoista. Tietosuojailmoitus ja kutsu tutkittaville lähetettiin tutkimuslupahakemusten yhteydessä. Ryhmähaastatteluihin osallistuvat ilmaisivat suostumuksensa tutkimukseen suullisesti haastatteluiden alussa siten, että suostumukset

tallentuivat haastattelutallenteelle. Osallistujien yhteystiedot hävitettiin haastattelujen jälkeen eikä heidän nimitiedoistaan siten koottu erillistä rekisteriä.

Ryhmähaastatteluissa keskusteltiin ensinnäkin neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyökäytännöistä kussakin kunnassa ja työntekijöiden kokemuksista eri yhteistyökäytäntöjen toimivuudesta ja haasteista. Lisäksi haastatteluissa käsiteltiin lasten hoidon ja varhaiskasvatuksen kysymyksiin liittyvän neuvonnan ja ohjauksen toteuttamista neuvolassa ja palveluohjauksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa.

Ryhmähaastatteluja toteutettiin yhteensä 11 erikseen lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöille siten, että kuhunkin ryhmään kutsuttiin osallistumaan neljästä viiteen henkilöä. Ryhmähaastatteluiden osallistujamäärä vaihteli kahdesta viiteen, ja yhteensä kummankin ammattiryhmän ryhmähaastatteluihin osallistui 40 henkilöä. Yksi neuvolahaastattelu pidettiin poikkeuksellisesti yksilöhaastatteluna. Keskustelut toteutettiin verkon välityksellä Teams-sovellusta käyttäen. Kaikki neuvolan ryhmähaastatteluihin osallistuneet olivat ammatiltaan terveydenhoitajia. Varhaiskasvatuksen ryhmähaastatteluihin osallistui puolestaan muun muassa varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia, päiväkotien johtajia, palveluohjaajia, aluepäälliköitä sekä varhaiskasvatuspäälliköitä. Ryhmähaastattelun aineistoesimerkeissä käytetään seuraavia lyhenteitä: H=haastattelija, VV= vastaaja varhaiskasvatuksesta ja VN=vastaaja neuvolasta. Mikäli aineistoesimerkissä esitetään useamman työntekijän puhetta, erotetaan puhujat lisäämällä numero kirjaintunnuksen perään (esim. VV1, VV2). Merkintä [...] tarkoittaa, että puheenvuoroa on lyhennetty.

2.4 Vanhempien kysely

Hankkeessa hyödynnettiin myös Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) rahoittamassa CHILDCARE –hankkeessa vuonna 2016 kerätyn kyselyaineiston tietoja pienten lasten huoltajien tiedon saannista lastenhoidon järjestämisen vaihtoehdoista. Huoltajien kyselyaineisto kerättiin kymmenestä kunnasta eri puolelta Suomea. Pienistä kunnista kutsuttiin vastaamaan kaikki noin yksivuotiaan lapsen vanhemmat ja suurista kunnista valittiin tietyt postinumeroalueet (ks. Hietämäki ym. 2017). Kutsu osallistua kyselyyn lähetettiin 7649 lapsen huoltajalle. Kyselyyn saattoi vastata yksi tai kaksi huoltajaa, yhteensä kutsuttuja huoltajia oli 14789. Huoltajien oli mahdollista vastata kyselyyn joko verkossa (suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, somaliksi tai venäjäksi) tai paperilomakkeella (suomeksi tai somaliksi).

Kyselyyn vastasi yhteensä 2696 alle kaksivuotiaan lasten huoltajaa (1844 äitiä ja 852 isää). Äitien vastausosuus oli 24,1 prosenttia ja isien 12,2 prosenttia. Lapsikohtainen

vastausosuus puolestaan oli 27,2 prosenttia eli vastauksia saatiin 2081 lapsesta. Kyselyyn vastanneiden äitien ikä vaihteli 19 ja 51 vuoden välillä, isien ikä puolestaan 21 ja 62 ikävuoden välillä. Huoltajista suurin osa (94 %) oli parisuhteessa ja yli puolet heistä oli avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Huoltajista 11 prosenttia asui pieniksi luokitelluissa kunnissa (alle 20 000 asukasta), 44 prosenttia keskisuurissa (20 000–99 999 asukasta) ja 45 prosenttia isoissa (asukkaita 100 000 tai enemmän) kunnissa.

Tutkimuksen osallistuneet huoltajat olivat korkeasti koulutettuja. Yliopisto tai korkeakoulututkinto oli puolella huoltajista ja opistoasteen tai ammattikorkeakoulututkinto neljäsosalla. Äitien koulutustaso oli korkeampi kuin isien. Pääasiallinen toiminta oli äideillä tavallisimmin noin yksivuotiaan lapsen hoitaminen kotona, isillä puolestaan kokopäiväinen ansiotyö. Kokonaan tai osin kotona hoidettiin kolme neljäsosaa kyselyn kohdelapsista.

2.5 Aineistojen analyysi

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten sekä vanhempien kyselyihin perustuvien aineistojen analyysissä sovellettiin tilastollisia menetelmiä: ristiintaulukointeja ja varianssianalyysiä. Neuvolan kyselyaineiston osalta käytävissä ei ollut koko aineistoa, vaan ainoastaan neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä käsittelevien kysymysten suorat jakaumat. Siksi tulososassa neuvolan ja varhaiskasvatuksen kyselyiden jakaumia esitetään rinnakkain, mutta mahdollisten erojen tilastollista merkitsevyyttä ei voitu laskea.

Fokusryhmähaastattelujen analyysissä tarkasteltiin merkitysten rakentumista ryhmän vuorovaikutuksessa hyödyntäen temaattista analyysiä. Analyysi aloitettiin ryhmähaastatteluiden litteroimisella tekstimuotoon, tekstiä tuli varhaiskasvatuksen sekä neuvolan 11 haastattelusta yhteensä 165 sivua. Litteroinnin jälkeen jokaisen ryhmähaastattelun tekstitiedosto jaettiin vielä kahteen erilliseen tiedostoon siten, että toinen osa käsitteli varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan yhteistyökäytäntöjä ja toinen osa varhaiskasvatuksen palveluohjausta. Tiedostot siirrettiin Atlas.ti9 -ohjelmaan, jota hyödynnettiin aineiston analyysissä. Analyysi toteutettiin varhaiskasvatuksen ja neuvolan aineistojen osalta ensin omina kokonaisuuksinaan eritellen kunkin palvelualueen ryhmähaastattelussa esiintyviä temaattisia kokonaisuuksia. Tämän jälkeen aineistoista etsittiin temaattisia samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia sekä tarkasteltiin sitä, millaisia näkökulmia yhteistyöhön ja palveluohjaukseen eri teema-alueet tuottavat.

3 Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö

Sekä neuvolakyselyssä että varhaiskasvatuksen kyselyssä kysyttiin samat kysymykset yhteistyöstä varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä. Osa kysymyksistä käsitteli lapsikohtaista, osa taas muuta yhteistyötä ja sen rakenteita. Kuntatason yhteistyörakenteista ja -muodoista syntyy jossain määrin erilainen kuva neuvolan ja varhaiskasvatuksen vastausten perusteella, mikä saattaa liittyä vastaajien ammattiasemaan. Neuvolakyselyssä yhteistyötä koskeviin kysymyksiin vastasivat kaikki vastaajat (osastonhoitajat). Varhaiskasvatuksen kyselyssä yhteistyötä koskeviin kysymyksiin vastasivat päiväkodin johtajat, varhaiskasvatuksen opettajat sekä perhepäivähoidon ohjaajat.

Varhaiskasvatuskyselyn vastaajilta kysyttiin myös, onko kunnassa tai varhaiskasvatusalueella yksityisiä lastenneuvoloita, ja jos on, tehdäänkö niiden kanssa yhteistyötä. Lähes kaikki vastaajat ilmoittivat, ettei kunnassa ole yksityisiä lastenneuvoloita lainkaan. Ainoastaan yksi vastaaja (suureksi luokitellusta kunnasta), jonka asuinkunnassa oli yksityisiä lastenneuvoloita, ilmoitti, että yhteistyötä tehdään sekä julkisten että yksityisten neuvoloiden kanssa.

3.1 Laajan terveystarkastuksen tiedonsiirto

Neuvolatoimintaa säätelevän asetuksen mukaan lastenneuvolassa järjestetään laajoja terveystarkastuksia, kun lapsi on neljän kuukauden, 18 kuukauden ja neljän vuoden ikäinen. Tarkastukseen kutsutaan aina molemmat vanhemmat ja siihen sisältyy huoltajien kirjallisella suostumuksella varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilökunnan arvio lapsesta niiltä osin kuin se on välttämätöntä hoidon ja tuen järjestämisen kannalta. Siihen sisältyy myös vanhempien näkemys lapsensa terveydestä ja kehityksestä sekä koko perheen hyvinvoinnista.

Kyselyvastausten valossa tällainen tiedonsiirto lapsen toiminnasta, oppimisesta ja kehityksestä on selvästi harvinaisempaa puolitoistavuotiaiden kuin nelivuotiaiden kohdalla. Lähes kaikki neuvolan ja varhaiskasvatuksen vastaajat raportoivat tiedonsiirtoa tehtävä nelivuotiaista lapsista, mutta 18 kuukauden ikäisistä vain noin kolme viidestä neuvolan vastaajasta ja varhaiskasvatuksen vastaajista vain noin joka neljäs. Neuvolakyselyssä kahden kunnan osastonhoitajat vastasivat, että tietoja ei siirretä neuvolasta varhaiskasvatukseen tai niitä siirretään vain välttämättömissä tilanteissa.

Kyselyjen tapaan ryhmähaastattelut toivat esiin vaihtelun varhaiskasvatuksen ja neuvolan tiedonsiirtokäytännöissä puolitoistavuotiaiden lasten laajan terveystarkastuksen kohdalla. Joissakin haastattelukunnissa tiedonsiirtoa ei tehty tai siitä oli luovuttu, kun taas osassa kunnista tiedonsiirto tapahtui samalla tavalla kuin nelivuotiaiden kohdalla.

H: te teette sen [tiedonsiirron] nelivuotiaiden kohdalla mutta ette pienempien puolitoistavuotiaiden kohdalla ette tee

VV1: ei sitä ei oo täällä joo

VV2: itse asiassa me ollaan tässä just vähän aikaa sitten jätetty se puolitoistvuotiaat pois tää oli terveydenhoitajien taholta toive eli tota he oli sitä mieltä että lapsi on ollu siinä kohtaa monesti niin pienen ajan vasta siellä varhaiskasvatuksessa että ei siinä oo niinkun mitään hyötyä sitä lomaketta lähetellä

VN: Sitten kun on nämä laajat terveystarkastukset niin palaute tulee päiväkodista puolitoistavuotiaasta lapsesta ja nelivuotiaasta, ja niistäkin tehdään sitten palaute päiväkotiin, et miten neuvolassa on tarkastus mennyt

Puolitoistavuotiaita lapsia koskeva tiedonsiirto nähtiin niin varhaiskasvatuksessa kuin neuvolassa ainakin osittain vähemmän merkitykselliseksi kuin nelivuotistarkastusten yhteydessä tehtävä tiedonsiirto. Tyypillisimmin sekä neuvolan että varhaiskasvatuksen työntekijät syyksi tälle sen, että lapsi on tavallisesti ollut vasta melko lyhyen aikaa varhaiskasvatuksessa, minkä vuoksi henkilöstö ei vielä mahdollisesti tunne lasta tarpeeksi hyvin tietojen välittämiseksi. Lisäksi tuotiin esiin, että moni lapsi ei vielä puolitoistavuotiaana ole varhaiskasvatuksen piirissä.

Sen sijaan nelivuotiaiden laajan terveystarkastuksen yhteydessä tehtävää tiedonsiirtoa kuvattiin molempien palvelualueiden kaikissa ryhmähaastatteluissa. Tämä oli myös ainoa yhteistyön muoto, joka tuli esille kaikissa haastatteluissa.

VV: No meillähän on ja onkohan se valtakunnallinenki mutta tämä laajennettu nelivuotistarkastus niin tuota sehä on sitten siis semmonen yhteistyö- työmuoto siinä jossa täältä päiväkodista lähtee sitte joko se lähtee postitse tai sitten se lähtee vanhempien mukana se kaavake joka ollaan tehty täällä havainnointi lapsesta varhaiskasvatuksessa niin sehän on käyty myös sitte huoltajan kanssa läpi ennen ku se siirtyy sitten sinne neuvolan puolelle ja sieltähän tulee sitte palaute myös sitte takasin päin siitä käynneistä siellä et se on semmonen tällönnen ihan niinku kaikkia lapsia koskeva työmuoto

VN: Nelivuotis käynneille varhaiskasvatus täyttää vasukeskustelun yhteydessä vanhempien kanssa läpikäyden, toivon mukaan, lomakkeen jonka perhe tuo tullessaan kun tulevat terveydenhoitajalle ikäkausitarkastukseen ja täältä laitetaan

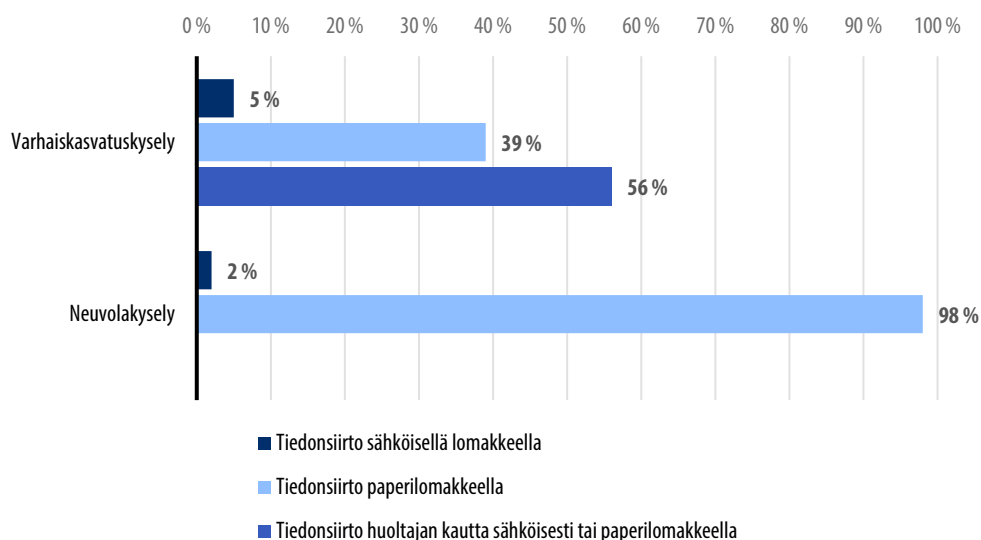
palaute lääkärineuvolan jälkeen menemään sitten vanhempien mukana varhaiskasvatukseen. Eli se on sellainen hyvin simppele yhteistyömuoto

Neljävuotiaan laajan terveystarkastuksen yhteydessä tapahtuva tiedonsiirto nimettiin ainoaksi varhaiskasvatuksen ja neuvolan väliseksi asiakaskohtaiseksi yhteistyöksi, joka toteutui kaikkien lasten kohdalla. Terveystarkastusten ryhmähaastattelujen mukaan kaikista neljävuotiaista meni palautelomake myös neuvolasta varhaiskasvatukseen neuvolakäynnin jälkeen. Muiden ikäryhmien terveystarkastusten tietoja siirrettiin tavallisesti vain, jos lapsen kohdalla oli ilmennyt erityisiä huolenaiheita. Muista tarkastuksista osassa ryhmähaastatteluja mainittiin esimerkiksi kolmen ja kuuden vuoden iässä tehtävät tarkastukset.

Varhaiskasvatuksen kyselyssä vastaajia pyydettiin kuvaamaan varhaiskasvatuksen osuutta nelivuotiaan lapsen laajennetussa terveystarkastuksessa. Kysymykseen annetut vastaukset käsitelivät useimmiten neuvolaan lähetettävää tiedonsiirtolomaketta. Osassa avovastauksista kerrottiin, että lomake on laadittu neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä. Tiedonsiirtolomakkeissa kuvattiin vastaajien mukaan esimerkiksi lapsen vahvuuksia, heikkouksia, motoriikkaa, puheen kehitystä ja sosiaalisia taitoja. Lisäksi mainittiin käytettävän esimerkiksi lapsen toimintakykyä kartoittavaa ICF-lomaketta ja leikki-ikäisen neurologisen kehityksen Lene-arviointimenetelmää. Varhaiskasvatuksen ryhmähaastatteluissa mainittiin tiedonsiirrossa hyödynnettävän myös puheen ja kielen kehitystä arvioivia Kettu- ja Lumiukko-testejä ja lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksien arviointiin tarkoitettua Lukivaa. Varhaiskasvatuksen kyselyvastauksissa korostettiin lisäksi yhteistyötä huoltajien kanssa, tiedonsiirtolomake saatettiin esimerkiksi täyttää yhdessä huoltajien kanssa. Myös neuvolakyselyssä korostui vanhempien lupa tietojen siirtämiseen. Kysyttäessä tarkemmin tiedonsiirrossa käytettävän lomakkeen muotoa, noin 70 prosenttia varhaiskasvatuksen vastaajista ilmoitti lomakkeen sisältävän monivalintakysymyksiä ja kaksi kolmesta avoimia kysymyksiä.

Valtaosa neuvolakyselyn vastaajista (98 %) ilmoitti nelivuotiaan lapsen laajan terveystarkastuksen tiedonsiirron tapahtuvan paperisella lomakkeella (Kuvio 2). Varhaiskasvatuksen kyselyssä tiedonsiirtoa kysyttiin hieman eri tavoin tiedustelemalla myös, lähetetäänkö lomake suoraan neuvolaan vai välittävätkö vanhemmat sen neuvolaan. Yli puolet varhaiskasvatuksen vastaajista (56 %) raportoi, että tiedot siirretään huoltajan kautta joko sähköisesti tai paperilomakkeella. Noin kaksi viidestä varhaiskasvatuksen vastaajasta ilmoitti toimittavansa tiedot suoraan neuvolaan, useimmiten paperisella lomakkeella. Muutamit neuvolakyselyn vastaajat kertoivat, että tiedot siirretään suullisesti.

Kuvio 2. Tiedonsiirtotapa varhaiskasvatuksesta neuvolaan nelivuotiaan lapsen laajan terveystarkastuksen yhteydessä (%)

Varhaiskasvatuksen vastauksia nelivuotiaan lapsen laajan terveystarkastuksen tiedonsiirtotavasta tarkasteltiin myös kuntakoon mukaan (Taulukko 1). Suurissa kunnissa yleisin tapa oli toimittaa paperinen lomake varhaiskasvatuksesta suoraan neuvolaan, kun taas pienissä kunnissa oli yleisempää antaa lomake huoltajan mukana vietäväksi neuvolaan.

Taulukko 1. Tyypillisin/tavanomaisin varhaiskasvatuksen tiedonsiirtotapa neuvolaan 4-vuotiaan terveystarkastuksen yhteydessä kuntakoon mukaan ryhmiteltynä (%)

Tiedonsiirtotapa	Pienet kunnat (n = 44)	Keskikokoiset kunnat (n = 31)	Suuret kunnat (n = 21)
Sähköinen lomake suoraan neuvolaan	5	10	0
Paperinen lomake suoraan neuvolaan	36	26	62
Paperinen tai sähköinen lomake huoltajan välittämänä	59	64	38

Neurolan ryhmähaastattelujen yhtenä keskustelunaiheena oli, olisiko tarpeen laatia valtakunnallisesti käytettävä, sähköinen tiedonsiirtolomake neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä ajatellen.

VN: Minä ajattelisin, että valtakunnallinen kaavake olisi erittäin hyvä. Mut sit siellä lopussa voisi olla kohta et muuta, johon vakatyöntekijä voisi laittaa vielä jotain muitakin asioita. Et meillä on nytkin siellä sellainen vapaakenttä ja siinä on todella hyvin, siitä jotenkin sanottavasta saa paljon irti kun muutamalla lauseella on laitettu niitä asioita

VN: Yhteiset lomakkeet on kyllä tosi hyvä koska ne on tasa-arvoisia ja ne ohjaa kaikkia et sit vaan pitää perehtyä niiden käyttöön

VN: Minä koen ite ihan höpöhöpö et näkee jo täällä et eri alueet on niin asiat on niin erilaisia, eri haasteet eri alueella et sit tällainen kansallinen, en mää usko et se palvelisi meitä. Et ihan huomaa jo muissa kyselyissä et kun tällainen valtakunnallinen ja meillä nohevasti ovat tehneet viisaat oman niin se on paljon toimivampi se oma meidän alueelle

Neuvolan keskusteluissa pidettiin sähköistä, valtakunnallista lomaketta pääosin tervetulleena ideana. Tätä perusteltiin esimerkiksi tasa-arvolla ja käytännön selkeydellä. Yhdessä keskustelussa tuli kuitenkin myös kritiikkiä ajatukselle sillä perusteella, ettei sama lomake välttämättä palvelisi alueellisia tarpeita yhtä lailla kuin paikallisesti laadittu tiedonsiirtolomake. Varhaiskasvatuksen keskusteluissa ei kysymystä kansallisesti käytettävästä lomakkeesta käsitelty.

Laajan terveystarkastuksen tiedonsiirron haasteita

Neuvolakyselyn tulosten mukaan varhaiskasvatukseen siirtyy tietoa erityisesti nelivuotiaan laajan terveystarkastuksesta. Noin viidenneksessä laajojen terveystarkastusten yhteistyötä koskevista avovastauksista mainittiin erikseen tiedon lähettäminen nelivuotiaan terveystarkastuksesta. Vastaaajien mukaan laajoista terveystarkastuksista lähetetään varhaiskasvatukseen lomake tai raportti, johon koostetaan tietoa muun muassa lapsen mahdollisesta erityisen tuen tarpeesta ja harjoiteltavista asioista sekä jatkotutkimuksista ja läheteistä. Neuvolan työntekijöiden mukaan tieto terveystarkastuksista siirtyy varhaiskasvatukseen joko huoltajien mukana tai neuvolan lähettämänä.

Varhaiskasvatuksen kyselyn avovastauksissa moni vastaaja kuitenkin kertoi laajoihin terveystarkastuksiin liittyvän tiedonsiirron jäävän yksipuoliseksi. Syynä tähän mainittiin muun muassa neuvolahenkilökunnan vaihtuvuus sekä yhteistyörakenteiden puute. Varhaiskasvatus ei esimerkiksi saa terveystarkastuksista palautetta neuvolasta, kuten eräs päiväkodin johtaja kuvaa:

”Yhteistyö on pääsääntöisesti yksisuuntaista. Päiväkodista täytetään ja lähetetään lapsen kasvusta ja kehityksestä tietoa ja ollaan valmiita soittamaan ja keskustelemaan mahdollisista huolenaiheista. Neuvolasta tulee usein vain takaisin lappu, jossa todetaan kaiken olevan kunnossa. Toimintamalli on hyvä silloin, kun kaikki on kunnossa mutta tukea tarvitsevien lasten kohdalla yhteistyön pitäisi olla kaksi suuntaista. Neuvolan tulisi tarttua varhaiskasvatuksesta tulleen huoleen ja edes soittaa ja kysyä lisäkysymyksiä, vaikka siellä olisivat toista mieltä. Terveystenhoitajan hetki lapsen kanssa on lyhyt.” - Päiväkodin johtaja

Neuvolan palaute lapsen nelivuotistarkastuksesta varhaiskasvatukseen oli teema, joka tuli esille myös jokaisessa varhaiskasvatuksen ryhmähaastattelussa sekä joissakin neuvolan keskusteluissa. Varhaiskasvatuksen työntekijät esittivät edellä olevan vastauksen tapaan kritiikkiä muun muassa palautteen niukkuudesta.

VV: se neuvolan yhteenveto on hyvin semmonen rasti ruutuun tavallaan et kun meiltä lähtee täältä kuitenkin vähän niinku kattavampi et tavallaan se palaute lapsesta taikka havainnointi lapsesta niin se on oikeestaan näkö kuulo mitä siinä nelivuotislomakkeessa nyt oli että onko laitettu lähete puheterapia-arvioon tai ja siinä ei tavallaan mut kyllä kyllä siinä sitten ehkä lyhyesti on kirjattu niitä semmosia et jos on nousu esille siellä nii semmosia huolenaiheita myöskin että mitkä saattaa olla samojakin kuin sit täältä on lähteny se on vaan sit harmi et niitä vanhempien mukana palautuu meille niin harvoin

VV: no siis aika lyhytsanastahan se on ollu ja ainaki meille on välillä tullu niitä lappuja takasin tosi myöhässä nyt tuli elokuun alussa mitä ollaan täytetty viime vuonna nii tota ei niihin niitä kannata käyä oottamaan mihinkää niinkun jos jotain isompaa on vaikka huolta on lapsesta

Varhaiskasvatuksen keskusteluissa kerrottiin usein laajan terveystarkastuksen mukana tulevan neuvolapalautteen laadusta ja määrästä, joka koettiin esimerkiksi ”lyhytsanaisiksi” verrattuna siihen, mitä varhaiskasvatus toimitti neuvolaan. Lisäksi palaute saattoi tulla hitaasti tai harvoin, mikä saattoi myös aiheuttaa epäselvyyksiä varsinkin tuen tarpeisiin liittyvissä kysymyksissä. Osaksi palautteen saamisen pulmat liitettiin myös siihen, että huoltajat toimivat neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä tiedonvälittäjinä.

Neuvolan terveystenhoitajien ryhmähaastattelussa taas tuli esiin, että välillä varhaiskasvatuksessa kirjattujen tekstien ydinsisältö jäi epäselväksi.

VN: Ajattelen ettei mulle ole kehittynyt sellaista salakielen taitoa et välillä on niin et sen lapsikuvauksen pohjalta mulla on ajatus et kaikki on ok mut sit varhaiskasvatus ottaakin yhteyttä et miksi ei tartuttu tähän huoleen et mikä on tietysti haastavaa et lapsi on jo kerennyt käydä ja sit sitä huolta ei olla siinä sit käyty ja et kun se lapsi voi olla ihan erilainen vastaanotolla ihan erilainen mitä se on siellä ryhmässä eikä se tuu yhtään siinä se huoli esille siinä vastaanotolla. Et on tosi hankalaa et miksi sitä ei ole kunnolla kirjattu sinne et se kun sekunnin sadasosan istuu aloillaan ryhmätilanteissa

Esimerkki tuo esiin kysymyksen, joka liittyy kaikkeen kirjalliseen viestintään: lukija ei “vastaanota” tekstiä, vaan tulkitsee sitä. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan tiedonsiirrossa ei ole siksi olennaista vain se, että tietoja välitetään palveluiden välillä, vaan erityisen merkityksellistä on myös, miten lapsen kehityksestä ja toiminnasta tehdyistä havainnoista ja arvioista kirjoitetaan. Esimerkin tapauksessa varhaiskasvatuksen kirjaamisen tapa ei ole välittänyt haluttua viestiä ja tietoa terveydenhoitajalle.

Muutamassa suurten kaupunkien varhaiskasvatuksen ja neuvolan ryhmähaastattelussa kuvattiin yhteistyössä toteutettuja terveystarkastuksia, jotka ratkaisivat osaltaan tiedon siirtämisen kysymyksiä. Eräässä kaupungissa oli pilotoitu käytäntöä, jossa varhaiskasvatus teki osan nelivuotistarkastuksen arvioinneista, ja myös terveydenhoitaja suoritti oman osuutensa tarkastuksesta päiväkodilla. Tämän jälkeen osapuolet tapasivat yhdessä lapsen huoltajan/t päiväkodilla. Koronapandemian kerrottiin kuitenkin pysäyttäneen tämän yhteistyöpilotin. Joissain neuvolan haastatteluissa puolestaan kerrottiin, että resurssien vähyyden ja tiukkojen aikataulujen vuoksi terveystarkastus käytiin tekemässä päiväkodissa vain erityistapauksissa ja pyydettyäessä. Tällaiset vierailut koettiin kuitenkin antoisiksi.

Laajan terveystarkastuksen tiedonsiirron merkitykset

Huolimatta neuvolan ja varhaiskasvatuksen tiedonsiirrossa kuvatuista haasteista, nelivuotiaan laajan terveystarkastuksen tiedonsiirroille ja niissä käytettäville lomakkeille annettiin varhaiskasvatuksen ja neuvola ryhmähaastatteluissa pääosin myönteisiä merkityksiä. Vaikka varhaiskasvatuksessa täytettävästä tiedonsiirtolomakkeesta puhuttiin tyypillisesti neuvolaa varten tehtävänä dokumenttina, pitivät varhaiskasvatuksen työntekijät lomakkeen tekemistä tärkeänä myös oman työnsä kannalta.

H: joo miten te ite näätte ihan varhaiskasvatuksen työssä että mikä merkitys sillä. sillä on niinku teijän työn kannalta että teette ne

VV1: kyllähän sitä sieltä toisaalta vähän saa ööhm sillain kertoo että mihin meidän tulee niinkun vähän puuttua tai minkä asioiden meidän pitää niinku enempi tehdä työtä

H: et vähän siihen niinku siihen kasvatustoimintaan tuo niinku sitä näkökulmaa

VV2: niinku (nimi) sano nii se on kans yhenlainen havainnointikaavake minkä kautta sitte tehään sitte sitä suunnitelmaa eteenpäin

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden mukaan ikäkausitarkastusten tiedonsiirtolomakkeet ohjasivat havainnoimaan lasta sekä hänen toimintaansa ja taitojaan tavanomaista tarkemmin ja monipuolisemmin. Näin tiedonsiirto tuotti tietoa myös lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Varhaiskasvatuksen ryhmähaastatteluuissa oletettiin lisäksi, että varhaiskasvatuksen kokoama tieto on tärkeä tuki ja apuväline terveydenhoitajalle lapsen terveystarkastuskäynnillä.

H: Joo eli siinä on ennen kaikkee niinku se tärke pointti että se neuvola saa sen tiedon semmosen tiedon mitä se ei pysty sillä yhdellä käynnillä siitä lapsesta kokoamaan

VV: joo ja tuo on siis oikeesti totta mitä (nimi) sano että jos joku lapsi on täysin erilainen siellä neuvolassa kuin meillä päivähoitossa hän saattaa puhua meille ja kun hän menee neuvolaan niin hän ei puhu mitään

VV: kun meillä on niinkun (nimi) sano niin paljon maahanmuuttajataustasia perheitä niin se meidän tieto neuvolaan kun ei oo välttämättä sitten sitä yhteistä kieltä vanhempi ei välttämättä osaa niin tarkkaan kertoa lapsella ei välttämättä oo sitä kieltä niin sitten heillä olis ainakin joku taustatieto jo lapsesta niinku meidän kirjottamana

Aineistoesimerkeistä on nähtävissä varhaiskasvatuksen työntekijöiden haastatteluuissa esiin tuotu näkemys, että tiedonsiirron myötä neuvolan työntekijät saavat lapsesta laajemmin ja luotettavammin tietoa kuin heidän olisi itse mahdollista neuvolakäynnin aikana saada. Tiedonsiirtolomakkeiden esitettiin myös voivan välittää tietoa esimerkiksi lapseen liittyvistä huolista, joita huoltajat eivät välttämättä tulisi kertoneeksi neuvolassa ilman lomaketta. Kuten edellä olevassa esimerkissä kuvataan, tiedonsiirron nähtiin myös tuovan apua niihin tilanteisiin, joissa huoltajilla ja neuvolan terveydenhoitajalla ei ole yhteistä kieltä.

Myös neuvolan työntekijät antoivat laajojen terveystarkastusten yhteydessä käytettävälle tiedonsiirtolomakkeelle pääasiassa positiivisia merkityksiä.

H: miten tärke teille on omassa työssä se kaavake ja varhaiskasvatuksesta saatu tieto? Verrattuna siihen mitä vanhemmat esimerkiksi kertoo?

VN: mun mielestä se on ihan älyttömän tärkeää, et se tieto on sellaista luotettavaa tietoa. Vanhemmat ei välttämättä havainnoi ihan kaikkia asioita et mä ainakin pidän sitä älyttömän tärkeänä

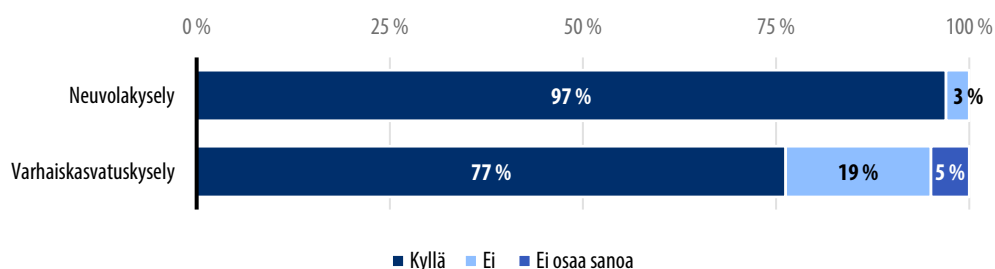
Terveystieteiden tutkimuskeskus kuvasivat laajan terveystarkastuksen tiedonsiirtolomakkeen olevan tärkeä työväline neuvolakäyntiä ajatellen erityisesti, koska sen katsottiin tarjoavan lisätietoa lapsesta. Varhaiskasvatuksen tiedonsiirtoa pidettiin tärkeänä myös siksi, etteivät huoltajat välttämättä osaa havainnoida tai kertoa kaikkea lapsestaan. Tämä näkökulma tuli esille myös varhaiskasvatuksen keskusteluissa.

3.2 Yhteistyö lapsen tuen tarpeiden kysymyksissä

Yhteistyön muotoja käsittelevä kysymys kohdistui sekä asiakastyössä että hallinnollisella tasolla tehtävään yhteistyöhön. Niin neuvola- kuin varhaiskasvatuskyselyn tulosten valossa asiakastyöhön liittyvät yhteistyön muodot olivat yleisempiä kuin hallinnolliset yhteistyörakenteet.

Yleisimmin molempien kyselyjen vastaajat raportoivat yhteistyön liittyvän lapsen yksilölliseen tuen tarpeeseen, neuvolan vastaajat kuitenkin varhaiskasvatuksen vastaajia yleisemmin (Kuvio 3). Neuvolan vastaajista lähes kaikki (97 %) raportoivat, että omassa kunnassa tehdään neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä yhteistyötä lapsen yksilöllisessä tukemisessa. Varhaiskasvatuskyselyn vastaajista sen sijaan viidennes vastasi, ettei tällaista yhteistyötä tehdä. Lisäksi muutama prosentti ei osannut sanoa, miten asia on.

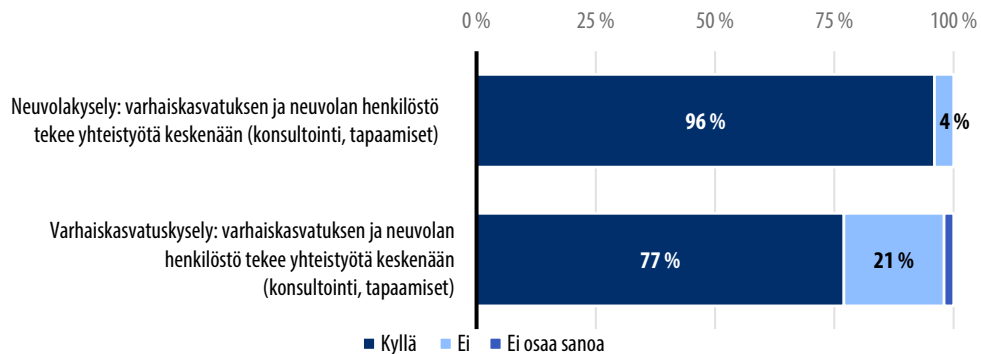
Kuvio 3. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö: lapsen yksilöllinen tuki (%)

Varhaiskasvatuksen ja neuvolan keskinäisestä konsultaatiosta ja tapaamisista raportointiin hyvin samankaltaisesti ja samassa suhteessa kuin lapsen yksilöllisen tuen tarpeeseen liittyvästä yhteistyöstä (Kuvio 4). Toisin sanoen neuvolan vastausten mukaan konsultaatiot ja tapaamiset olivat yleisempi käytäntö kuin varhaiskasvatuksen vastausten perusteella (96 % vs. 77 %). Käytännössä niin lapsen yksilöllisen tuen

kuin konsultaatioiden kohdalla kyse lienee yhteisistä asiakkaista, joiden asioista ollaan yhteydessä puolin ja toisin.

Kuvio 4. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö: keskinäiset tapaamiset ja konsultointi (%)

Myös varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan työntekijöiden ryhmähaastatteluissa nimettiin niin yksittäiseen lapseen liittyviä ja yleisempiä, hallinnollisemman tason yhteistyömuotoja. Yksittäistä lasta koskevien yhteistyön muotojen kerrottiin tyypillisesti liittyvän lapsen tuen tarpeisiin tai niiden arviointiin. Ryhmähaastatteluissa nimettyjä yksittäiseen lapseen kohdistuvia yhteistyömuotoja olivat suorat yhteydenotot puolin ja toisin varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä, vierailukäynnit sekä lapsikohtaiset moniammatilliset palaverit.

Eryteisesti varhaiskasvatuksen henkilöstön ryhmähaastatteluissa tuotiin esiin lapsikohtaiset, mutta lapsen anonymiteettiin perustuvat konsultatiiviset yhteydenotot neuvolaan.

VV: Olen ollut yhteydessä niinkun puhelimitse neuvolaan jos on tarvinnu kysyä ihan tälle anonyyminä jotain johonki lapseen liittyen vähän neuvoa ja sitten opastusta

VV: Just tää puhelinkonsultaatio on ollu mun mielestä sujuvaa et hänet kyllä tavottaa puhelimitse et hänel on sitte soittoaikakin millonka voi soittaa mut sitten kyl hän aina soittaa takasinki et sillain niinku hyvin pystyy häneen oleen yhteydessä et jos on jotain semmosta akuuttia

Näkemykset suorien yhteydenottojen toimivuudesta hieman vaihtelivat varhaiskasvatuksen henkilöstön ryhmähaastatteluissa, mutta usein niitä kuvattiin sujuviksi käytännöiksi, ja yhteyttä voitiin ottaa matalallakin kynnyksellä. Yhteydenotoissa kerrottiin

usein olevan kyse lapseen liittyvästä akuutista tilanteesta, mutta yhteyttä voitiin ottaa myös esimerkiksi lapsen kehitykseen tai sairauteen liittyvissä asioissa.

Lapsikohtaisten, anonyymien yhteydenottojen lisäksi varhaiskasvatuksen ryhmähaastatteluissa tuotiin esiin huoltajien luvalla tehtävät yhteydenotot neuvolaan. Samaten terveydenhoitajien ryhmähaastatteluissa kerrottiin lapsikohtaisista suorista yhteydenotoista varhaiskasvatukseen, joihin pyydetään huoltajan lupa ja jotka siten tapahtuvat lapsi identifioiden. Anonyymeistä konsultaatioista terveydenhoitajat eivät niinkään puhuneet, mikä on ymmärrettävää neuvolan asiakastyön luonteen huomioiden.

VN: Elikkä me voimme vanhempien luvalla soitellakin päiväkotiin ja se on sillä tavalla aika mutkatonta

VV: Sieltä päin on tullu meille tietoo ja huolta et he ovat ottaneet sen yhteyden että et voidaanko tehdä yhteistyötä että vanhemmat ovat antaneet luvan et aina se ei suinkaan lähe meiltä vain neuvolaan päin

VN: Mut silloin kun neuvolaan tulee lapsi joka herättää huolta kehityksestä tai esimerkiksi kädentaidoista tai muista asioista niin kysyn vanhemmalta että missä päiväkodissa lapsi on ja oon sitten luvalla ollut yhteydessä varhais- ja erityisopettajaan ja päiväkodin opettajaan et näkykö siellä vai eikö näy. Ja mahdollisesti jos on sielläkin huolta niin ollaan yhteistyöverkosta laitettu pystyyn

Lapsikohtaiset yhteydenotot näyttäytyivät ryhmähaastatteluissa tärkeäksi yhteistyömuodoksi, ja usein niitä luonnehdittiin myönteisesti esimerkiksi mutkattomiksi. Yhteydenottojen syyksi kuvattiin yleensä lapseen liittyvät seikat, mutta varhaiskasvatuksen ryhmähaastatteluissa mainittiin myös neuvolan yhteydenotot, joissa huolenaiheena oli huoltajan jaksaminen. Yhteydenoton syynä olevassa huolessa lapsesta saattoi olla myös kyse asiasta, johon neuvolassa tai varhaiskasvatuksessa ei aiemmin ollut kiinnitetty huomioita, mutta joka yhteydenoton myötä tuli tarkastelun kohteeksi.

Kummankin ammattiryhmän kaikkien kuntien keskusteluissa tulivat myös esille lapsikohtaiset moniammatilliset tapaamiset.

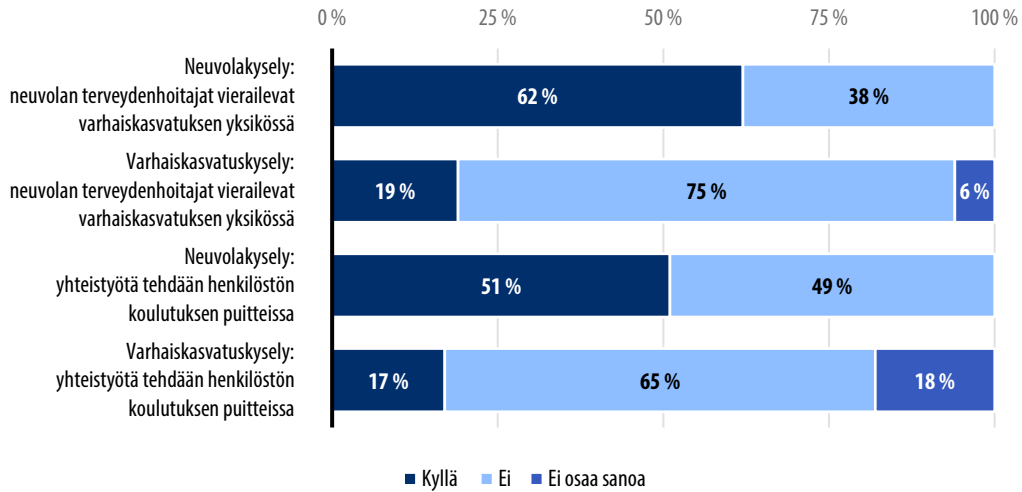
VV: Mutta tuota tosiaan sinne vois sit tulla niitä lasten tapauksiaki sitte heiän luvan vanhempien luvalla tietenkki tai vanhemmat voi itekki tulla sinne että tää on varmaa tuttu sapluuna tämmönen neuvolatyöryhmä mutta että se on se on sitten hyvä toiminto muuten kans

VN: Et niitä yksittäisen lapsen palavereja onhan puolin ja toisin et ollaan joko varhaiskasvatuksen tiloissa tai ollaan siellä neuvolassa mukana

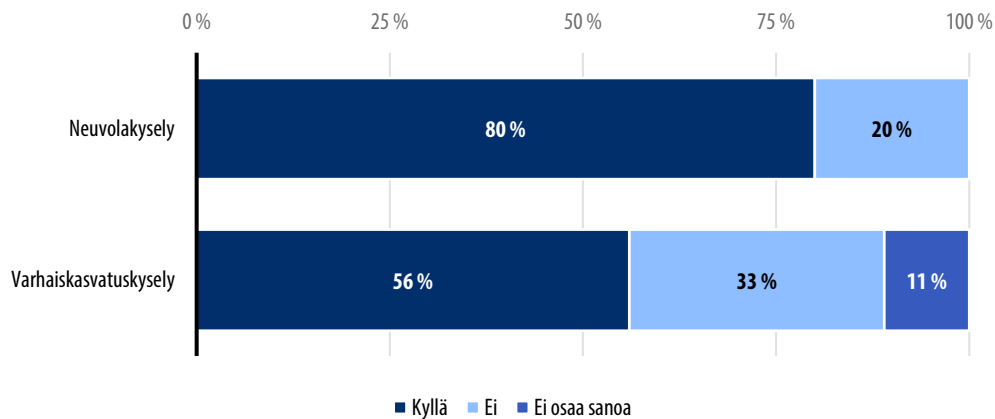
Varhaiskasvatuksen esimerkissä on kyseessä laajempi neuvolatyöryhmä, jossa on edustajia tilanteen mukaan esimerkiksi sosiaalityöstä ja jossa tarvittaessa käsitellään myös yksittäisten lasten tilannetta vanhempien luvalla. Tähän yhteistyömuotoon oltiin myös kunnassa tyytyväisiä. Neuvolan esimerkissä taas kerrotaan yksittäisen lapsen asioissa sovitusta erillisestä tapaamisesta. Joissain yksittäisissä ryhmähaastatteluista tuli myös esiin, että terveydenhoitaja saattoi osallistua yksittäisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun tai muuhun pedagogisen arvioinnin ja suunnittelun keskusteluun.

3.3 Muu yhteistyö

Ammatillisesta yhteistyöstä, joka ei suoraan liity asiakastyöhön syntyy varsin erilainen kuva neuvolan ja varhaiskasvatuksen kyselyiden valossa (Kuvio 5). Yhteisestä koulutuksesta neuvolan ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle raportoi puolet neuvolan vastaajista, varhaiskasvatuksen vastaajista vain kuudesosa (17 %). Lähes kaksi kolmanesta neuvolakyselyn vastaajista kertoi, että neuvolan terveydenhoitajat vierailevat varhaiskasvatuksen yksiköissä, mutta varhaiskasvatuskyselyn vastaajista tällaisia vierailuja raportoi vain viidesosa. Neuvolakyselyssä ei kysytty varhaiskasvatuksen työntekijöiden vierailusta neuvolassa, varhaiskasvatuskyselyn vastaajista tällaista raportoi vain alle kuusi prosenttia. Sen sijaan noin puolet varhaiskasvatuksen vastaajista ilmoitti, että varhaiskasvatuksessa välitetään neuvolan tiedotteita.

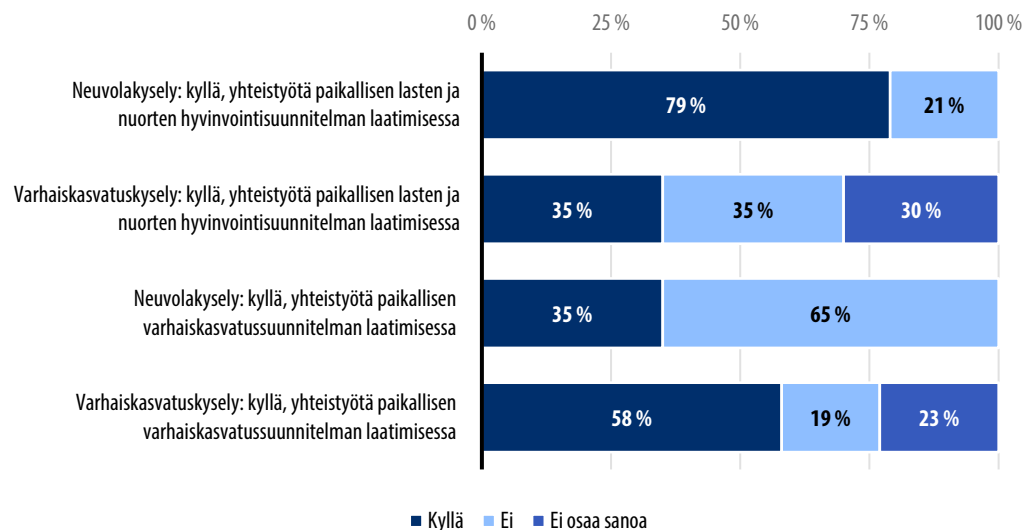
Kuvio 5. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö: vierailut ja koulutus (%)

Neuvolakyselyn vastausten perusteella on melko yleistä, että neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä on säännöllinen yhteistyörakenne, mutta varhaiskasvatuskyselyn valossa tilanne näyttää toiselta (Kuvio 6). Neuvolan osastonhoitajista neljä viidestä raportoi, että kunnassa on säännöllinen yhteistyörakenne. Varhaiskasvatuksen vastaajista sen sijaan tällaisesta rakenteesta kertoi vain reilu puolet (56 %), kun taas kymmenesosa ei osannut vastata. Saattaa olla, että osastonhoitajat ovat työnsä puolesta päiväkodin johtajia yleisemmin – varhaiskasvatuksen opettajista puhumattakaan – mukana hallinnollisissa yhteistyöryhmissä ja tietävät siksi niiden olemassaolosta. Varhaiskasvatustyön arkeen hallinnolliset yhteistyöryhmät eivät näytä siten juurikaan ulottuvan.

Kuvio 6. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö: säännöllinen yhteistyörakenne (%)

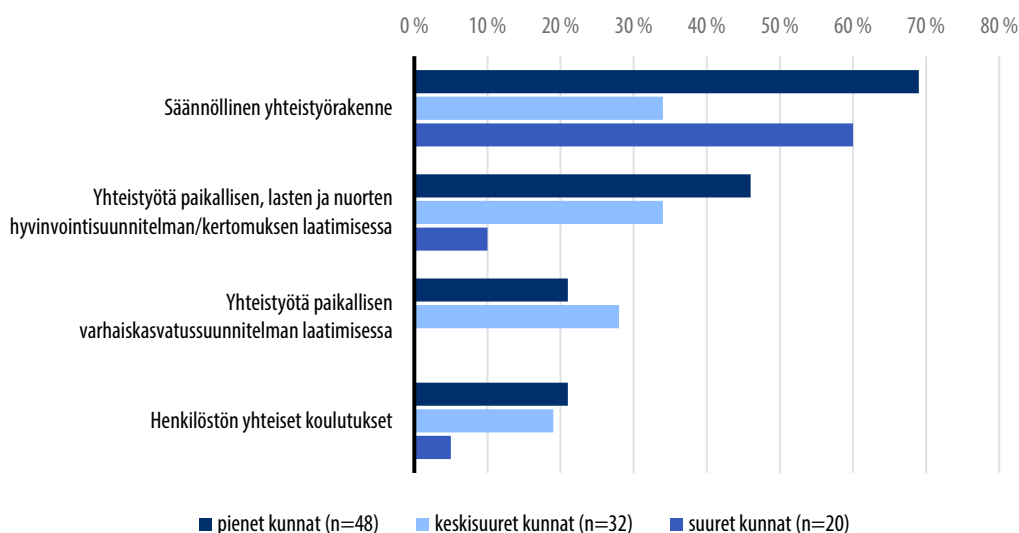
Kyselytulokset kertovat, että neuvolan ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset tekevät jossain määrin yhteistyötä paikallisten toimintasuunnitelmien laatimisessa. Näidenkin osalta vastauksissa oli kuitenkin toimialakohtaista vaihtelua (Kuvio 7). Neljä viidestä neuvolan vastaajasta raportoi yhteistyöstä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tai -kertomuksen laatimisessa, kun taas varhaiskasvatuksen vastaajista osuus oli vain noin kolmannes, ja kolmannes ei osannut vastata. Yhteistyöstä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa puolestaan raportoi reilusti yli puolet varhaiskasvatuksen vastaajista (58 %), mutta neuvolan vastaajista vain reilu kolmannes. Mahdollisesti paikallisten suunnitelmien laadinta on yksittäisten asiantuntijoiden keskinäistä yhteistyötä, joka ei näy asiakastyössä oleville varsinkaan sillä toimialalla, joka ei ole kyseisestä suunnittelusta päävastuussa.

Kuvio 7. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö: kunnallisten suunnitelmien laatiminen (%)

Varhaiskasvatuskyselyn vastauksia oli mahdollista analysoida tarkemmin myös kuntakoon mukaan (Kuvio 8). Säännöllinen yhteistyörakenne neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä oli käytössä yleisemmin yhtäältä pienissä (67 %) ja toisaalta suurissa kunnassa (60 %), mutta harvemmin keskisuurissa kunnissa (34 %). Yhteistyötä paikallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman/-kertomuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa oli useimmin pienissä (46 %) tai keskisuurissa (34 %) kunnissa samoin kuin neuvolan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteisiä koulutuksia.

Kuvio 8. Varhaiskasvatuskysely: Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö kuntakoon mukaan (%)

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen kyselyissä oli myös mahdollista kuvata sanallisesti yhteistyökäytäntöjä. Varhaiskasvatuskyselyssä annetuissa avovastauksissa mainittiin muun muassa erilaiset verkostopalaverit, perhekahvilatoiminta sekä moniammatilliset työryhmät. Neuvolan avovastauksissa puolestaan kerrottiin muun muassa yhteisistä kotikäynneistä, lääkehoitosuunnitelmiin liittyvästä yhteistyöstä, perhekeskustoiminnasta ja kuntoutustukiryhmistä. Yhteistyötä saatettiin tehdä myös laajemmin, kuten yksi neuvolan vastaaja kuvaa:

“Varhaisen tuen tiimi, jonka muodostavat neuvolan ja varhaiskasvatuksen perheohjaajat sekä lapsiperheiden kotipalvelun työntekijä. Verkostomainen työskentelytapa ja tiivis yhteistyö sivistys-, sosiaali- ja terveyspalveluiden ammattilaisten ja esimiesten välillä.”

Ryhmähaastatteluisissa tuli esiin myös useammanlaisia varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöryhmiä. Jokaisessa haastattelussa mainittiin varhaiskasvatuksen ja neuvolan keskinäiseen yhteistyöhön ja sen kehittämiseen keskittyvä työryhmä. Vain yhdessä kunnassa ei haastatteluajankohtana ollut toiminnassa tällaista moniammatillista yhteistyöryhmää.

VV: Ihan tämmönen meidän yhteistyön seurannan arvioinnin ja kehittämisen oma työryhmä eli neuvola ja varhaiskasvatuksen yhteistyö siin on kaks terveydenhoitajaa ja sitten minä ja nyt siin on sitten tuolta kehityksen ja oppimisen tuen yksi-

köstä sitten yks erityislastentarhanopettaja niin tällä porukalla me aina sitten koonnutaan harvakseltaan pari kertaa vuoteen mut ja tarvittaessa sit useammin mut tää on se ryhmä joka just esimerkiks seuraa ja kehittää näitä laajojen terveystarkastusten tiedonsiirtokuvia ja muuta että tää ryhmä meillä on tosiaan toiminu pitkään ja ollaan aina sitten vuosien varrella muokattu näitä että mikä liikkuu sitten neuvolaan ja varhaiskasvatuksen välillä koko vasu vai yksittäinen tiedonsiirtolomake

Keskusteluiden mukaan yhteistyöryhmät kokoontuivat tyypillisesti noin 2–5 kertaa vuodessa. Työryhmissä esimerkiksi kehitettiin neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä liikkuvia tiedonsiirtolomakkeita, kuten edellä olevassa esimerkissäkin todetaan. Työryhmissä saatettiin käsitellä myös yksittäisten lasten asioita, mutta tätä kerrottiin tapahtuvan vain yhdessä kunnassa. Työryhmiin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä.

Kolmessa ryhmähaastattelussa kerrottiin myös varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteisistä koulutustilaisuuksista yhtenä yhteistyömuotona.

VN: Taas palaan tähän että aika ennen koronaa että suunniteltiin tällaisia yhteisiä koulutuksia aika paljon neuvolaan varhaiskasvatuksen kanssa ja nyt oli juuri yhteistyöpalaveri jossa tämä tuli taas esiin et ne tiedot palvelisi molempia mutta mitään toteutunutta ei ole ollut koko korona-aikana

VV: Sen mitä meidän alueella on keskustelu niin on tällänen koulutuksellinen yhteistyö että niitäkin meillä on aikasemmin ollu ja niistä puhuttiin että olis mukava saada niitä takasin [...] nyt kun muistan vaan aikasemmin kun oli yhteisissä koulutuksissa terveydenhoitajien kanssa ja sitten ehkä vielä sosiaalityötäki oli mukana niin tuota kyllä ne on todella hedelmällisiä ja jos siellä ryhmätöitä tehään niin ne on ne on tosi hyviä ja sitä toivos ja se ei ole minusta oikeestaan sillä tavalla välttämättä resurssiasia vaan se on ihan niinku tahtoasia et sitä vois niinkun ollaan nyt joka kerta kun meidän pitää aina arvioida tätä yhteistyötä ja sitten siellä arvioinnissa kysytään et mitä toivottavas nii ainaki meidän alueelta laitetaan tämä koulutuksellinen yhteistyö sinne asiaks

Kuten edellä olevista esimerkeistä käy ilmi, yhteiset koulutukset koettiin kummankin ammattiryhmän puolelta hyödyllisiksi ja niitä toivottiin myös lisää. Jälkimmäisessä esimerkissä työntekijän viittauksen koulutuksista tahtoasiana voi ajatella kuitenkin kertovan, että yhteisten koulutusten toteuttamista ei ehkä helposti tulla ajatelleeksi, mahdollisesti organisaattorajojen vuoksi.

Yhteistyön yhdeksi muodoksi nimettiin myös neuvolan ja varhaiskasvatuksen väliset yhteistyövierailut, jotka eivät koskeneet yksittäistä lasta. Kahdeksassa keskustelussa (n= 11) kerrottiin, että yhteistyövierailuja joko on tai on ollut aiemmin. Vain yhdessä varhaiskasvatuksen keskustelussa kerrottiin, ettei yhteistyövierailuja ole ollut.

VV: Kyllä just tuo on ihan ööm sehän meillä oli aikasemmin jo se käytäntö että terveydenhoitajat kävivät päiväkodeissa mutta sitten se lopahti kun resurssit pienivät sielläkin puolella et tuota niin se oli tosi hyvä käytäntö ja siihen olis ihana palata

VN: Ja taas silloin ennen koronaa taas käytiin päiväkodissa vaikka henkilökunnan kanssa edes näyttäytymässä että mä olen tää teidän hoitaja mut nyt on ollut ihan hiljaista sillä sektorilla

Keskusteluiden mukaan oli tavallisempaa, että neuvolasta tultiin esittäytymään varhaiskasvatukseen kuin varhaiskasvatuksen vierailut neuvolaan. Tosin kuten esimerkki edellä kuvaa, tällaiset vierailut olivat saattaneet päättyä resurssien puutteeseen. Eräässä kunnassa myös päiväkotien johtajien kerrottiin vierailevan perhevalmennuksessa kertomassa varhaiskasvatuspalveluista. Kuten muidenkin kasvokkaisten yhteistyömuotojen kohdalla, nimettiin koronapandemia myös tässä yhteydessä vierailuja haittaavaksi tekijäksi. Yhteistyövierailuja pidettiin kuitenkin hyvänä yhteistyömenetelmänä, jonka toivottaisiin jatkuvan.

3.4 Yhteistyön toimivat käytännöt

Varhaiskasvatuksen kyselyssä tiedusteltiin avoimella kysymyksellä, millaisia vastaajan näkemyksen mukaan hyödyllisiä käytäntöjä neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä on kunnan alueella. Kysymykseen vastasi 69 varhaiskasvatuksen työntekijää, ja saadut vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia kuin ryhmähaastattelussa esitetyt näkemykset. Eniten mainintoja kyselyssä saivat säännölliset yhteistyöryhmät ja tiedonsiirto neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä. Tiedonsiirrolla tarkoitettiin useimmiten nelivuotiaan laajan terveystarkastuksen yhteydessä tehtyjä arviointeja ja/tai neuvolan palautetta. Sekä säännölliset yhteistyöryhmät että tiedonsiirto mainittiin kolmasosassa annetuista vastauksista. Yhteistyöryhmien lisäksi kyselyvastauksista 15 prosentissa mainittiin asiakaskohtaiset tapaamiset, joita voitiin sopia tilanteen mukaan.

Verkostotapaamiset ovat hyviä, kun mukana ovat myös huoltajat. Sitten voit avoimesti puhua lasta koskevista asioista. On tärkeää, että neuvola on varhaiskasvatuksen kanssa samoilla linjoilla, ennen kuin he antavat suosituksia perheille ja päinvastoin!

Myös varhaiskasvatuksen ryhmähaastatteluissa nimettiin erilaiset moniammatilliset lapsikohtaiset ja yleisemmät yhteistyöryhmät hyväksi yhteistyön muodoiksi. Yhteistyöryhmiä kuvattiin tärkeiksi tiedon jakamisen paikoiksi, mutta lisäksi niitä pidettiin merkityksellisinä myös toiminnan ja yhteistyön kehittämisen vuoksi.

Sekä varhaiskasvatuksen että lastenneuvolan ryhmähaastatteluissa toimivista yhteistyökäytännöistä eniten mainintoja saivat kuitenkin laajojen terveystarkastusten yhteydessä käytettävät tiedonsiirtolomakkeet. Tätä yhteistyökäytäntöä pidettiin tärkeänä kummankin ammattiryhmän puolelta tiedon jakamisen näkökulmasta.

Toimivana ja hyödyllisenä yhteistyökäytännönä pidettiin ryhmähaastattelujen ja varhaiskasvatuksen kyselyn vastausten perusteella myös mahdollisuutta suoraan yhteydenottoon puolin ja toisin. Suorien yhteydenottojen katsottiin mahdollistavan esimerkiksi konsultaation tukea tarvitsevan lapsen tilanteeseen liittyen tai näkemysten vaihtamisen lapsen tilanteeseen liittyvän huolen herätessä. Seuraavassa tähän liittyviä vastauksia varhaiskasvatuksen kyselystä

Mahdollisuus kuulemiseen lapsen terveydestä ja kehityksestä. Saa neuvoja, tukea ja apua tarvittaessa.

Neuvolasta saa helposti apua jos jokin asia askarruttaa ja yhteistyö on toiminut moitteettomasti.

Mainintoja toimivista yhteistyömuodoista tutkimusaineistossa saivat myös neuvolan terveydenhoitajan vierailut päiväkodissa esimerkiksi vanhempainilloissa, yhteistyössä toteutetut terveystarkastukset ja yhteiset koulutukset. Henkilökunnan pysyvyys sekä säännölliset tapaamiset neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä olivat tekijöitä, jotka mainittiin ryhmähaastatteluissa toimivan ja hyvän yhteistyön lähtökohdiksi.

3.5 Yhteistyön haasteet

Varhaiskasvatuksen kyselyn ja molempien palvelualojen työntekijöiden ryhmähaastattelujen perusteella yhteistyön haasteiksi mainittiin osin samoja asioita, joiden arvioitiin olevan toimivia ja hyödyllisiä seikkoja yhteistyössä. Toimivan yhteistyön vastauksissa ei kuitenkaan esiintynyt sellaisia organisaatioihin liittyviä seikkoja, joita haasteita kuvavissa vastauksissa ilmeni. Vastauksissa viitattiin esimerkiksi vastuiden jaon kysymyksiin neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä, yhteisen ymmärryksen ja kielen puutteeseen sekä neuvolan ja varhaiskasvatuksen erillisyyteen. Yhteisen ymmärryksen haasteet tulivat esiin erityisesti varhaiskasvatuksen kyselyssä ja kytkeytyivät siihen, miten neuvo-

lassa suhtauduttiin tai toimittiin – tai itse asiassa jätettiin toimimatta – kun varhaiskasvatus oli terveystarkastusten yhteydessä ilmaissut huolta lapsen kehityksestä tai toiminnasta. Erillisyyden kokemusta taas tuotti esimerkiksi yhteistyörakenteiden puuttuminen:

H: onks teillä ollu missään vaiheessa tai onko nyt joku semmonen vaikka neuvolatyöryhmä tai joku semmonen missä te pääsisitte niinku

H2: moniammatillisesti tekemään

H1: niin tai keskustelemaan lasten asioista tai mistään

VV1: ei oo täällä meillä ainakaan

H1: joo

VV2: ennen oli tämmönen kun kasvu- ja hoitoryhmä joissaki päiväkodeissa mutta ei oo enää moneen vuoteen

Vaikka esimerkin kunnassa yhteistyöryhmää ei ole ollut ”moneen vuoteen”, toivoivat ryhmähaastatteluun osallistuneet varhaiskasvatuksen ammattilaiset, että tämänkaltaista yhteistyötä päästäisiin taas tekemään. Joissain varhaiskasvatuksen kyselyvastauksissa myös tuotiin esiin, että vaikka yhteistyörakenne oli olemassa neuvolan työntekijät osallistuivat siihen harvoin.

Yhdeksi keskeiseksi haasteeksi yhteistyölle kuvattiin erityisesti neuvolan resurssit sekä henkilöstön että ajan osalta. Esimerkiksi eräässä varhaiskasvatuksen ryhmähaastattelussa kerrottiin, että kunnassa oli hetkellisesti ollut aikoja, jolloin neuvolassa ei ole ollut yhtään työntekijää. Myös kyselyvastauksissa resurssien puute tuli esiin, kuten seuraavista esimerkeistä käy ilmi.

Vuorovaikutus jää vähäiseksi, koska lääkäreillä ei ole resursseja perehtyä tarpeeksi. Yhteistyön toiminta saattaa olla vain terveydenhoitajan vastuulla.

Neuvolahenkilökunnan suuri vaihtuvuus. Resurssien riittämättömyys.

Ajan puute neuvonnan puolelta. Heillä on suuret alueet ja paljon asiakkaita.

Vaikka varhaiskasvatuksen kyselyssä resurssien puuttumista koskevat vastaukset koskivat usein neuvolaa, oli mukana myös vastauksia, joissa erityisesti ajan puute yleisemmin tai vaikeus löytää yhteisiä aikoja esitettiin yhteistyön haasteeksi. Lisäksi osassa vastauksia, samoin kuin osassa ryhmähaastatteluja, viitattiin koronapandemian aiheuttamaan henkilöresurssien vähenemiseen tai muihin palvelujen muutoksiin, mikä on hankaloittanut yhteistyötä neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä.

VV: nyt tään koronan aikana nii meillä on ollu aika semmonen hankala tilanne siin mielessä et meidän terveydenhoitajat on valjastettu rokotuksiin ja meil ei oo

ikäkausitarkastukset pyöriny ollenkaan tai siel on alle kaksivuotiailla on toiminu mut ei sit sen yli niin sitte se myös tämmöset tuen asioiden etenemiset on ollukki aika pulmallisia

VN: Nimenomaan just mukana siinä enemmän että riippuu vähän. Mun mielestä sellainen mikä tökkii eniten on sellainen et vasulomakkeita et nyt korona-aikana on tullut huonommin et monta kertaa on niin että kun sä teet jonkun nelivuotis-tarkastuksen niin sulla ei ole sitä lomaketta

Kolmas keskeinen yhteistyön haaste liittyi sekä varhaiskasvatuksen kyselyn että ryhmähaastattelujen perusteella neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteydenpitoon ja tiedonkulkuun. Yhteydenpitoon kaivattiin esimerkiksi lisää aktiivisuutta erityisesti varhaiskasvatukselta:

VV: Ehkä tulee sitäkin viestiä että neuvolasta ei niin usein kuitenkaan olla sitten yhteydessä tai me emme ole sitten niin usein sinne päin yhteydessä et ehkä siinä on jotaki semmosta aktiivisuutta voisi olla varmaan puolin ja toisin kuitenkin ehkä enemmän

VN: No ehkä sillä tavalla tavalla et me soitetaan enemmän sinnepäin et olis ihan kiva et sieltä soitettais kanssa meillekin et kyllähän sielläkin se huoli voi tulla jostakin lapsesta tai tietystä jutusta tai et jos on tehty joku lastensuojeluilmoitus päiväkodista et eihän me niitä tiedetä et joskus olis ihan hyväki tietää et perheen luvalla kanssa et jos perhetyö käy siellä tai jotakin sellaista

Yleistä - tai varhaiskasvatuksen – yhteydenpidon aktiivisuutta tärkeämmälle sijalle haasteissa kuvautuivat kuitenkin lapsikohtaiseen tiedonsiirtoon liittyvät kysymykset. Varhaiskasvatuksen kyselyvastauksissa tuotiin erityisesti esiin, että neuvolasta ei saada palautetta varhaiskasvatukseen.

Yhteistyö on usein yksipuolista- varhaiskasvatuksesta neuvolaan, mutta harvoin toisinpäin. Jos varhaiskasvatuksessa täytetään lappu neuvolaan vietäväksi ja on herännyt huoli. Varhaiskasvatus jää epävarmaksi onko asia edennyt, jos vanhemmat eivät kerro.

Toimintakulttuurit eivät kohtaa kunnassa. Epäselvyyttä siitä, mitä tietoa neuvola voi varhaiskasvatukselle välittää ja yhteistyöhaluttomuus neuvolan puolelta.

Neuvolan antamaan palautteeseen liittyen varhaiskasvatuksen kyselyvastauksissa mainittiin myös salassapitosäännökset yhteistyön haasteina. Vastauksissa kerrottiin

esimerkiksi – ilmeisesti asiakastyöhön kohdentuneen - yhteistyöryhmän lopettamisesta ja tiedon saamisen vaikeuksista neuvolasta salassapitosäännösten vuoksi. Neuvolan puolella taas varhaiskasvatuksen anonyymit konsultaatiot saatettiin kokea pulmallisiksi.

VN: Jonkun verran varhaiskasvatus soittaa niitä nimettömiä konsultaatioita ja sit tuntuu et ite on hirvittävän hankala ottaa yleisellä tasolla ottaa, he kertoo yksittäisestä lapsesta jonka he tietävät mutta eivät ole kysyneet sitä lupaa niin ottaa kantaa kun ei ole sitä kokonaisuutta siitä lapsesta eikä hahmota et se on sellainen hankala jonka ajattelen et ehkä meidän päässä onkin helpompi meidän päässä se lupa kysyä kun ne linkittyy siihen et se asiakas on tässä ja saadaan heti kysytyä et hei käykö et tarkistan tän vielä varhaiskasvatuksesta, oon yhteydessä ryhmään ja ollaan sitten yhteydessä mutta varhaiskasvatuksella voi olla sellaista huolta mitä he haluukin nimettömänä vähän kartoittaa

Lasten laajaan terveystarkastukseen liittyen varhaiskasvatuksen ryhmäkeskusteluissa ja muutamissa kyselyvastauksissa tuli esiin myös tiedonsiirron ajoitukseen liittyvät haasteet. Varhaiskasvatuksessa ei aina oltu tietoisia lapsen tulevasta neuvolakäynnistä, jolloin terveystarkastukseen liitettävien arviointien tekemiseen saattoi olla liian vähän tai ei lainkaan aikaa. Ilmoittaminen lapsen neuvolatarkastuksesta on huoltajien vastuulla, eivätkä vanhemmat aina muistaneet mainita asiasta varhaiskasvatuksen henkilöstölle ajoissa.

VV: No en tiä mä oon pohtinu tuota tuon lomakkeen me täytetään sitä niin sitte ku me täytetään se ennen kuin se vanhemmat menee sen lapsen kans sinne neuvolaan nii siinä kohti jotenki vois olla sellane muistutus sieltä neuvolan puolelta että hei että ootteks te täyttäny jo et kohta tuota on joko aika tai sitte että meiltä on tilattu se aika että muistatteko täyttää sen ku vanhemmat ei meille niit aikoja kerro se joskus on menny nii et ainii me käytii jo tässä ku meillä oli vapaa-päivä ni me käytii jo mä sitte et täs ois tää kaavake aii me käytii jo nii tämä on minusta semmonen joka ois tärkee

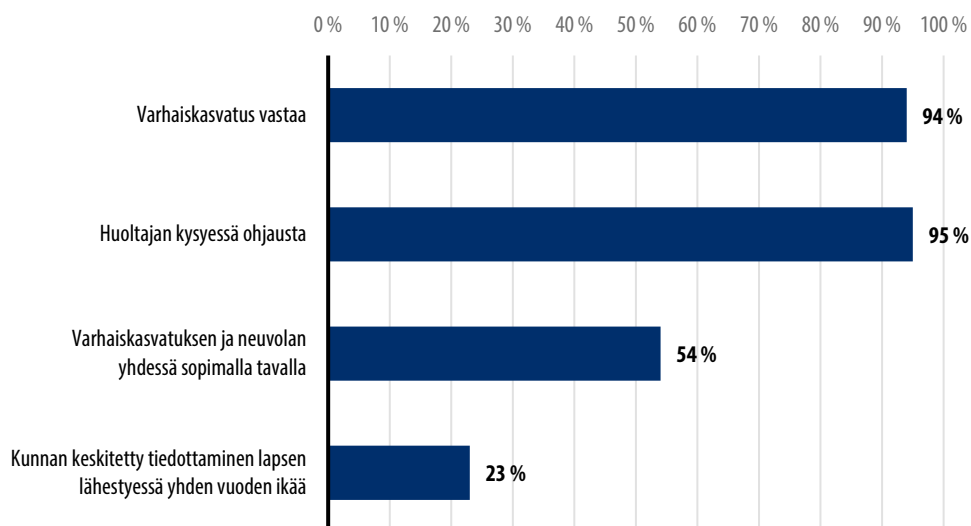
Ajoituksen ongelmien ratkaisemiseksi edellä olevassa varhaiskasvatuksen ryhmäkeskusteluissa esitettiin ajatus, että neuvola muistuttaisi huoltajia tiedonsiirron tarpeellisuudesta ajanvarauksen yhteydessä. Osassa neuvolan keskusteluja puolestaan kerrottiin, että tällaista käytäntöä itse asiassa noudatetaan. Huoltajille mainittiin käytössä olevasta varhaiskasvatuksen tiedonsiirtolomakkeesta ja tästä pyydettiin myös muistutamaan varhaiskasvatusta. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että myös tältä osin yhteistyökäytännöissä on vaihtelua.

4 Varhaiskasvatuspalvelujen ja neuvolan toteuttama palveluohjaus

Tutkimuksen aineistonkeruissa pyrittiin saamaan tietoa varhaiskasvatuspalveluja koskevan ohjauksen järjestämisen ja toteuttamisen tavoista ja sisällöistä monipuolisesti sekä kysely- että haastatteluaineistojen avulla. Varhaiskasvatuspalvelujen ja neuvolan edustajien näkemykset osoittautuivat monella tapaa yhteneviksi, vaikka niiden roolit palveluohjauksessa myös näyttäytyivät erilaisina. Neuvolan roolissa painottui lapsenhoidon ratkaisusta keskusteleminen ja varhaiskasvatuspalveluista tiedottaminen, kun taas varhaiskasvatuksen palveluohjaus keskittyi paljolti varhaiskasvatuspaikan järjestämisen käytännön asioihin.

4.1 Neuvolan rooli varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa

Neuvolan osastonhoitajille osoitetussa kyselyssä tiedusteltiin, miten palveluohjausta varhaiskasvatukseen toteutetaan vastaajan kunnassa. Valtaosa vastanneista osastonhoitajista (94 %) raportoi, että omassa kunnassa varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta vastaa varhaiskasvatuksen toimiala (Kuvio 9). Yli puolet (54 %) vastasi myös, että palveluohjausta toteutetaan neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhdessä sopimalla tavalla. Lisäksi lähes kaikki neuvolakyselyn vastaajat ilmoittivat, että huoltajan kysyessä varhaiskasvatuksen asioista heidät ohjataan kääntymään varhaiskasvatuksen puoleen.

Kuvio 9. Neivolakysely: palveluohjauksen toteuttaminen (%)

Palveluohjauksen tarjoamisen tapauskohtaisuus ja käytännön toiminnassa tehdyt sopimukset tulivat esiin myös neuvola- ja varhaiskasvatuskyselyjen avoimissa vastauksissa.

Sopimuksia ei ole, mutta neuvolassa ohjataan perheitä ottamaan yhteyttä varhaiskasvatuksen palveluohjaajaan tai avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin.

Vastauksissa toistuivat maininnat suullisista sopimuksista siitä, että neuvola ohjaa huoltajia varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen, jos se on lapsen ja perheen tilanteen kannalta tarpeen. Varhaiskasvatuspalvelujen vastaajat myös kuvasivat, että neuvolalle välitetään tietoa varhaiskasvatuspalveluista, jotta neuvola pystyisi tehokkaammin ohjaamaan perheitä varhaiskasvatuksen piiriin.

Neurolapalvelut käsittävät useita toimintoja, joissa tiedottamista varhaiskasvatuspalveluista voidaan tehdä ja tehdään. Neivolakyselyn perusteella lähes kaikissa neuvoloissa tietoa välitetään määräaikaisten terveystarkastusten yhteydessä, sillä 95 prosenttia vastaajista raportoi näin tehtävän (Kuvio 10). Terveystarkastusten ryhmähaastatteluissa neivolakäyntien yhteydessä tapahtuvan palveluohjauksen kuvattiin kytkeytyvän tyypillisimmin keskusteluun siitä, milloin lapsi olisi siirtymässä varhaiskasvatuspalvelujen piiriin. Kaikissa haastatteluissa terveydenhoitajat kertoivat kysyvänsä huoltajilta heidän suunnitelmistaan töihin paluusta ja mahdollisesta varhaiskasvatuspalveluiden tarpeesta.

VN: kyllä mä varmaan siinä puolen vuoden kieppeillä neuvolassa jo kysyn että mikä sinulla on suunnitelma että ootko ajatellut töihin paluuta vai jäätkö hoitovapaalle. Siinä ehkä ekan kerran alan kysymään sitä. Ja sitten 8 kuukauden neuvola on se lääkärinneuvola et siinä jää vähemmälle se meidän kontakti siinä mutta kyllä siinäkin vähän sivutaan asiaa. Sitten siellä 10 kuukauden alkaa asiat olla jo selvänä et kyllä se on siinä puoli vuotiaana on ehkä eniten jos ajattelee näitä vauvoja

VN1: no puolen vuoden iässä on sellainen et kannattaa kysyä mitä ne on miettinyt ja minkälaisia ajatuksia niillä on ja millä tavalla ja

VN2 ja siitä eteenpäin

VN3: hmm ja joka kerta oikeestaan siitä eteenpäin

Huoltajien työhön palaamisesta kysyttiin ensimmäisen kerran tyypillisesti lapsen terveystarkastuksessa tämän ollessa kuuden kuukauden ikäinen. Töihin paluusta kysyminen sekä varhaiskasvatukseen hakemisesta kertominen olivat yleisimmät teemat, joista terveydenhoitajat sanoivat huoltajien kanssa keskustelewansa. Neuvolan ryhmähaastattelujen mukaan oli myös tavallista, että terveydenhoitajat opastivat asiakasperheitä ottamaan suoraan yhteyttä varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen.

VN: hmm no sillä tavalla ehkä liittyy et kun se vauva ja äiti on siinä vanhempainvapaalla, äitiysvapaalla ja näin niin minä kerron meidän varhaiskasvatuksesta, että meillä yksi päiväkoti ja tuota ja ja sitten olen antanut sinne ne yhteystiedot ja kertonut sitten että keneen pitää olla yhteydessä ja näin. Sitten mietin et oliskohan muuta semmosta. No tietenkin kun paikkakunnalle jos muuttavat ja lapsi jää vielä kotihoitoon niin tottakai sit vanhemmillekin lapsille, niin kerron keneen pitää ottaa yhteyttä ja vähän kerron käytänteistä mitä siellä on. Mut kyllä se jää oikeestaan aika pieneksi et oikeestaan se koskee vaan päivähoidon aloittamista

VN: tai ainakin taito osata ohjata ottamaan yhteyttä oman alueen päiväkotiin ja antaa sinne niitä yhteystietoja jos ei itse osaa auttaa. En itse aina ole perillä kaikista mahdollisista vaihtoehtoista ja nyt on vaikka päiväkoteja tällä hetkellä evakkotilanteissa, remontoidaan ja rakennetaan ja lapsia on jaettu sinne, tänne ja tuonne niin onneks ei tarviikaan pysyä itsekään perässä. Et onneks varhaiskasvatus pysyy ja sinne voi ohjata suoraan ohjata ottamaan yhteyttä. Aika monen kanssa pitää myös näyttää et mistä se päivähoitohakemus löytyy, miten sen voi täyttää, voiko sen täyttää muuta kuin tietokoneella ja joidenkin kanssa sitä toki tulkki asiakkaitten kanssa yhdessä toki täyttämäänkin et sitä päivähoitopaikkaa pystytään hakemaan

Keskustelujen mukaan neuvolassa tunnuttiin olevan melko hyvin tietoisia siitä, minne huoltajien tulisi ottaa yhteyttä varhaiskasvatuspaikkaa hakiessaan. Vaikka terveydenhoitajasta voi tuntua, ettei palveluissa tapahtuvista muutoksista ja sen myötä kaikista

”mahdollisista vaihtoehdoista” pysty olemaan aina perillä, oli tietoa riittävästi siitä, minne huoltajaa voi kehottaa ensi alkuun ottamaan yhteyttä. Tosin kuten edellä oleva esimerkki kuvaa, esimerkiksi maahanmuuttaja-asiakkaita saatettiin neuvolassa tukea varhaiskasvatukseen hakemisessa hyvin konkreettisesti.

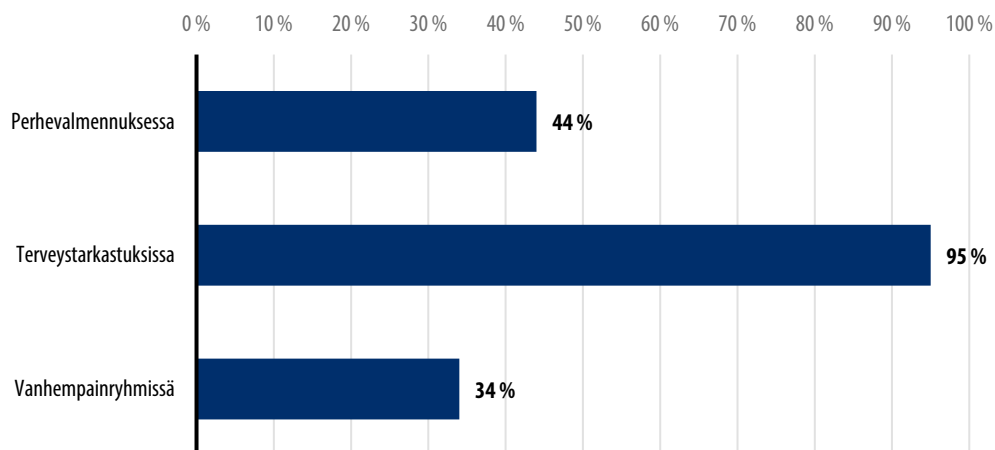
Myös varhaiskasvatuksen työntekijät odottivat neuvolalta ryhmähaastattelujen perusteella ennen kaikkea tietämystä siitä, mistä huoltajat voivat löytää tietoja varhaiskasvatuksesta:

H: joo, mistä löytyy tietoo niin se on niinku ydintietoa et mikä neuvolan pitäis tietää sitten palveluohjauksesta

VV: no vähintään neuvolan työntekijöiden pitäis olla tietosia niistä kaupungin nettisivuista ja että hakemukset nykyään sähköisinä ja ihan nää perusasiat koska näitä siellä ehkä voisin kuvitella että vanhemmat sit kyselee kunhan osattas ohjata täyttämään sitä sähköistä hakemusta tai että löytäisivät ne lähipäiväkodin johtajan yhteystiedot sieltä nettisivuilta

Kummassakin esimerkissä on nähtävissä, että kunnan varhaiskasvatuksen verkkosivujen tarjoaman tiedon ja varhaiskasvatukseen hakemisen käytäntöjen tuntemista pidettiin oleellisina asioina, joista myös neuvolassa olisi hyvä olla tietoisia.

Kuvio 10. Tiedon tarjoaminen varhaiskasvatuspalveluista suullisesti neuvolan terveystarkastuksissa, perhevalmennuksessa tai vanhempainryhmissä (%)

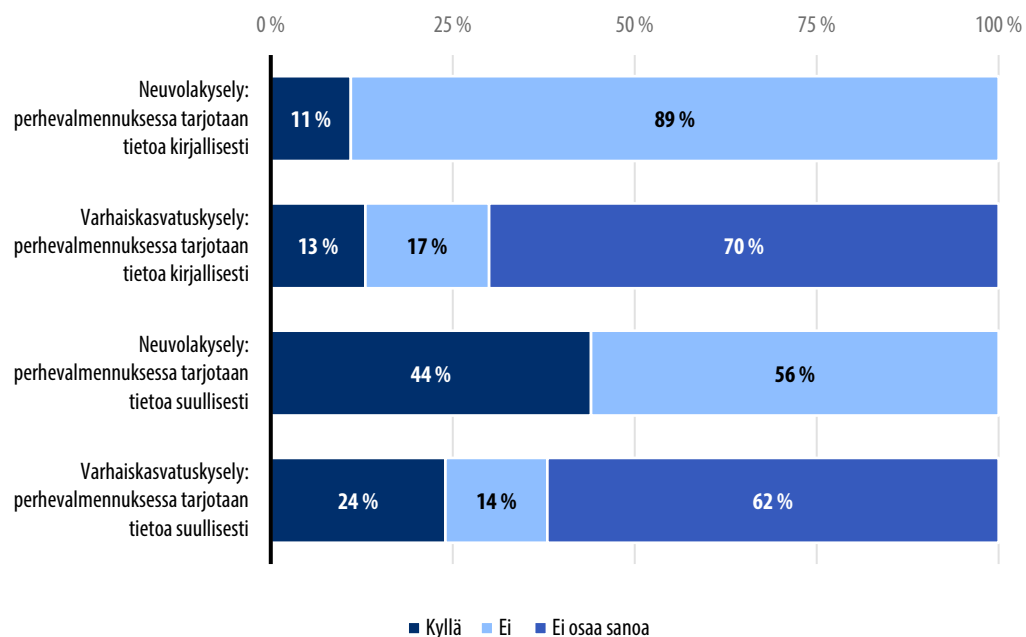

Määräaikaisten terveystarkastusten ohella noin puolet neuvolakyselyn vastaajista raportoi, että tietoa varhaiskasvatuspalveluista välitetään suullisesti myös perhevalmennuksessa ja kolmasosan mukaan erilaisissa vanhempainryhmissä (Kuvio 10). Osassa

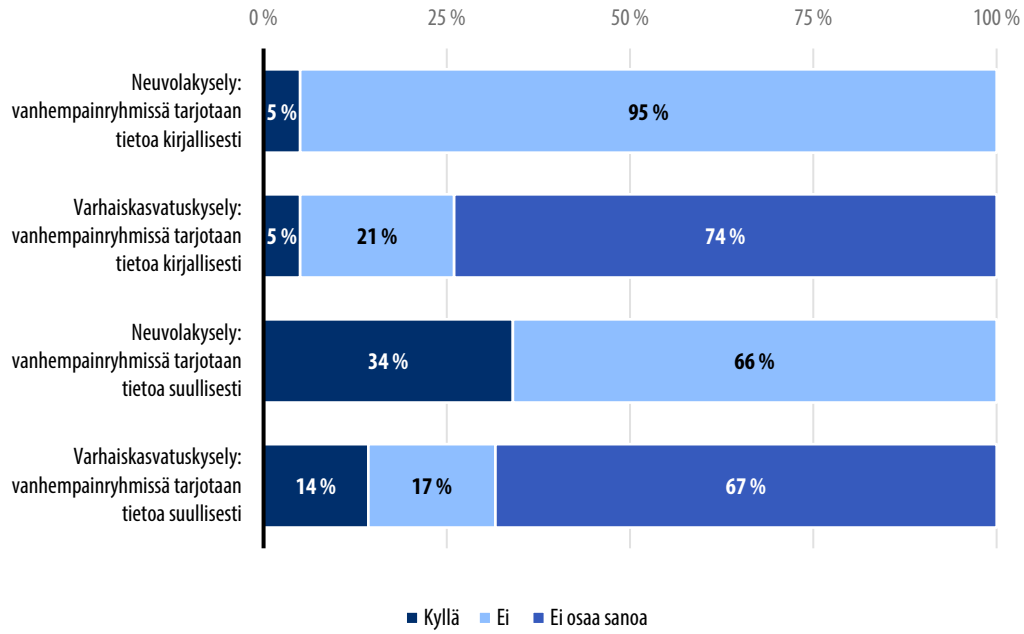
kuntia myös varhaiskasvatuksen edustajat osallistuvat neuvolan perhevalmennukseen tai vanhempainryhmiin ja välittävät niissä tietoa varhaiskasvatuspalveluista. Sekä neuvola- että varhaiskasvatuskyselyssä tällaisesta yhteistyöstä raportoi vanhempainryhmien osalta noin neljäsosa ja perhevalmennuksen osalta noin kuudesosa vastaajista.

Neuvola- ja varhaiskasvatuskyselyjen vastausten perusteella neuvola tarjoaa varhaiskasvatuspalveluista tietoa pikemminkin suullisesti kuin kirjallisesti (Kuviot 11-12). Kirjallista tietoa varhaiskasvatuksen palveluista kertoi terveystarkastuksen tai perhevalmennuksen yhteydessä välitettävän vain reilu kymmenesosa neuvolan vastaajista, vanhempainryhmissä tätäkin pienempi osuus. Sen sijaan varhaiskasvatuksen kyselyyn vastanneet raportoivat kirjallisen tiedon tarjoamisen olevan jonkin verran yleisempää neuvolan terveystarkastusten yhteydessä (Kuvio 13), vaikkakin yli puolella vastaajista ei ollut tietoa asiasta.

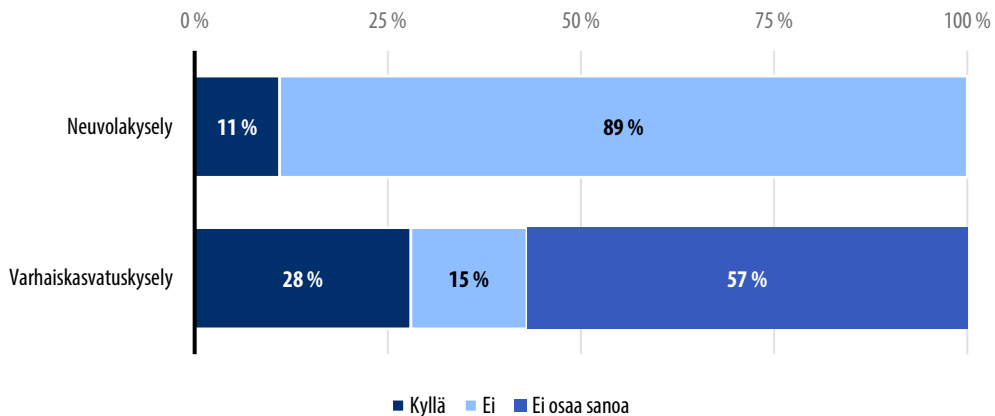
Kuvio 11. Neuvolan tarjoama kirjallinen ja suullinen tieto varhaiskasvatuspalveluista perhevalmennuksessa (%)

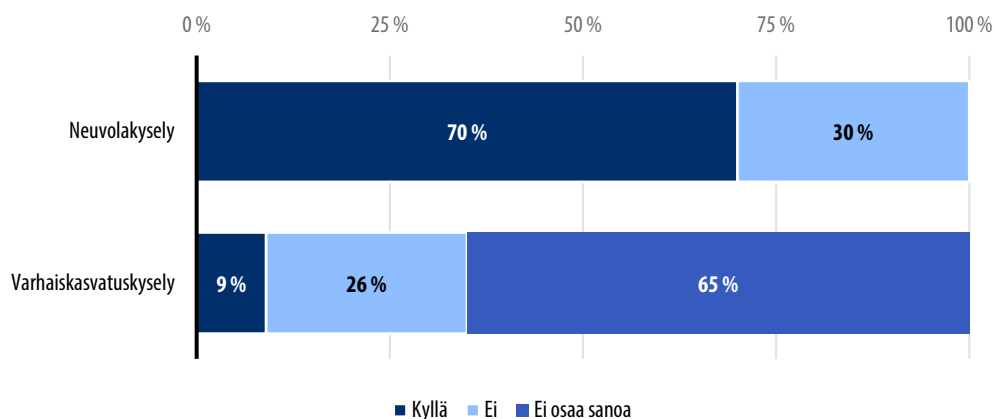
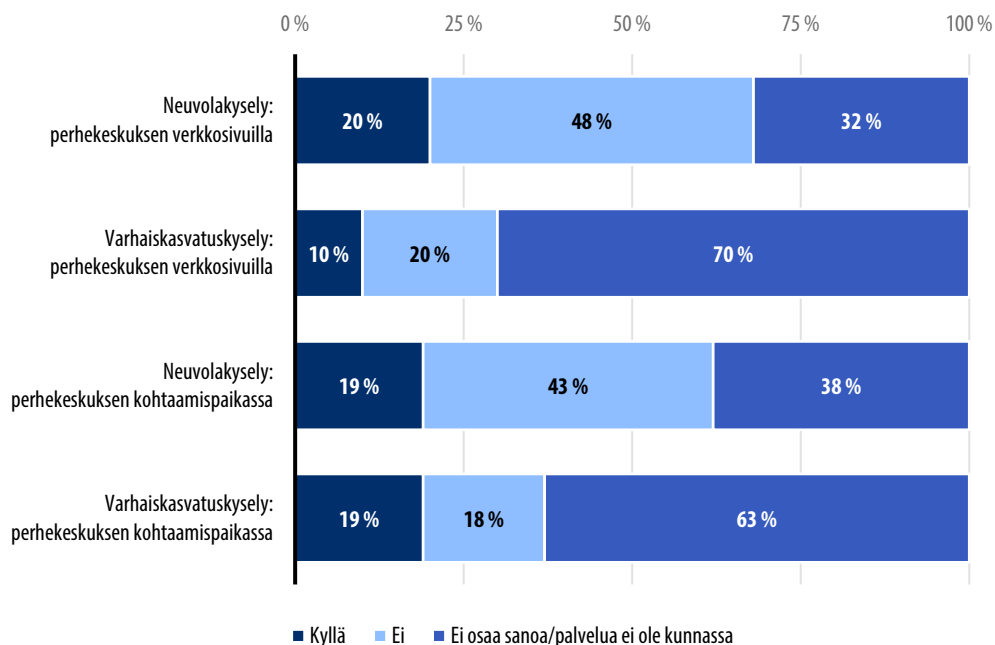
Kuvio 12. Neuvolan tarjoama kirjallinen ja suullinen tieto varhaiskasvatuspalveluista vanhempainryhmissä (%)

Kuvio 13. Neuvolan tarjoama kirjallinen tieto varhaiskasvatuspalveluista terveystarkastuksessa (%)

Myös neuvolan verkkosivujen kautta välitetään tietoa varhaiskasvatuspalveluista varsin yleisesti (Kuvio 14). Sen sijaan perhekeskuksen verkkosivut tai kohtaamispaikat eivät neuvolakyselyn valossa näyttäyty merkittäviksi paikoiksi varhaiskasvatuspalveluja koskevan tiedon jakamisessa (Kuvio 15). On kuitenkin huomioitava, että noin kahdessa viidestä kunnasta ei ollut perhekeskustoimintaa.

Kuvio 14. Neuvolan verkkosivujen kautta tarjoama tieto varhaiskasvatuspalveluista (%)**Kuvio 15.** Varhaiskasvatuspalveluja koskevan tiedon tarjoaminen perhekeskusten kohtaamispaikoissa ja verkkosivuilla (%)

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen vastausten vertailussa (Kuvio 14) tulee esille, etteivät varhaiskasvatuksen työntekijät useinkaan tiedä, miten neuvola välittää huoltajille tietoa varhaiskasvatuksen palveluista. Useassa neuvolan tiedon tarjoamista koskevassa kysymyksessä noin kaksi kolmasosaa varhaiskasvatuksen kyselyyn vastan-

neista on valinnut vaihtoehdon ”en osaa sanoa” vastaukseen. Tätä voi osaksi selittää se, että varhaiskasvatuksen kyselyyn vastasivat useassa eri varhaiskasvatuksen tehtävässä toimivat, joista kaikki eivät välttämättä työssään joutuneet tekemisiin neuvolan tarjoaman palveluohjauksen kanssa.

Varhaiskasvatuskyselyssä kysyttiin myös, miten varhaiskasvatus välittää tietoja palveluistaan neuvolan kautta (Taulukko 2). Saatuja vastauksia tarkasteltiin suhteessa kunnan asukaslukuun. Pienissä kunnissa tietoa varhaiskasvatuspalveluista välitettiin huoltajille muita useammin kirjallisesti määräaikaisten terveystarkastusten yhteydessä. Keskisuurissa kunnissa muita yleisempiä tiedonvälityksen tapoja olivat palveluista tiedottaminen suullisesti perhevalmennuksessa ja perhekeskuksen kohtaamispaikassa. Suurissa kunnissa puolestaan tietoa välitettiin useimmiten kirjallisesti määräaikaisten terveystarkastusten yhteydessä ja perhevalmennuksessa.

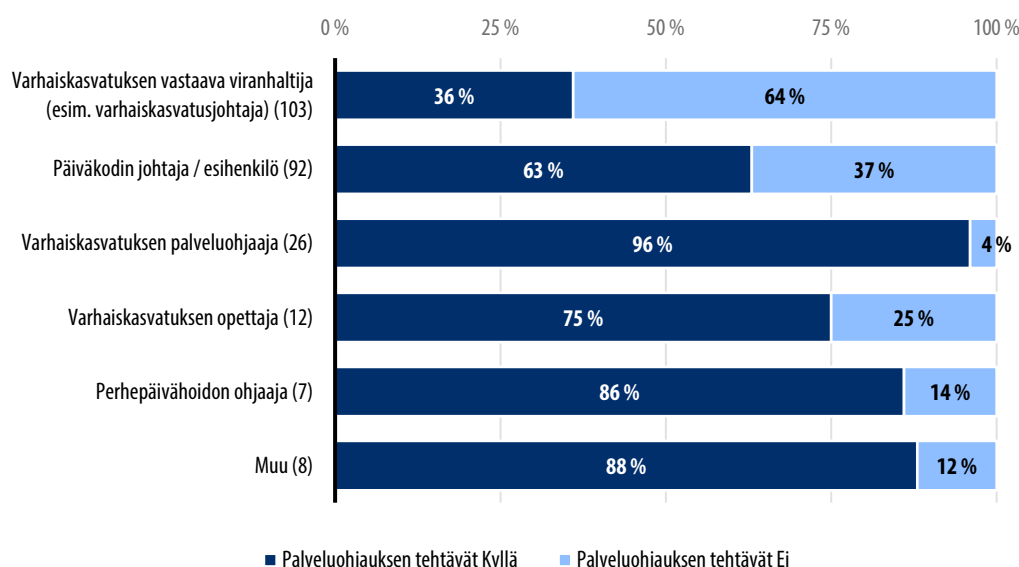
Taulukko 2. Varhaiskasvatuspalvelujen tavat välittää tietoa palveluista neuvolan kautta (%)

Tietoa palveluista välitetään	Pienet kunnat (n = 47-48)	Keskikokoiset kunnat (n = 30-32)	Suuret kunnat (n = 19)
Suullisesti perhevalmennuksessa	19	31	21
Kirjallisesti perhevalmennuksessa	2	22	26
Suullisesti vanhempainryhmässä	13	22	5
Kirjallisesti vanhempainryhmässä	2	9	5
Kirjallisesti määräaikaississa terveystarkastuksissa	30	17	42
Neuvolan verkkosivuilla	4	10	21
Perhekeskuksen tai vastaavan kohtaamispaikasta	17	26	16
Perhekeskuksen tai vastaavan verkkosivuilta	10	10	11

4.2 Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen järjestäminen

Varhaiskasvatuksen kyselyssä kaksi kolmasosaa vastaajista ilmoitti, että heidän tehtäviinsä kuuluu palveluohjausta. Palveluohjaus kuvattiin kyselyssä yleiseksi neuvonnaksi ja ohjaukseksi koskien varhaiskasvatuspalveluja ja –muotoja ja/tai asiakaskohdattaisiksi ohjaukseksi varhaiskasvatusjärjestelyistä, hakemisesta, palveluehdoista ja muusta vastaavasta. Palveluohjauksen tehtäviä kuului kaikkiin kyselyssä kysyttyihin ammattinimikkeisiin (Kuvio 16). Kun vastauksia tarkasteltiin kuntakoko huomioiden, tuloksista erottuivat varhaiskasvatusjohtajan ja varhaiskasvatuksen opettajan nimikkeellä toimivat. Pienissä kunnissa oli keskiuuria ja suuria kuntia tavallisempaa, että heidän työhönsä sisältyi palveluohjauksen tehtäviä.

Kuvio 16. Palveluohjausta tekevien osuus varhaiskasvatuspalvelujen eri ammattinimikkeillä toimivien vastaajien ryhmissä (vastaaja on voinut valita useamman ammattiase- man) (%)

Myös varhaiskasvatuksen ryhmähaastatteluissa tuli esiin, että palveluohjausta tekivät useimmiten usean eri ammattiryhmän edustajat, tosin varhaiskasvatusjohtajien tehtäviin sen kerrottiin sisältyvän vain pienten kuntien haastatteluissa. Muuten haastattelun kohdekunnat eivät asukaslukujensa eroista huolimatta poikenneet mitenkään johdonmukaisesti siinä, kuinka varhaiskasvatuksen palveluohjaus oli niissä järjestetty, vaikkakin kuntien järjestelyt erosivat toisistaan. Esimerkiksi ryhmähaastattelujen keskiu-

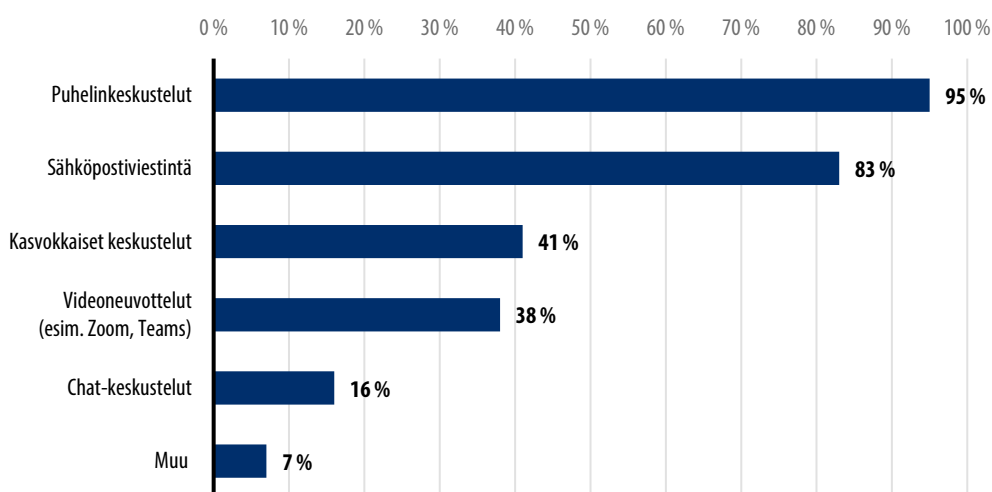
rista kohdekunnista toisessa palveluohjauksesta vastasi alueperusteisesti kaksi henkilöä, joiden lisäksi maksuasioista vastasi varhaiskasvatustoimisto. Toisessa keskisuuressa kunnassa yksityisen varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta vastasi yksi työntekijä, kun taas kunnallisen puolen ohjauksesta vastasi viisi palvelupäällikköä, jotka olivat myös päiväkotien johtajia. Ryhmähaastatteluun osallistuvien mukaan huoltajat kuitenkin ottivat yhteyttä ensisijaisesti lähipäiväkotiin eivätkä välttämättä alueen palvelupäällikköön.

VV: No täällä on siis jos puhutaan varhaiskasvatuksen palveluohjausta niin meillä on yks palveluohjaaja mutta pääasiassa ne varmaan menee sitten varhaiskasvatuksen palvelupäälliköiden niitä on viis nii niitten kautta ja sit päiväkotien johtajat että päiväkodin johtajilla on kyllä iso vastuu omissa yksiköissä palveluohjauksesta

Suurten kuntien haastatteluissa tuli esiin vastaavanlainen palveluohjauksen rakenne kuin keskisuureissa kunnissa. Toisessa suuressa kunnassa oli nimetty erilliset palveluohjaajat ja toisessa palveluohjausta tekivät aluepäälliköt, jotka toimivat myös päiväkotien johtajina. Haastatteluissa tuli myös esiin, että palveluohjauksesta vastaavat työntekijät eivät välttämättä vastanneet varhaiskasvatusmaksuja koskeviin kysymyksiin, vaan niistä vastasi usein varhaiskasvatustoimisto.

Varhaiskasvatuksen kyselyn perusteella palveluohjausta tehtiin pääosin puhelimitse ja sähköpostiviestien välityksellä (Kuvio 17). Suorat kohtaamiset joko kasvokkain, videoneuvotteluin tai chatissa olivat harvinaisempia.

Kuvio 17. Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen kommunikaatiovälineet

Myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden ryhmähaastatteluissa nimettiin tyypillisimmiksi palveluohjauksen muodoiksi puhelut ja sähköposti. Lisäksi tavallisena palveluohjauksen välineenä mainittiin varhaiskasvatuksen verkkosivut. Eniten keskustelua syntyi puhelusta, ja keskustelujen mukaan oli tavallista, että huoltajat ottivat yhteyttä puhelimitse varhaiskasvatukseen ennen varhaiskasvatushakemuksen lähettämistä. Puheluiden etuna pidettiin esimerkiksi sitä, että puhelinkeskusteluissa tapahtuu vähemmän väärinymmärryksiä ja tiedon välittäminen on helpompaa kuin kirjallisessa viestinnässä. Keskusteluissa painottui kuitenkin yhteydenottotavan olevan toissijainen asia, mikäli huoltajilla on kysymyksiä varhaiskasvatukseen liittyen.

Sähköpostin rooli palveluohjauksessa näyttäytyi haastatteluissa vaihtelevana. Esimerkiksi eräässä kunnassa kerrottiin, että saapuneet varhaiskasvatushakemukset kuitataan aina sähköpostilla ja että perheisiin ollaan yhteydessä puhelimitse lähempänä lapsen varhaiskasvatuksen aloitusajankohtaa. Toisen kunnan työntekijät taas kuvasivat huoltajien lähestyvän palveluohjauksesta vastaavia usein sähköpostilla ja kysyvän näin hyvinkin tarkkoja kysymyksiä palveluista, kuten esimerkiksi päiväkodin sisäilmasta ja ruokailusta.

Varhaiskasvatuksen verkkosivuja pidettiin keskusteluissa pääasiassa hyvinä palveluohjauksen välineinä, sillä ne sisälsivät perustiedot kunnan palveluista. Joissain keskusteluissa todettiin kuitenkin verkkosivujen olevan ”vaikeaselkoiset”, vaikka sisältävätkin paljon tietoa. Keskusteluissa tuotiin myös esille näkemys, että nuoret huoltajat etsivät tietoa esimerkiksi varhaiskasvatushakemuksen täyttämistä mieluummin verkkosivuilta kuin ottavat yhteyttä suoraan palveluohjaukseen.

4.3 Palveluohjauskeskustelut

Varhaiskasvatuksen kyselyssä pyrittiin kartoittamaan palveluohjauskeskustelujen sisältöä ja toteutumista päiväkirjatehtävän avulla. Palveluohjauksen tehtäviä tekeviä (n=147) ohjeistettiin kirjaamaan kahdesta kolmeen päivän ajan tietoja heidän käymistään palveluohjauskeskusteluista tai vähintään 10 palveluohjauskeskustelusta. Päiväkirjakysymyksiin vastasi kysymyksestä riippuen 128–133 vastaajaa.

Yhteensä vastaajat raportoivat 1457 palveluohjauskeskustelua. Tämä luku laskettiin vastaajien ilmoittamien palveluohjauksen keskustelumuotojen perusteella (esim. puhelimitse, kasvokkain, chatissä). Yhden vastaajan raportoimien keskustelujen keskiarvo oli 10,7 (kh=9,8). Suurin raportoitu keskustelujen määrä oli 65. Päiväkirjatehtävä vahvisti jo aiemmin esitetyt tulokset palveluohjauksen kommunikaatiovälineistä. Useimmiten keskustelut käytiin puhelimitse. Kolmanneksessa palveluohjauskeskusteluista työntekijä otti yhteyttä huoltajaan, kaksi kolmasosaa keskusteluista tapahtuivat

huoltajan aloitteesta. Noin neljä viidestä palveluohjauskeskustelusta käytiin lapsen äidin kanssa. Alle viidesosassa keskusteluista huoltajan äidinkieli oli muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Näiden keskustelujen osalta on myös huomattava, että ne keskittyivät selvästi yksittäiselle paikkakunnalle.

Palveluohjauskeskustelujen aiheiden jakautumisen tarkastelu osoittaa, että useimmin keskusteluissa käsiteltiin varhaiskasvatuksen aloitusajankohtaa, huoltajan työtilannetta, varhaiskasvatussopimusta ja huoltajan varhaiskasvatuspaikkatoivetta (Taulukko 3). Myös varhaiskasvatuksen paikkatilanne ja tutustumiskäytännöt samoin kuin varhaiskasvatuksen aloittaminen ensimmäistä kertaa ja palvelumuodot olivat melko yleisesti keskustelunaiheina. Sen sijaan lapseen itseensä liittyvät asiat (esimerkiksi terveys, äidinkieli, luonne), huoltajan henkilökohtaiseen tilanteeseen liittyvät seikat, tarjotun varhaiskasvatuspaikan ominaisuudet (esim. pedagoginen painotus) sekä perheen vakaumus ja kulttuuri olivat vain harvoin palveluohjauskeskusteluissa esillä. Tulosten perusteella vaikuttaakin siltä, että palveluohjauskeskusteluissa käsitellään etenkin varhaiskasvatuksen käytännön järjestelyyn liittyviä seikkoja.

Taulukko 3. Päiväkirjaseurantaan kirjattujen palveluohjauskeskustelujen aiheet (%) kaikista keskusteluista (n = 1457)

Palveluohjauskeskustelun aihe	%
Varhaiskasvatuksen aloitusajankohta	30
Huoltajan/huoltajien työtilanne, työajat, työmatkat yms.	28
Lapsen varhaiskasvatussopimuksen sisältö (tuntimäärä, päivänkesto yms.)	26
Varhaiskasvatuksen paikka-/ryhmätoiveet	25
Varhaiskasvatuksen paikkatilanne	24
Varhaiskasvatuksen tutustumiskäytännöt	24
Varhaiskasvatuksen aloittaminen ensimmäistä kertaa	23
Varhaiskasvatuksen palvelumuodot (perhepäivähoito, yksityiset-/kunnalliset palvelut, avoin varhaiskasvatus, vuorohoito)	20
Varhaiskasvatuksen maksut	15
Perheen elämäntilanne (esim. perheen kokoonpano, lasten lukumäärä, asuminen)	14
Varhaiskasvatuspaikan vaihtaminen	12
Lapsen luonne, kehitys tms. yksilölliset seikat	10

Palveluohjauskeskustelun aihe	%
Lapsen tuen tarve	8
Huoltajan henkilökohtainen tilanne (esim. terveys, jaksaminen)	6
Lapsen kuljettaminen varhaiskasvatukseen	6
Lapsen terveys (esim. sairaudet, lääkitys)	6
Tarjotun varhaiskasvatuspaikan ominaisuudet (esim. varhaiskasvatuksen pedagoginen painotus, lemmikit)	5
Lapsen äidinkieleen liittyvät asiat (kun äidinkieli on muu kuin palveluissa käytettävä kieli)	2
Perheen vakaumus tai kulttuuri	2
Muu	1

4.4 Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen haasteet ja toimivat käytännöt

Varhaiskasvatuksen työntekijöille suunnatun kyselyn lopussa vastaajia pyydettiin avovastauksilla kuvaamaan, miten varhaiskasvatuksen palveluohjausta pitäisi kehittää sekä mitä toimivia käytäntöjä palveluohjauksessa on tällä hetkellä käytössä. Vastaajien ilmoittamat kehittämiskohteet luokiteltiin sisältöjen perusteella seuraaviin luokkiin: tiedon levittäminen varhaiskasvatuspalveluista laajemmin eri tahoille, yhteistyön lisääminen eri tahojen kanssa, erinäisten työkalujen kehittäminen, palveluohjauksen osaamisen laajentaminen, aika-/resurssi-/henkilöstöpula, perheiden kohtaamisen lisääminen sekä ”kaikki toimii” -tyyliset vastaukset. Vastausten jakautumista on esitelty taulukossa kuusi. Tärkeimmäksi kehityskohteeksi nousi palveluohjauksen työkalujen kehittäminen, etenkin sähköiset työkalut kuten verkkosivut ja chat-palvelut. Ne mainitsi joka kolmas kysymyksen vastaajista. Myös yhteistyön lisääminen eri tahojen kuten huoltajien, neuvolan ja varhaiskasvatusyksiköiden kanssa koettiin tärkeäksi kehityskohteeksi. Positiiviseksi havainnoksi osoittautui, että monet vastaajat arvioivat kunnan palveluohjauksen toimivan hyvin, eikä varsinaisia kehityskohteita eroteltu. Useassa näistä vastauksista palveluohjauksen helppoutta ja sujuvuutta selitettiin asuinkunnan pienellä koolla. Kunnan pienen koon koettiin muun muassa lähentävän varhaiskasvatusta ja sen yhteistyötahoja (esim. sosiaali toimi, neuvola) sekä helpottavan palveluohjauksen keskittämistä.

Taulukko 4. Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen kehittämiskohteet (%) (n = 112)

Palveluohjauksen kehittämiskohde	%
Työkalujen kehittäminen (sähköisten)	33
Yleinen yhteistyön lisääminen eri tahojen kanssa	21
Epäselvyydet vastuualueissa/palveluohjauksen keskittäminen	17
Resurssipula (aika, henkilöstö...)	11
Tieto varhaiskasvatuspalveluista pitäisi jakaa laajemmin eri tahoille	8
Perheiden kohtaamisen lisääminen	8
Palveluohjauksen laajentaminen	5

Varhaiskasvatuspalveluille osoitetun kyselyn viimeisessä kysymyksessä palveluohjausta toteuttavilta vastaajilta kysyttiin vielä, mitä toimivia käytäntöjä varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa on käytössä tällä hetkellä. Vastaajien avovastauksia luokiteltiin sisällöittäin kuuteen luokkaan: selkeä työnjako/palveluohjauksen keskittäminen, toimivat sähköiset palvelut, hyvä/nopea saavutettavuus, osaava ja asiantunteva palveluohjaaja, asiakaskohtainen ja yksilöllinen ohjaus sekä toimiva yhteistyö eri tahojen kanssa. Muutamissa vastauksissa todettiin myös lyhyesti esimerkiksi ”kaikki ok” tai ”en osaa sanoa”. Näitä vastauksia ei otettu huomioon alla olevassa taulukossa seitsemän, jossa vastausten jakautumista on kuvattu.

Viidennes kysymykseen vastanneista mainitsi toimivaksi selkeän työnjaon ja vastuualueet asiakkaille tarjottavassa palveluohjauksessa ja/tai palveluohjauksen tehokkaan keskittämisen yhdelle tai useammalle henkilölle. Lähes yhtä moni vastaaja nimesi sähköiset palvelut kuten sähköpostin, kunnan verkkosivut tai chat-palvelut toimiviksi ja ilmoitti niiden vähentävän kiirettä ja turhia yhteydenottoja. Asiakaskohtaisen ja yksilöllisen ohjauksen tarjoaminen sekä asiakkaiden kohtaaminen oli myös melko usein mainittu toimivaksi osaksi palveluohjausta. Seuraavaksi eniten mainintoja sai palvelujen hyvä ja nopea saavutettavuus asiakkaille, useimmiten puhelimitse. Lähes yhtä useasti mainittiin yhteistyön toimivuus eri tahojen kanssa, useimmiten varhaiskasvatusyksiköiden, mutta myös muun muassa sosiaalitoimen ja neuvolan. Viimeisenä luokkana oli noin joka kymmenennen vastaajan ilmoittama osaava ja asiantunteva palveluohjaaja, johon liitettiin muun muassa tuntemus alueen palveluista, varhaiskasvatuspaikoista sekä perheistä. Myös toimivien käytäntöjen osalta jotkut vastaajista korostivat pienen kunnan tuomia etuja henkilökohtaisen palvelun tarjoamisessa sekä perheiden ja palveluiden alueellisessa tuntemuksessa.

Taulukko 5. Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toimivat käytännöt, % (n = 151)

Toimiva käytäntö	%
Selkeä työnjako/vastualueet	21
Toimivat sähköiset palvelut (etenkin sähköposti ja nettisivut)	19
Asiakaskohtaisen palveluohjauksen tarjoaminen	18
Hyvä ja nopea saavutettavuus	16
Yhteistyö eri tahojen kanssa	15
Osaava ja asiantunteva palveluohjaaja	11

4.5 Palveluohjauksen ideaalit ja jännitteet

Sekä varhaiskasvatuksen että neuvolan työntekijöiden ryhmähaastattelut toivat esiin erilaisia jännitteitä, joita palveluohjaukseen voi sisältyä. Varhaiskasvatuksessa jännitteet keskittyivät yhtäältä palveluohjaustoiminnan ideaalien toteuttamisen ja varhaiskasvatuksen paikkatilanteen ristiriitaan. Toisaalta työntekijät kuvasivat myös jännitteitä, jotka kytkeytyivät huoltajien ja heidän itsensä erilaisiin tulkintoihin lapselle sopivasta varhaiskasvatusmuodosta. Terveystenhoitajien ryhmähaastatteluissa taas jännitteet tiivistyivät terveydenhoitajan ja huoltajan mahdollisesti erilaisiin näkemyksiin lapsen kotihoidosta tai osallistumisesta varhaiskasvatukseen.

Lähipalveluperiaate vs. resurssit

Varhaiskasvatuksen keskusteluissa nimettiin yhdeksi tavalliseksi varhaiskasvatuksen palveluohjauksen lähtökohdaksi lähipalveluperiaate.

H: no jos nyt lapsella on erityisen tai tehostetun tuen tarvetta niin pyritänpö siinä kattomaan et missä yksikössä ois tavallaan parhaat resurssit just tälle lapselle vai meneekö se sitten vaan vaikka lähimpään päiväkotiin mikä on siinä perhettä lähinnä vai pystytäänkö just niiden tuen tarpeita ottamaan miten huomioon

VV1: se on lähipäiväkotiperiaatteella vanhempien toiveet huomioiden

H: joo

VV2: samoin täällä menee kyllä pääsääntöisesti haluavat tähän lähipäiväkotiin meiltä on kaupungin keskustaan reilu 30 kilsaa matkaa niin jos ei työt kulje sinne suuntaan ni kyllähän lapsi halutaan sitten tähän lähelle ja sitten yleensä tukiresurssit pyritään järjestämään tänne

Ryhmähaastatteluissa kuvattiin, että huoltajien hakiessa lapselle varhaiskasvatuspaikkaa, oli ensimmäinen sijoitukseen vaikuttava tekijä varhaiskasvatuspalvelun sijainti. Ideaalitulanteessa lapsi siis saisi paikan läheltä kotia. Myös mahdolliset tukitoimet pyritäisiin järjestämään sinne, missä lapsi on. Joissakin kunnissa keskustelu lapsen tuen tarpeista kuvattiin myös osaksi keskustelua lapsen sijoituspaikasta.

VV: Mä voisin tohon vielä tohon kun sä puhuit siitä et teidän tehtävä on vähän niinku tasotellakkin et miten ne asiakkaat ja lapset sijottuu mihinki taloihin sit yks tärkee et siinä kohtaa jos tulee vaikka tukea tarvitseva lapsi et jos me tiedetään tai koordinaattorit tietää siinä hakuvaiheessa jo nii siinähan te otatette sit kehityksen ja oppimisen tuen yksikön esimiehen sieltä että siinä niinku yhteistyössä sitte vähän suunnitellaan sitä, että mihin mihin lapsi sitten sijottuu et varmistetaan jo siinä kohtaa sitten tarvittavat resurssit ja tuelle ja et eei ei niin ihan niin mekaanisesti koordinaattorit tee sitä työtä että vaan ottavat hakemukset ja pudottelevat lapsia eri puolille kaupunkia ja ryhmiä vaan vaan paljon tekevät yhteistyötä eri tahojen kanssa tässä miten lapsia sijoitellaan sitte

Lapsen tuen tarpeita voitiin siis myös ottaa huomioon lasta sijoittaessa, mutta tämä ei ollut keskusteluissa yhtä yleistä kuin lähipäiväkotiperiaatteeseen nojautuminen. Mikäli lapsella oli tuen tarpeita, voitiin kunnissa olla yhteydessä jo tässä vaiheessa esimerkiksi varhais erityisopettajaan tai neuvolaan. Yhdessä keskustelussa tuotiin myös esille, että erityistä tukea tarvitseva lapsi pyritään sijoittamaan kunnalliseen päiväkohtiin toimivampien tukitoimien mahdollistamiseksi.

Vaikka varhaiskasvatuksen palveluohjausta tekevien työntekijöiden kuvaukset kertoivat lähipalveluperiaatteen toteuttamisen pyrkimyksestä, tulivat keskusteluissa esiin myös resurssien asettamat rajat, toisin sanoen varhaiskasvatuksen paikkatilanne. Se vaikutti osaltaan huoltajille tarjottaviin palveluvaihtoehtoihin.

VV: Valitettavasti tällä hetkellä nyt on se tilanne tavallaan et ei nyt ei tavallaan voi tarjota ku sieltä mistä on tilaa. aikalailta joutuu tällä hetkellä sellaista palveluohjausta ja ööm perustelua vanhemmillekki että tuolta nyt löytyy paikka ja muualla ei oo että tavallaan vaihtoehtoja on se että joko jäävät odottamaan ja järjestävät jollain muulla sen hoidon sitten siihen asti tai ottaa vastaan sen mitä pystytään tarjoamaan että tuota oishan se ihanaa että ois valinnanvapaa- valinnan varaa perheillekki sehän ois se ideaalitalanne et pystyttäs vähän valitakki erilaisista yksiköistä laki pitää kuitenkin tota se pitää neljässä kuukaudessa kiireetön hoitohakemus paikka olla

Esimerkissä kuvataan varhaiskasvatuksen täyttä paikkatilannetta kunnassa, minkä vuoksi lähipalveluperiaatetta sen paremmin kuin vanhempien toiveita ei voida noudattaa. Kuten työntekijä toteaa, valinnanmahdollisuuksia tai –vapautta vanhemmille ei

varhaiskasvatuspalvelujen sisällä voida tarjota. Vanhempien valinta rajautuu kysymykseen, ottavatko he vastaan heille tarjotun yhden tietyn varhaiskasvatuspaikan vai järjestävätkö he lapsen hoidon jotenkin muuten. Varhaiskasvatuksen täysi paikkatilanne tuli esiin useammassa keskustelussa. Kesken toimintakauden saatavilla olevaa päiväkotipaikkaa luonnehdittiin esimerkiksi ”lottovoitoksi” eräässä keskustelussa. Varhaiskasvatuksen rajatut paikkaresurssit muodostivatkin työntekijöiden kuvausten perusteella monessa kohtaa esteen palveluohjauksen ja palveluiden tarjoamisen ideoille.

Huoltajien toiveet ja ratkaisut vs. työntekijän arviot lapsen ja perheen parhaasta

Kuten edellä kävi esiin, varhaiskasvatuksen työntekijät ilmaisivat pyrkivänsä huomioimaan huoltajien toiveet koskien lapsen varhaiskasvatuspaikkaa. Myös terveydenhoitajat tyyppillisesti kertoivat pyrkivänsä tukemaan huoltajien lapsen hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisuja niiden sisällöstä riippumatta.

VN: No kyl mä yritän mennä vähän vanhemman mielen mukaan ettei tule huonoa omatuntoa et jos joutuukin heti äitiysloman jälkeen viemään lapsen et joissakin tilanteissa et jos heti kun äitiysloma loppuu niin yritän skarpata ja sanoa et meillä on todella laadukas tämä meidän päiväkoti ja yksilöllisesti otetaan pienen vauvan rytmi siellä huomioon että ja nukutetaan vaunuissa ja näin et sillä lailla olen yrittänyt sitä et kehua sitä ihan pienten lasten päivähoitoa. Sen oon hoksannut et se helpottaa vanhemman pahaa mieltä kun lapsi pitää viedä hoitoon. Kun sitten jos on vanhempi kuka sanoo, että on päättänyt hoitaa vielä lasta kotona niin tuota oon sitäkin sitten myös samalla lailla nostattaa että ihanaa että pystyt hoitaa että tämä on niin ainutkertaista aikaa ja tämä lapsuus menee äkkiä että nautit siitä. (tyytyväisesti hymyillen ja nauraen) että joutuu vähän tuntosarvet pystyssä haistellen sitä tilannetta, että millä lailla siinä vanhemmalle siitä asiasta puhut

Vaikka sekä varhaiskasvatuksen että neuvolan ryhmäkeskusteluissa palveluohjauksen päälinjaksi kuvautui huoltajien ratkaisujen tukeminen, kuvasivat työntekijät myös tilanteita, joissa ohjauksessa voidaan pyrkiä vaikuttamaan huoltajan ratkaisuun tai ensisijaiseen varhaiskasvatuspaikkatoiveeseen. Varhaiskasvatuksen ryhmähaastatteluissa kuvattiin, että vaikuttamista voitiin tehdä kertomalla huoltajalle myös muista mahdollisista varhaiskasvatusvaihtoehdoista, mikäli niitä oli tarjolla. Lisäksi kuvattiin tilanteita, joissa huoltajaan ratkaisua pyrittiin muuttamaan suoraan asiasta keskustelemalla.

VV: Sitten tuossa kolme neljä vuotta sitten tuli kans se tämmönen buumi yhteen aikaan et tuli niinku nyttenki tulee näitä yksivuotiaita hoitoon niin tuota vanhemmilla oli että ehdottomasti päiväkotiin et tää lapsi menettää jotakin jos on perhe-

päivähoidossa kaikki alle kolmivuotiaat yritän puhua ku ruuneberi että ehdottomasti perhepäivähoitoon kun on niin pieni lapsi että ne on ihan sylissä pidettävä joka ei vielä välttämättä kävele edes eikä oikein istua ja muuta niin tuota yritän tehdä kaikkeni jos on perhepäivähoidossa paikkoja vapaana. Yks yks jäi mieleen semmonen et äiti oli ehdottomasti oli ensimmäinen ja ainoa lapsi ja äiti oli ehdottomasti sitä mieltä että päivähoitoon päiväkotiin sit mä sovin että käyt yhden aamupäivän siellä päiväkodin pienten ryhmässä sen lapsen kanssa. sitten yhden aikaan äiti soitti minulle ja itki puhelimesta että en mä voi viedä sitä sinne sitten et oisinks mä voinu kattoo sen perhepäivähoitopaikan sitten myöhemminki se sano että onneks sait hänen päänsä käännettyä

Esimerkissä palveluohjaaja pyrki ohjaamaan huoltajaa hakemaan paikkaan perhepäivähoidosta perustellen tätä lapsen kehitykseen liittyen, toisin sanoen seikoilla, jotka voidaan liittää näkemykseen lapsen edusta. Vaikka esimerkin kuvauksessa työntekijä ja vanhempi päätyivät yksimielisyyteen lapsen varhaiskasvatusratkaisusta, voi kuvausta pitää esimerkkinä tilanteesta, jossa huoltajan ja vanhemman näkemykset lapsen parhaasta ja/tai perheen kannalta parhaasta varhaiskasvatusratkaisusta ovat jännitteiset. Edellä oleva esimerkki ei ole ainutkertainen ryhmähaastatteluaineistossa. Perhepäivähoidon tarjoamista tai suosittelua alle kolmevuotiaiden lasten huoltajille perusteltiin kuitenkin myös sillä, että pienten ryhmät olivat työntekijöiden kertoman mukaan usein melko täynnä. Lisäksi ryhmähaastatteluissa tuotiin esiin näkemys, että varsinkaan ensimmäisen lapsen kohdalla huoltajat eivät välttämättä ole tietoisia muista varhaiskasvatusvaihtoehdoista kuin päiväkodista, jonka vuoksi tapa, jolla muista vaihtoehdoista kerrotaan, on merkityksellinen.

Myös terveydenhoitajien ryhmähaastatteluissa kuvattiin tilanteita, joissa huoltajien ratkaisuihin pyritään vaikuttamaan. Eräänä esimerkkinä tulivat esiin sisaruksen syntymä ja vanhemman lapsen hoidon ratkaisut tässä tilanteessa.

VN: Tuntuu että kaikki hakevat heti kun mahdollista päivähoitopaikkaa, sanotaan me mitä vaan et se on nyt sellainen muoti-ilmiö että lapsi pitää viedä päiväkotiin että se voi hyvin et vaikka kuinka kuinka koitetaan. Et ei tietenkään kaikkien lasten kanssa mut hyvin pitkälti ja varsinkin jos perheeseen syntyy vauva niin äkkiä se isompi sinne päivähoitoon vaikka äiti olis kotona vaikkei olisi mitään sosiaalisia tai kehityksellisiä syitä. Mut puhutaan siitä ja yritetään ehkä vähän himmata myöskin et jos vaikka se pieni alle kaksivuotias sai olla vielä kotona koska sitten on vielä ne jonotkin vielä päivähoitoon et meillä ei sikäli hirveesti mahdollisuutta ohjata ole, et sit yhteys sinne päivähoitotoimistoon

Myös tässä esimerkissä on kyse alle kolmevuotiaasta lapsesta ja (mahdollisista) jännitteistä sen osalta, miten terveydenhoitaja ja huoltaja näkevät lapsen parhaan sisaruksen syntymässä. Pienten lasten hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisuihin liittyvien

jännitteiden lisäksi terveydenhoitajat kuvasivat tilanteita, joissa he pyrkivät vaikuttamaan hieman isompien lasten hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisuihin.

VN1: et joskus isompien lasten kanssa tulee tilanne et joku 5v on kotona jolla on jo haasteita ja jos miettii sitä tulevaa ja ryhmäytymistä ja kaikkee et joutuu niissäkin tilanteissa joutuu sanomaan et ootteko miettinyt et olis jo hyvä et varsinkin et jos on ainoa lapsi niin joutuu kovinkin tekemään niitä valintoja

VN2: just mietin samaa et just näiden isompien lasten kanssa et jos on ollut kotihoidossa pitkään niin sit on sosiaalisissa taidoissa, kädentaidoissa ja vuorovaikutuksessa puutteita että lapsi ei ole saanut virikkeitä ihan niin paljon kun olisi voinut olla hyväksi hänelle. Et ehkä on saanut leikkiä sellaista vapaata leikkiä eikä ohjattua leikkiä niin tällaisissa tilanteissa tulee kysyttyä päiväkotitilanteesta ja sit ehkä suositellut sitä et voisi olla hyvä juttu

Kun terveydenhoitajat puhuivat isompien lasten hoitoratkaisuihin vaikuttamista, kuvauksissa oli kyse kotihoidossa olevan lapsen kehitykseen liittyvistä kysymyksistä tai huolista ja pyrkimyksestä saada huoltaja hakemaan lapsi varhaiskasvatukseen. Kuten edellä olevan esimerkin ensimmäisen puhujan (VN1) lausuma hieman epäsuorasti osoittaa, varhaiskasvatukseen osallistumisen tarpeellisuus kytkettiin lähestyvään koulunaloitukseen ja kouluvalmiuteen (esimerkissä ”tulevaa ja ryhmäytymistä”). Jälkimmäisessä esimerkissä lapsen kehitys on myös keskiössä samalla, kun lapsen kotihoito ei enää kuvaudu lapsen parhaaksi kouluiän lähestyessä.

Terveydenhoitajat kertoivat kuitenkin myös esimerkeistä, joissa vanhemman ratkaisuun pyritään vaikuttamaan vanhemman oman hyvinvoinnin ja jaksamisen vuoksi.

VN: Keskusteluja on käyty mut varmaan ollaan niin hyviä ammattilaisia et osataan kaupata asiakkaalle vastenmielinenkin ajatus kääntämällä se vähän eri vinkkelistä jollonka se näkemys siellä vahvistuu [...] ja pääsääntöisin niissä tilanteissa kun on kyse vanhemman jaksamisesta niin vanhempi on huojentunut että joku sanoo entäs jos lapsi laitettaisikin osaksi aikaa päivähoitoon ja sinä saisitkin sen ajan huokasta tai olla tekemättä mitään tai tehdä mitä haluat mut et sit on niitä vaikka joittenka kohdalla ne miettii et kaikilla on oikeus päivähoitopaikkaan mut että onko se oikeesti lapselle tarpeen. Et jos perhe on hyvin jaksava, hyvä perhe ja sinne syntyy vauva ja kaikki sujuu, tukiverkot on hyvät et onko se kenen etu et lapsi on päivähoidossa et onko se välttämättä kenenkään etu et jos sen vanhempi kokee kuormittavana et sitä pitää kuskata ja pitää sieltä hakea, kiukuttelee kun se pitää sinne viedä ja sit kuitenkin se vanhempi ajattelee et se on sille lapselle tärkeää ja todellisuudessa laps haluis olla vaan kotona muiden kanssa kun muutkin ovat

Kuten edellä oleva esimerkki osoittaa, vanhemman jaksamisen kysymyksistä keskusteltiin terveydenhoitajien ryhmähaastatteluissa erilaisista näkökulmista, ja riippuen näkökulmasta lasta saatettiin kuvauksissa joko suositella varhaiskasvatukseen tai kotihoitoon. Eräissä varhaiskasvatuksen työntekijöiden ryhmähaastattelussa kritisoitiin neuvolan käytäntöä, että huoltajan uupumuksen tai väsymyksen vuoksi häntä ohjataan hakemaan lapselle varhaiskasvatuspaikka. Haastattelussa esitettiin, että kyseisen kaltaisessa tilanteessa voisi olla tarpeen pohtia muiden palvelujen, esimerkiksi avoimen varhaiskasvatuksen käyttöä.

Terveydenhoitajat kuvasivat myös tilanteita, joissa huoltajaa on ohjattava hakemaan lapselle varhaiskasvatuspaikka perhe- tai sosiaalipalvelujen järjestelmän vuoksi.

VN1: ja sit on joskus se toinenkin puoli tossa et joskus ihan täytyykin ohjata et tavallaan ainut vaihtoehto on laittaa nyt se lapsi tai sit se isompi et jos on uupumusta tai muuta haastetta siellä perheessä et sit täytyy ihan patistaa siihen päivähoitopaikan hakemiseen koska se on myöskin kriteeri muulle avun saamiselle et se on ykkönen tässä kunnassa. Se täytyy olla haettu ja päiväkotipaikka pitää olla ennen kuin voidaan puhua muusta avusta

VN2: kyllä ja pitäis olla päivähoitopaikka ja viisi kertaa viikossa et voi saada et voi saada kaikkea apua

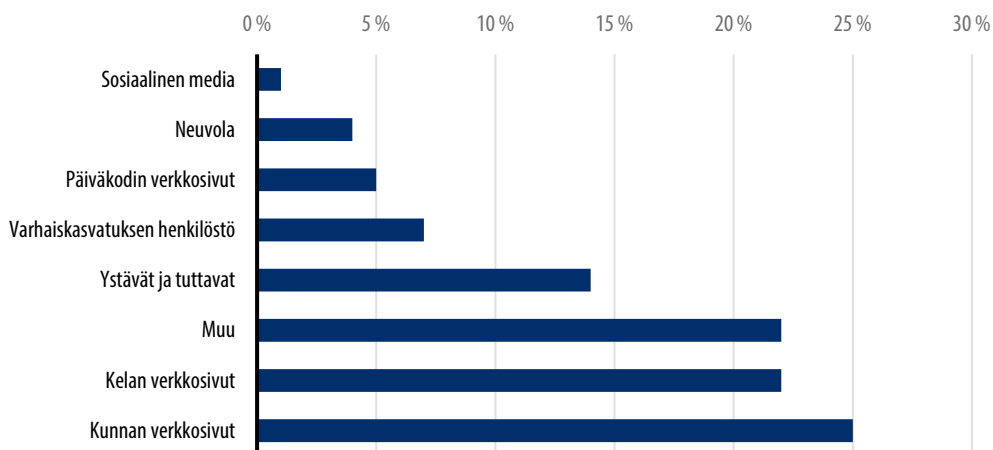
Kun huoltajalla on jaksamisen ongelmia tai perhetilanteen kokonaisuuden vuoksi tarvitaan kyseisiä palveluja, voi näiden saannin edellytyksenä olla, että lapsi on varhaiskasvatuksen piirissä. Tällöin terveydenhoitajan vaikuttamisyrittämykset vanhemman ratkaisuihin vaikuttamiseksi voivat olla tarpeen itse asiassa byrokratian vuoksi.

5 Vanhempien tiedonsaanti lastenhoidon vaihtoehtoista

Kuten aiemmin mainittiin, varhaiskasvatuksen palveluohjaus on uudehkona yhteiskunnallisena palveluna vielä niukasti tutkittu toiminta. Erityisesti asiakkaiden palveluohjausta koskevista näkemyksistä ei ole tietoa. Tämän vuoksi tässä hankkeessa tarkasteltiin huoltajien tiedonsaantia lastenhoidon erilaisista mahdollisuuksista vuonna 2016 CHIDCARE-hankkeessa toteutetun kyselyn pohjalta. Kyselyssä noin yksivuotiaiden lasten huoltajien tiedonsaantia tutkittiin vastaajien sukupuolen, asuinkunnan koon, synnyinmaan ja lapsen hoitomuodon perusteella. Seuraavassa tulosten esittelyssä on hyvä huomioida, että kyselyssä varhaiskasvatuspalveluista on käytetty termiä päivähoito, koska se oli edelleen kyselyn toteuttamisen aikaan huoltajille tutumpi kuin varhaiskasvatus-termi. Tuloksia esiteltäessä käytetään kuitenkin varhaiskasvatus-termiä.

Kyselyyn vastanneiden noin yksivuotiaiden lasten huoltajien tiedonsaantia kartoitettiin kysymällä, mikä huoltajien käyttämistä tietolähteistä oli heille merkittävin heidän tehdessään päätöstä lapsensa hoitomuodosta (Kuvio 18). Yleisimmin huoltajat ilmoittivat merkittävämmäksi tietolähteeksi kunnan (25 %) tai Kelan verkkosivut tai toimiston (22 %), mutta lähes yhtä usein merkittävin tietolähde oli jokin ”muu” (22 %). Avoimissa vastauksissa muu-vaihtoehdon valintaa selitettiin useimmiten viittaamalla puolison päätökseen (kun vastaaja oli lapsen isä), aiempiin kokemuksiin ja päiväkodin sijaintiin. Varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön (sisältäen palveluohjaus) nimesi merkittävämmäksi tiedonlähteekseen vajaa seitsemän prosenttia vastaajista ja päiväkodin verkkosivut noin viisi prosenttia vastaajista.

Kuvio 18. Merkittävin tietolähde hoitopäätöksen tueksi (%) (n = 2494)

Kun äitien ja isien vastauksia tarkasteltiin erikseen, havaittiin että äitien merkittävimmät tietolähteet varhaiskasvatuksen palveluista olivat kunnan tai Kelan verkkosivut, isillä puolestaan verkkosivujakin yleisemmin "jokin muu", mikä avovastausten perusteella usein tarkoitti puolisoa. Lukuisissa miesten vastauksissa raportoitiin, että päätös lapsen hoitoratkaisuista on ollut puolisoilla/vaimolla. Äidit hakivat isiä jonkin verran useammin tietoa myös varhaiskasvatuksen henkilöstöltä tai palveluohjauksesta, kun taas isät saivat äitejä hieman useammin tietoa neuvolasta. Silloin kun isät keskustelivat varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa lastenhoidon palveluiden ja tukien mahdollisuuksista, he kokivat äitejä yleisemmin, että nämä keskustelut tarjosivat monipuolisesti tietoa, huoltajan toiveet otettiin niissä huomioon ja työntekijän kanssa pohdittiin yhdessä lapselle ja perheelle parasta hoitojärjestelyä.

Kyselyn vastauksia tarkasteltiin myös huoltajien asuinkunnan koon mukaan. Pienissä kunnissa merkittävämmäksi noin yksivuotiaan lapsen hoitoratkaisua tukeneeksi tietolähteeksi nimettiin useimmin Kelan verkkosivut, kun taas keskisuurissa tai isoissa kunnissa merkittävin tietolähde oli useimmin kaupungin tai kunnan verkkosivut. Varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstö (esim. palveluohjaus) tai päiväkodin verkkosivut ilmoitettiin merkittävämmäksi tietolähteeksi useammin keskisuudessa tai isossa kunnassa kuin pienessä, kun taas neuvola nimettiin merkittävämmäksi tietolähteeksi tavallisemmin pienessä kunnassa kuin keskisuudessa tai suuressa kunnassa.

Myös huoltajien synnyinmaan havaittiin olevan yhteydessä siihen, minkä vastaaja arvioi olleen merkittävin tietolähde lapsen hoitoratkaisua koskevassa päätöksessä. Huoltajien synnyinmaata tarkasteltiin kaksiluokkaisen muuttujan avulla vertaamalla Suomessa syntyneiden (n = 2386) ja jossakin muussa maassa syntyneiden (n= 284) huoltajien ryhmiä toisiinsa. Merkittävin ero ilmeni neuvolaa koskevissa vastauksissa. Muualla kuin Suomessa syntyneet huoltajat ilmoittivat neuvolan Suomessa syntyneitä vanhempia selvästi useammin merkittävämmäksi tietolähteekseen (Taulukko 6).

Taulukko 6. Huoltajan yksivuotiaan lapsen hoitoratkaisua tukenut merkittävin tietolähde huoltajan synnyinmaan mukaan (%)

Merkittävin tietolähde	Suomi (n=2386)	Jokin muu (n=284)
Kelan verkkosivut/toimisto	22	26
Kaupungin/kunnan verkkosivut	25	21
Varhaiskasvatuksen henkilöstö	7	7
Neuvola	3	15
Päiväkodin verkkosivu	5	5
Sosiaalinen media	1	0,4
Ystävät ja tuttavat	15	12
Jokin muu	23	13

Kysevastauksista tarkasteltiin myös, missä määrin huoltajat katsoivat saaneensa merkittävimäksi ilmoittamastaan tietolähteestä tietoa lapsensa hoitoratkaisun tueksi varhaiskasvatuspalveluista, lastenhoidon tuista ja muista lastenhoidon palveluista (esim. kerho, avoin päiväkotiki, leikkikenttätoiminta) (Taulukko 7). Useimmat varhaiskasvatuksen henkilöstön, kaupungin tai kunnan verkkosivut tai päiväkodin verkkosivut merkittävimäksi tiedonlähteekseen nimenneet arvioivat saaneensa kohtalaisesti tai runsaasti tietoa päivähoitoon palveluista. Sen sijaan lastenhoidon tuista tai muusta lapsen hoitoa koskevasta toiminnasta nämä huoltajat eivät yhtä usein ilmoittaneet saaneensa samassa määrin tietoa. Kelan verkkosivut tärkeimmäksi tietolähteekseen ilmoittaneet olivat useimmiten saaneet sivuilta kohtalaisesti tai runsaasti tietoa lastenhoidon tuista. Sosiaalisen median tärkeimmäksi tietolähteekseen merkinneet ilmoittivat huomattavan usein saaneensa tätä kautta tietoa niin varhaiskasvatuspalveluista, lastenhoidon tuista kuin muusta lastenhoitotoiminnastakin. Tulokseen on kuitenkin suhtauduttava varauksella, koska tämän ryhmän vastaajien lukumäärä on pieni.

Taulukko 7. Tiedonsaanti varhaiskasvatuspalveluista, lastenhoidon tuista ja muusta lastenhoitotoiminnasta (esim. kerhot, avoin varhaiskasvatus) tärkeimmän tietolähteen mukaan (%)

Tietolähde	Varhaiskasvatuspalvelut		Lastenhoidon tuet		Muu lastenhoitotoiminta	
	Ei lainkaan tai vähän	Kohtalaisesti tai runsaasti	Ei lainkaan tai vähän	Kohtalaisesti tai runsaasti	Ei lainkaan tai vähän	Kohtalaisesti tai runsaasti
Kaupungin / kunnan verkkosivut (n =593-615)	13	87	36	64	42	58
Kelan verkkosivut / toimisto (n = 497-541)	59	41	6	94	70	30
Muu (n = 450-470)	30	70	29	71	47	53
Ystävät ja tuttavat (n = 344-345)	25	75	29	71	37	63
Varhaiskasvatuksen henkilöstö (n = 165-167)	9	91	54	46	59	41
Päiväkodin verkkosivut (n = 128-131)	15	85	47	53	59	41
Neuvola (n = 93-98)	36	64	35	65	43	57
Sosiaalinen media (n = 21)	10	90	24	76	5	95

Huoltajien arvioita merkittävimmästä, lapsen hoitopäätöksessä heitä tukeneesta tiedonlähteestä tarkasteltiin myös suhteessa lapsen hoitomuotoon. Tuloksia on esitelty taulukossa 8. Ne huoltajat, jotka hoitivat alle kaksivuotiaista lastaan kotona, nimesivät todennäköisimmin tietolähteekseen Kelan verkkosivut tai toimiston, mutta usein myös oman kunnan verkkosivut tai jonkin muu lähteen (esim. oma/puolison halu hoitaa lasta itse kotona tai aiempi kokemus lapsen hoidosta kotona). Kunnallisia varhaiskasvatuspalveluja käyttävät nimesivät tärkeimmäksi tiedon lähteekseen yleisimmin kunnan verkkosivut. Sen sijaan yksityisen varhaiskasvatuksen palveluja hyödyntävät vastasivat tärkeimmän tiedonlähteen olleen ystävät ja tuttavat, mutta myös päiväkodin ja kaupungin tai kunnan verkkosivut olivat heillä usein tiedonlähteenä. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että yksityisiä varhaiskasvatuspalveluita käyttävät vanhemmat etsivät monipuolisimmin tietoa useista eri lähteistä.

Taulukko 8. Huoltajan merkittävin tietolähde hoitopäätöksen tueksi lapsen hoitomuodon mukaan (%)

Merkittävin tietolähde	Huoltaja/hoitajat hoitaa (n = 1568)	Palkattu hoitaja (n = 169)	Kunnallinen varhaiskasvatus (n = 581)	Yksityinen varhaiskasvatus (n = 166)
Kelan verkkosivut/toimisto	28	30	8	7
Kaupungin/kunnan verkkosivut	20	20	52	19
Varhaiskasvatuksen henkilöstö (esim. palveluohjaus)	4	6	12	13
Neuvola	5	3	3	0
Päiväkodin verkkosivut	5	0	6	20
Sosiaalinen media	1	1	0,2	1
Ystävät ja tuttavat	14	19	12	22
Muu	24	19	18	18

Lopuksi tarkasteltiin vielä huoltajien arvioita heidän keskusteluistaan varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön kanssa (Taulukko 9). Tavallisimmin huoltajat vastasivat, että keskusteluissa oli käsitelty heidän toiveitaan lapsen hoidon järjestämiseksi, mutta näin vastanneiden huoltajien osuus oli alle puolet kysymykseen vastanneista. Sen sijaan harvimminkin keskusteluissa oli huoltajien mukaan pohdittu lapselle parasta hoitoratkaisua. Vain reilu kolmasosa huoltajista raportoi, että varhaiskasvatuksen työntekijältä saatu tieto oli vaikuttanut omaan lastenhoidon ratkaisuun.

Taulukko 9. Huoltajien arviot keskusteluista varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa (%)

Huoltajan arvio	Ei pidä lainkaan/ ei juuri pidä paikkaansa	Pitää osittain paikkansa	Pitää jokseenkin/täysin paikkansa
Minulle kerrottiin monipuolisesti lapsen hoidon eri mahdollisuuksista ja lastenhoidon rahallisista tuista (n = 557)	37	31	32
Minulta kysyttiin toiveita lapsen hoidon järjestämiseksi (esim. hoitoajat, hoitomuodot) (n = 549)	31	24	45
Pohdimme työntekijän kanssa yhdessä, mikä hoitoratkaisu olisi lapselle paras (n = 552)	47	22	31
Päivähoitoa koskevassa keskustelussa työntekijältä saamani tieto vaikutti lapsen hoitoa koskevaan ratkaisuun (n = 551)	38	25	36

6 Yhteenveto ja pohdinta

6.1 Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset mieltävät keskinäisen, monialaisen yhteistyön ennen kaikkea lapsikohtaisen asiakastyön kautta. Kun tietyllä lapsella tai hänen perheellään havaitaan tuen tarvetta, otetaan yhteyttä, vaihdetaan tietoa ja kokoonnutaan pohtimaan keinoja ja ratkaisuja tuen tarjoamiseksi. Usein tällaisessa yhteistyössä voi olla mukana neuvolan terveydenhoitajan ja varhaiskasvatuksen opettajan ohella muitakin ammattilaisia kuten esimerkiksi sosiaalityöntekijä, lääkäri tai psykologi. Hyödyllisiksi yhteistyössä nähdään myös säännöllisesti kokoontuvat moniammatilliset työryhmät, joissa voidaan keskustella palvelualojen yhteistyöstä yleisemmin ja/tai asiakaskohtaisista kysymyksistä. Osana tällaisia keskusteluja on tarpeen pohtia myös yhteisiä linjauksia koskien asiakaskohtaista tiedonkulkua ja sen käytäntöjä.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden haastatteluista ja varhaiskasvatuksen kyselystä käy ilmi, että henkilökohtaiset kohtaamiset ja tutustuminen ammattilaisten välillä sekä niiden kautta syntyvä luottamus ovat toimivan yhteistyön kannalta tärkeitä. Tällaiset kohtaamiset ovat arkisen asiakastyön lomassa usein yksittäisten työntekijöiden aktiivisuuden varassa. Kun arjen työssä on paljon kiirettä ja työntekijät vaihtuvat, uusien yhteistyökumppaneiden kanssa ei välttämättä ehdi tutustua. Jos toisen hallinnonalan työntekijää ei ole koskaan tavannut, kynnys yhteydenottoon tietyn lapsen asioissa voi nousta korkeammaksi. Kohtaamisten ja tutustumisen edistämiseksi on tärkeää varata työaika ja luoda mahdollisuuksia eri hallinnonalan työntekijöiden yhteisille tilaisuuksille.

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen kyselyiden ja ryhmähaastatteluiden perusteella yksi ammattilaisten välisen yhteistyön tärkeimmäksi ja toimivimmaksi koettuja muotoja on lapsen laajan terveystarkastuksen, erityisesti nelivuotistarkastuksen yhteydessä tapahtuva tiedonsiirto. Lastenneuvolalla on tarkastuksessa käytettävissä varhaiskasvatuksen työntekijöiden kirjaamia havaintoja lapsen kehityksestä, hyvinvoinnista ja toiminnasta osana lapsiryhmää. Varhaiskasvatukselle tiedonsiirtoon liittyvä lapset havainnointi ja arviointi antaa parhaimmillaan myös näkökulmaa lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun.

Eri kunnissa on kuitenkin varsin erilaisia käytäntöjä siinä, miten tiedonsiirto tapahtuu. Suurimmassa osassa kuntia tiedot kirjataan paperiselle lomakkeelle, joka on suunniteltu paikallisesti. Osassa kuntia käytetään myös erilaisia yleisemmin käytössä olevia havainnointi- ja arviointivälineitä. Lomakkeiden tietosisällöt vaihtelevat siten kunnasta

toiseen. Lomake lähetetään huoltajien luvalla sisäpostin välityksellä varhaiskasvatuksesta neuvolaan tai annetaan huoltajien mukana vietäväksi. Vain harvassa kunnassa tiedonsiirto tapahtuu sähköisesti.

Tiedonsiirto painottuu nelivuotiaan lapsen laajaan terveystarkastukseen. Tätä nuorempien lasten osalta tiedonsiirtoa tapahtuu ilmeisen vähän, vaikka se voisi olla perusteltua myös 18 kuukauden ikäisen laajassa terveystarkastuksessa. Haastatteluissa kävi ilmi, että tämän ikäisten ajatellaan olevan joko kotihoidossa tai aloittaneen varhaiskasvatuksessa niin äskettäin, ettei heistä ole vielä kertynyt riittävästi havaintoja ja tietoa välitettäväksi neuvolan käyttöön.

Neuvolassa arvostetaan varhaiskasvatuksen tietoa lapsesta, sillä varhaiskasvatuksella on mahdollisuus havainnoida lasta päivittäin osana lapsiryhmää ja oppia tuntemaan hänen toimintaansa monenlaisissa tilanteissa toisin kuin neuvolassa, missä lapsi käy melko harvoin huoltajan kanssa. Haastatteluissa tuotiin myös esille joitakin tiedonsiirtoon liittyviä haasteita, jotka hankaloittavat yhteisen asiakkaan eli lapsen tarpeisiin vastaamista. Neuvolassa koetaan, että varhaiskasvatuksen lasta koskevat kirjaukset eivät aina ole tarpeeksi selviä ilmaisuiltaan. Erityisesti silloin, jos lapsesta on herännyt huoli, tämä toivotaan mainittavan selväsanaisesti. Koska tietoa välitetään huoltajien suostumuksella, varhaiskasvatuksen työntekijät saattavat varoa kirjaamasta joitakin huolen aiheita suoraan tai käyttävät kiertoilmaisuja.

Varhaiskasvatuksen haastatteluissa puolestaan kävi ilmi, että neuvolasta saatava palaute lapsen mahdollisista terveyteen tai kehitykseen liittyvistä haasteista on parhaimmillaan hyödyllistä pedagogisen työn suunnittelun kannalta. Varhaiskasvatuksen työntekijät eivät kuitenkaan välttämättä saa itselleen palautetta lapsen terveystarkastuksesta tai palaute saattaa tulla vasta pitkän ajan kuluttua, jolloin lapsen tarpeisiin liittyvän tiedon huomioon ottaminen varhaiskasvatuksen toiminnassa viivästyy. Jossain määrin tuli myös esiin haasteita siinä, miten varhaiskasvatus saa tiedon lapsen lähestyvistä terveystarkastuksesta. Aina tämä tieto ei saavuta varhaiskasvatusta niin ajoissa, että tiedonsiirtoa olisi mahdollista tehdä ennen lapsen neuvolakäyntiä.

Tulosten perusteella on selvää, että varhaiskasvatuksen ja neuvolan väliseen, yhteistä asiakaslasta koskevaan tiedonsiirtoon tarvitaan selkeitä, yhtenäisiä käytäntöjä ja rakenteita. Tämä korostuu sosiaali- ja terveystieteiden uudistuksen myötä, kun neuvolapalvelut siirtyvät hyvinvointialueiden järjestettäväksi ja varhaiskasvatuksen palvelut jäävät kuntien vastuulle. Yhtenäistäminen on tarpeen niin tiedonsiirron lomakkeiden sisällön kuin tiedon siirtämisen prosessin kehittämisessä. On myös syytä pohtia, olisiko tietoa hyvä siirtää systemaattisesti nelivuotiaita nuoremmistakin lapsista, jotta mahdolliset hyvinvoinnin ja kehityksen haasteet havaitaan riittävän ajoissa.

Tiedonsiirtolomakkeiden sisältöjä on kehitetty paikallisesti eikä yhtenäistä kansallista mallia ole olemassa. Tällaiselle sähköiselle kansalliselle tietorakenteelle olisi haastatteluiden perusteella kysyntää ammattilaisten oman työn näkökulmasta. Lisäksi yhtenäinen tietorakenne edistäisi myös kansallisen tietopohjan kertymistä ja lasten hyvinvointiseurantaa ja toimisi siten lapsi- ja perhepolitiikan ja palvelujärjestelmän kehittämisen tukena.

Lasta koskevan tiedon siirtämisen varhaiskasvatuksesta neuvolaan ja neuvolasta varhaiskasvatukseen tulee olla palveluissa työskentelevien ammattilaisten vastuulla, ei lapsen huoltajien varassa, vaikka huoltajien lupa tiedonsiirtoon tulee olla. Paperilomakkeen jättäminen huoltajien kuljetettavaksi palvelusta toiseen ajatellaan ilmentävän sitä, että tiedonsiirrolle on huoltajilta tarvittava lupa.

Päivittäisen asiakastyön ohella – ja sen tueksi - neuvolan ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat mukana laatimassa kuntatason suunnitelmia paikallisen lapsi- ja perhepolitiikan linjaamiseksi. Vaikka kuntakohtaiset strategiset linjaukset käsittelevät laajoja kokonaisuuksia yli hallinnonalojen, vastuu strategiatyöstä on yleensä tiettyä hallinnonala edustavalla taholla. Käytännössä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista koordinoi koulutuksen ja sivistystoimen toimiala, kun taas paikallisen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointisuunnitelman laatiminen voi olla sosiaali- ja terveystoimen vastuulla. Sosiaali- ja terveystoimen uudistuksen myötä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatiminen tulee hyvinvointialueiden tehtäväksi. Näin ollen suunnitelmien laatimiseksi tarvitaan uudenlainen yhteistyörakenne sosiaali- ja terveystoimen ja hyvinvointialueen kuntien varhaiskasvatuspalvelujen välille.

Toimialakohtainen vastuunjako heijastuu myös neuvolan ja varhaiskasvatuksen kyseilyiden strategista yhteistyötä koskevissa vastauksissa. Neuvolan vastaajat kertovat varsin yleisesti, että yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa tehdään hyvinvointisuunnitelmien laatimisessa, mutta varhaiskasvatuksen vastaajille tämä yhteistyön muoto on tuntemattomampi. Varhaiskasvatuksen vastaajat puolestaan raportoivat yhteistyötä tehtävän neuvolaa useammin paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman parissa. Ilmeisesti näiden strategisten suunnitelmien olemassaolo ja sisältö ei ole kovin tuttua työntekijöille silloin, kun vastuu valmistelusta on toisella hallinnonalalla. On myös mahdollista, että strategiset linjaukset jäävät pitkälti vain niiden laatimiseen osallistuvien johtajien ja esimiesten tietoon jopa sillä hallinnonalalla, joka kyseisestä suunnitelmasta vastaa. Kaikkien työntekijöiden on tarpeellista saada tietoa suunnitelmista ja voida osallistua yhteiseen keskusteluun siitä, mitä niihin kirjatut tavoitteet tarkoittavat käytännön asiakastyössä.

6.2 Varhaiskasvatuksen palveluohjaus

Tulokset osoittavat, että neuvolan ja varhaiskasvatuksen työntekijöillä on varsin samansuuntainen ymmärrys varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta. Palveluohjaus ymmärretään ensi sijassa varhaiskasvatuksen palveluksi sekä varhaiskasvatuksen että neuvolan työntekijöiden piirissä. Samalla kuitenkin neuvolassa keskustellaan huoltajien kanssa lapsen hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisuista. Myös tiedon tarjoaminen varhaiskasvatuspalveluista nähdään osaksi neuvolan toimintaa. Näiltä osin neuvolan voi sanoa osallistuvan varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen, vaikka työntekijät eivät tätä termiä työstään käyttäisikään.

Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen hoitoratkaisusta ja varhaiskasvatuksesta terveystarkastusten yhteydessä, erityisesti tutkimuksessa tuli esiin puolen vuoden ikäisen lapsen terveystarkastus. Ryhmähaastattelujen mukaan tällöin tiedustellaan huoltajien suunnitelmista vanhempainrahakauden jälkeen. Myös perhevalmennusta ja muita vanhempainryhmiä käytetään varhaiskasvatuspalveluista tiedottamisen tilanteina, mutta tulosten mukaan vähemmän kuin terveystarkastuksia. Tavallisimmin neuvolassa välitetään tietoa suullisesti, ja jossain määrin myös niin, että varhaiskasvatuksen työntekijä saattaa vieraillla perhevalmennuksessa tai vanhempainryhmissä. Tällaisia vierailuja tehdään tulosten mukaan useammin keskisuurissa ja suurissa kunnissa kuin pienissä.

Keskustelu lapsen varhaiskasvatuksesta sisältyy neuvolan asiakastyöhön, ja selvitys osoittaa että tällaista keskustelua myös käydään vanhempien kanssa. Lastenneuvolan perustehtävä on kuitenkin laaja ja käsittää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen, lasten kasvun ja kehityksen seurannan ja vanhemmuuden tukemisen. Yksityiskohtaista palveluohjausta varhaiskasvatuksesta ei siten aina ole realistista toteuttaa rajallisen neuvolakäyntiajan puitteissa, neuvolakäynnin sisältö yleensä kohdistukaan pääosiltaan varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen, elleivät vanhemmat nosta sitä keskustelun keskeiseksi kysymykseksi.

Varhaiskasvatuksen työntekijöillä ei saatujen tulosten mukaan ollut useinkaan tietoa siitä, miten neuvola välittää tietoa varhaiskasvatuspalveluista. Ryhmähaastattelujen perusteella tärkeänä kuitenkin pidettiin, että neuvola osaa ohjata vanhemmat kysymään tai hakemaan tietoa varhaiskasvatuspalveluista oikeasta paikasta ja että neuvola tietää varhaiskasvatuksen hakemisen käytännöistä.

Varhaiskasvatuksen palveluissa palveluohjauksen järjestämisen tavat vaihtelevat. Palveluohjaukseen osallistuvat tutkimuksen mukaan useimmiten usean eri ammattiryhmän edustajat. Osassa kuntia palveluohjaus oli keskitetty palveluohjaajille, osassa

esimerkiksi varhaiskasvatuksen aluejohtajille, mutta tällöinkin muun muassa päiväkodin johtajat saattoivat osallistua palveluohjauksen prosessiin. Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toimivia käytäntöjä kysyttäessä sekä ohjauksen keskittäminen että sen jakautuminen useammalle taholle nähtiin toimiviksi käytännöiksi. Palveluohjauksen järjestämisen ja toimivuuden kannalta kunnan koko on mitä ilmeisimmin keskeinen seikka.

Palveluohjausta tehdään pääosin puhelimitse ja sähköpostiviestien välityksellä, mutta myös varhaiskasvatuksen verkkosivujen katsottiin tässä tutkimuksessa olevan hyvä palveluohjauksen väylä. Käytännössä palveluohjauskeskusteluille näyttää olevan tyyppistä, että työntekijä ottaa yhteyttä huoltajaan, useimmiten lapsen äitiin. Tulokset viittaavat siihen, että tällöin on kyse tilanteesta, jolloin huoltaja on jo hakenut lapselle varhaiskasvatuspaikkaa. Lisäksi vain harvoin huoltajan äidinkieli näyttää olevan muu kuin joku kotimaisista kielistä. Palveluohjauskeskustelujen sisältö keskittyy useimmin varhaiskasvatuksen aloituksen käytännön kysymyksiin kuten aloituksen ajankohtaan ja vanhemman työtilanteeseen. Lapseen itseensä liittyviä seikkoja, varhaiskasvatuspaikan piirteitä, esimerkiksi pedagogista suuntautumista, ja perheen vakaumusta ja kulttuuria käsitellään tämän tutkimuksen mukaan harvoin palveluohjauskeskusteluissa. Tulosten valossa palveluohjauskeskustelut näyttävät siten ensi sijassa käytännöllisinä keskusteluinäkökulmista ne kaikilta osin kohtaa opetushallituksen ohjeita palveluohjauksesta. Näissä ohjeissa palveluohjauksen sisällöiksi kuvataan tiedon antaminen tarjolla olevien varhaiskasvatuksen toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä sekä keskustelu siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua (Opetushallitus 2018, 18). Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös aiemmassa tutkimuksessa (Kuukka ym. 2019).

6.3 Suosituksia neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön sekä palveluohjauksen kehittämiseen

Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön tueksi tarvitaan säännöllisesti kokoontuvia monialaisia työryhmiä, joissa voidaan keskustella yhteistyön yleisistä ja yhteisiin asiakkaisiin liittyvistä kysymyksistä. Monialaisen yhteistyön edistämiseksi on tärkeää, että henkilöresursseja on riittävästi, jotta niin esimiehillä kuin lasten ja huoltajien kanssa työtä tekevillä on mahdollisuus varata aikaa yhteistyölle ja osallistua eri hallinnonalojen yhteisiin tilaisuuksiin.

Tiedonkulku hallinnonalojen välillä yhteisen asiakkaan tilanteesta on yhteistyön kivi-jalka. Jotta lasten hyvinvointia voidaan tukea ja pulmia ehkäistä mahdollisimman varhain olisi perusteltua edistää tiedonsiirtoa varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä myös nuorempien kuin nelivuotiaiden lasten kohdalla. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan väliseen, yhteistä asiakaslata koskevaan tiedonsiirtoon tarvitaan selkeitä, yhtenäisiä käytäntöjä ja kansallisia, sähköisiä tietorakenteita.

Monialaisesti valmisteltujen strategisten linjausten kuten lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien toteuttamiseksi kaikilla lasten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla – ja myös lapsilla ja heidän vanhemmillaan - tulee olla mahdollisuus osallistua linjausten valmisteluun ja keskusteluun siitä, mitä linjaukset tarkoittavat käytännössä.

Palveluohjauksen toimintaa ja osaamista on tärkeää edelleen kehittää niin, että se vastaa kattavasti nykyistä kansallista ohjeistusta. Ohjeistuksen mukaan palveluohjauksen voi katsoa kuuluvan sekä tiedon antamisen varhaiskasvatuspalveluista että ohjaustyypin keskustelun vanhemman kanssa tämän pohtiessa lapsen ja perheen kannalta parasta hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisua (HE 80/2015; Opetushallitus 2018). Palveluohjauksen voi siten katsoa edellyttävän tietämystä paikallisista varhaiskasvatuksen palveluista ja lastenhoidon tuista ja varhaiskasvatuksen toimipisteiden erityispiirteistä, esimerkiksi pedagogisesta painotuksesta. Lisäksi palveluohjaus edellyttää varhaiskasvatuksen pedagogiikan tuntemusta, vanhemmuuteen, perheeseen ja perhekulttuureihin liittyvää tietämystä sekä lapsen kasvun ja kehityksen tuntemusta. Kun palveluohjaus kunnissa toteutetaan keskitettynä palveluna, on tärkeää huolehtia, että tehtävää toteuttavilla työntekijöillä on tehtävään riittävä osaaminen. Useammalle taholle hajautetussa palveluohjauksessa on taas keskeistä palveluohjausprosessin järjestelmän rakentaminen asiantuntemuksen näkökulmasta kattavaksi niin, että tilanteen mukaan huoltajien on mahdollisuus saada tarvitsemaansa tukea lapsen hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisujen pohdinnoissaan. Lisäksi palveluohjauksen järjestelmiä kehitettäessä on myös tärkeää luoda selkeät käytännöt varhaiskasvatuksen palveluohjauksen ja neuvolan sekä muiden palveluohjauksen tehtäviin mahdollisesti osallistuvien palveluntarjoajien välillä mukaan luettuna yksityiset palvelut, järjestöt ja seurakunnat.

Palveluohjauksen tueksi voitaisiin paikallisesti luoda työntekijöiden käyttöön tietopankki, jonka sisältönä olisivat esimerkiksi tiedot kunnallisista ja yksityisistä varhaiskasvatusyksiköistä, niiden ryhmärakenteista, mahdollisista pedagogisista painotuksista, avoimista varhaiskasvatuspalveluista ja kerhoista sekä varhaiskasvatukseen hakemisesta. Tietopankkia voisi käyttää tiedottamisen välineenä neuvolalle, jonka palveluohjaustehtävässä ajantasaisen tiedon saaminen varhaiskasvatuspalveluista on ehdottoman olennaista. Tietopankkia voisi myös hyödyntää yhteistyössä muiden mahdollisten palveluohjaukseen osallistuvien toimijoiden kanssa.

Huoltajien näkökulmasta on olennaista, että kunnan verkkosivuilta löytyy helposti ajantasainen tieto varhaiskasvatuspalveluista. On syytä kehittää palveluohjausta niin, että se saavuttaa hyvin myös muita kuin kotimaisia kieliä puhuvat perheet. Tämän osalta keskeistä on palvelujen tiedottamisen kielivalikoiman laajentaminen. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen välistä yhteistyötä varhaiskasvatuspalveluista tiedottamisessa maahanmuuttajaperheille olisi myös mahdollista tiivistää. Neuvolassa on myös tärkeää ottaa lapsen hoito- ja varhaiskasvatusratkaisut puheeksi kaikkien alle vuoden ikäisten lasten huoltajien kanssa, vaikka vanhemmat eivät näistä itse puhuisikaan.

Palveluohjauskeskustelujen sisällöissä on tärkeää vahvistaa lapsen näkökulman ja lapsen kasvun ja kehityksen kysymysten huomioimista. Samoin perhettä koskevia kysymyksiä – muutenkin kuin huoltajan työhön liittyvien seikkojen osalta – olisi tarpeen käsitellä nykyistä useammin. Lisäksi on syytä huomioida, että keskeinen edellytys palveluohjauksen kansallisen ohjeistuksen noudattamiselle ja palveluohjauksen kehittämiseksi on se, että varhaiskasvatuksen paikkaresursseissa on siinä määrin väljyyttä, että huoltajien kanssa voidaan ja on mielekästä pohtia kullekin lapselle ja perheelle parasta hoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisua ja toteuttaa palveluohjaukselle sovit- tuja lähtökohtia, esimerkiksi lähipalveluperiaatetta.

Sosiaali- ja terveystalouden uudistus ja palvelujen siirtyminen uusille hyvinvointialueille tuo uusia haasteita paitsi neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön myös tiedonsiirtoon sekä palveluohjaukseen. Tarvitaan selkeitä linjauksia ja rakenteita varmistamaan hyvin toimivia, molempien alojen työtä palvelevia ja ennen kaikkea yhteisten asiakkaiden eli lasten hyvinvointia edistäviä yhteistyön käytäntöjä.

Liitteet

Liite 1: Tiedote ja kutsu osallistua varhaiskasvatuskyselyyn

Arvoisa vastaanottaja

Tervetuloa vastaamaan tutkimukseen varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöstä ja varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta!

Lastenneuvola ja varhaiskasvatuspalvelut tavoittavat käytännössä lähes kaikki alle kouluikäiset lapset ja heidän huoltajansa. Lastenneuvolapalveluiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön velvoittavat sekä lainsäädäntö että varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat asiakirjat. Yhteistyön tavat ja käytännöt sovitaan paikallisesti, minkä vuoksi yhteistyössä on vaihtelua. Tässä tutkimuksessa pyritään kartoittamaan lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyökäytäntöjä koko Suomen alueella ja selvittämään nykyisen yhteistyön haasteita.

Kunnilla on velvollisuus tarjota huoltajille palveluohjaukseksi kutsuttua neuvontaa ja ohjausta varhaiskasvatusta koskevan päätöksenteon tueksi. Tätä palveluohjausta toteutetaan tavallisimmin osana varhaiskasvatuspalvelujen toimintaa, mutta lapsenhoidon ja varhaiskasvatuksen ratkaisut voivat tulla puheeksi myös lastenneuvolassa esim. laajojen terveystarkastusten yhteydessä. Joissakin kunnissa palveluohjaus on liitetty päiväkotien johtajien tai varhaiskasvatuksen aluejohtajien tehtäviin, toisaalla siitä vastaa tätä tarkoitusta varten nimetty työryhmä. Tässä tutkimuksessa tuotetaan uutta tietoa varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toteuttamisesta kuntien varhaiskasvatus- ja neuvolapalveluissa sekä varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan työntekijöiden näkemyksistä palveluohjauksesta osana omaa työkenttäänsä.

Kutsumme sinut vastaamaan kyselytutkimukseen, jolla pyritään kartoittamaan lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyökäytäntöjä kunnissa ja selvittämään yhteistyön kehittämisen tarpeita. Lisäksi selvitämme varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toteuttamista samoin kuin sitä, miten palveluohjausta voidaan kehittää. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa varhaiskasvatuksen palveluohjauksen ja neuvolayhteistyön kehittämiseksi sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen lisäämiseksi. Tutkimuksen toteuttaa 15.2.2021–28.2.2022 välisenä aikana Jyväskylän yliopiston Kasvatustieteiden laitos sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja sitä johtaa professori Maarit Alasuutari. Tutkimuksen rahoittaa Valtioneuvoston kanslia osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaa (VN TEAS).

Tutkimukseen pyydetään osallistumaan kuntanne

- varhaiskasvatuksesta vastaavia viranhaltioita
- varhaiskasvatuksen palveluohjausta tekeviä viranhaltijoita
- kunnallisten ja yksityisten päiväkotien johtajia tai esihenkilöitä
- kunnallisesta ja yksityisestä perhepäivähoidosta vastaavia toimihenkilöitä.

Näin vastaat kyselyyn

Kyselyyn vastataan verkossa suojatulla yhteydellä. Kyselyyn pääset tästä linkistä: [LINKKI](#). Voit vastata kyselyyn suomen tai ruotsin kielellä. Verkkokyselyn voi tallentaa kunkin sivun jälkeen ja jatkaa sen täyttämistä myöhemmin. Mikäli keskeytät vastaamisen ja tallennat lomakkeen jatkaaksesi vastaamista myöhemmin, sinulta kysytään sähköpostiosoitettasi, koska siihen lähetetään linkki, josta pääset uudelleen lomakkeeseen. Kuntatietoa lukuun ottamatta kyselyssä ei kerätä vastaajan henkilötietoja tai työpaikkaa yksilöiviä tietoja. Vastaukset tallentuvat nimettöminä Webropol-järjestelmään. Koska kyselyn vastaajista ei muodosteta henkilörekisteriä, ei tutkimuksesta ole laadittu erillistä tietosuojailmoitusta. Kyselyyn vastaaminen vie noin 15–30 minuuttia riippuen siitä, kuuluuko vastaajan työnkuvaan neuvolayhteistyötä, palveluohjausta vai molempia. Kyselyyn vastaaminen ja sen lähettäminen sähköisesti tarkoittavat tutkimussuostumuksen antamista.

Vastaaminen on luottamuksellista ja vapaaehtoista

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä vastaajan ole pakko toimittaa mitään tietoa. Tutkimuksen kattavuuden ja luotettavuuden kannalta on kuitenkin tärkeää, että mahdollisimman moni vastaa kyselyyn. Kyselyvastausten lähettämisen jälkeen annettuja vastauksia ei ole mahdollista tutkimusaineistosta muuttaa tai poistaa, koska yksittäisen vastaajan antamia vastauksia ei voida tutkimusaineistosta tunnistaa. Muodostuva tutkimusaineisto on luonteeltaan anonyymiä.

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja käsitellään ja säilytetään tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla Jyväskylän yliopiston tietojärjestelmässä tutkimushankkeen suojatulla työasemalla, ja sitä analysoivat vain hankkeessa työskentelevät tutkijat tai kandidaatin- tai pro gradu -tutkielmaa tekevät opiskelijat. Aineistoa analysoidaan tilastollisin menetelmin, eikä tuloksista voi tunnistaa yksittäistä henkilöä. Tutkimuksesta julkaistaan raportti Valtionneuvoston kanslian julkaisusarjassa. Lisäksi tuloksia raportoidaan tieteellisissä artikkeleissa, opinnäytetöissä ja blogikirjoituksissa. Aineisto säilytetään vuoden 2026 loppuun saakka ja hävitetään sen jälkeen Jyväskylän yliopiston tietoturvaohjeiden mukaisesti.

Toivomme lämpimästi, että osallistut tutkimukseen ja vastaat kyselyyn 7.6.2021 mennessä. Annamme mielellämme lisätietoja tutkimuksesta. Tavoitat minut puhelimitse tai sähköpostilla. Kyselyyn vastaamisesta voi tiedustella myös tutkija Lotta Sarangolta (lotta.k.saranko@jyu.fi) tai projektitutkija Lassi Kannelilta (lassi.t.kannel@jyu.fi).

Ajastanne ja yhteistyöstänne kiittäen,

Maarit Alasuutari,
Varhaiskasvatustieteen professori
Kasvatustieteiden laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto
p. 040 8053513, sähköposti: maarit.alasuutari@jyu.fi

Liite 2: Varhaiskasvatuskyselylomake

VARHAISKASVATUKSEN JA NEUVOLAN YHTEISTYÖ JA VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAUS – KYSELY 2021

TERVETULOA VASTAAMAAN NEUVOLAN JA VARHAISKASVATUKSEN YHTEISTYÖTÄ JA VARHAISKASVATUKSEN PALVELUOHJAUSTA KOSKEVAAN KYSELYYN!

Kysymykset koskevat neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyön muotoja ja laajuutta sekä varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toteuttamista. Vastaajille esitettävät kysymykset vaihtelevat riippuen vastaajan ammattiasemasta ja työtehtävistä. Mikäli vastaajan työtehtäviin kuuluu varhaiskasvatuksen palveluohjausta, kyselyn lopuksi häntä pyydetään täyttämään kirjanpitoitehtävä, jossa kartoitetaan palveluohjauskeskustelujen sisältöjä ja muotoja.

Kyselyssä ei pyydetä erillistä tutkimussuostumusta eikä kysyä nimi- tai muita henkilötietojasi. Kyselyyn vastaaminen ja sen lähettäminen sähköisesti tarkoittavat tutkimussuostumuksen antamista. Tutustuthan ennen kyselyn täyttämistä kyselyä koskevaan tiedotteeseen, jossa kuvataan antamiesi tietojen käyttö ja suojaus.

Tutkimus rahoitetaan valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnasta (VN TEAS). Kyselytutkimuksen toteuttavat yhteistyössä Jyväskylän yliopisto ja Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Kuntaa ja vastaajaa koskevat tiedot

1. **Maakunta**
2. **Kunta**

3. Vastaajan asema tai ammattinimike (Voit valita useamman vaihtoehdon)

- (1) Varhaiskasvatuksen vastaava viranhaltija (esim. sivistystoimenjohtaja, varhaiskasvatuspäällikkö tai aluejohtaja) (jatka kysymyksestä 4)
- (2) Varhaiskasvatuksen palveluohjaaja (jatka kysymyksestä 4)
- (3) Päiväkodin johtaja/esihenkilö (siirry kysymykseen 6)
- (4) Varhaiskasvatuksen opettaja (siirry kysymykseen 6)
- (5) Perhepäivähoidon ohjaaja (siirry kysymykseen 7)
- (6) Muu, mikä? _____ (jatka kysymyksestä 4)

4. Mitä seuraavia varhaiskasvatuspalveluja kunnassa on?

	Ei	Kyllä
(1) Kunnan päiväkotipäiväkoteja	☐	☐
(2) Yksityinen päiväkotiyksityisiä päiväkoteja	☐	☐
(3) Kunnallista perhepäivähoitoa	☐	☐
(4) Yksityistä perhepäivähoitoa	☐	☐
(5) Kunnan tarjoamia avoimia varhaiskasvatuspalveluja	☐	☐
(6) Esiopetusta koulun yhteydessä	☐	☐

5. Missä määrin kunnan varhaiskasvatuspalveluiden tarjonta (palvelumuodot ja paikat) vastaavat palveluiden kysyntää? (valitse sopivin vaihtoehto)

- (1) Varhaiskasvatuspaikoista on jatkuva pula/paikkoja tarvitaan jatkuvasti lisää
- (2) Varhaiskasvatuspalveluiden ja –paikkojen tarjonta on tasapainossa kysynnän kanssa
- (3) Varhaiskasvatuspalveluiden tarjonta ylittää kysynnän, palveluissa on supistamisen tarve

Jos työskentelet päiväkodissa vastaa kysymykseen 6.

6. Onko päiväkotiki, jossa työskentelet

- (1) Kunnallinen
- (2) Yksityinen

Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyö

Kysymykset 7–27 on tarkoitettu vastattaviksi päiväkodin johtajille/esihenkilöille, varhaiskasvatuksen opettajille ja perhepäivähoidon ohjaajille.

7. Tehdäänkö varhaiskasvatuksessa osa lasten 18 kk laajaan terveystarkastukseen liittyvistä arvioinneista?

18 kk laajassa terveystarkastuksessa mm. arvioidaan lapsen terveyttä ja hyvinvointia, vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, lapsen kasvuympäristöä sekä keskustellaan lapsen hoitojärjestelyistä.

- Ei
- Kyllä

Mikäli vastasit kysymykseen 7 "Kyllä", niin vastaa kysymykseen 8

Mikäli vastasit kysymykseen 7 "Ei", siirry kysymykseen 9

8. Kuvaa alle varhaiskasvatuksen osuutta terveystarkastukseen

9. Välitetäänkö päiväkodista/perhepäivähoidosta tietoja lapsesta (esim. toiminta, oppiminen, kehitys) neuvolaan, kun lapsi on menossa laajaan terveystarkastukseen 18 kk iässä

- Ei
- Kyllä

Jos vastasit kysymykseen 9 ”Kyllä”, niin vastaa kysymyksiin 10 ja 11

Mikäli vastasit kysymykseen 9 ”Ei”, siirry kysymykseen 12

10. Miten tietoa välitetään? (valitse tyypillisin/tavanomaisin tiedonsiirtotapa)

- Sähköisellä lomakkeella suoraan neuvolaan
- Paperisella lomakkeella suoraan neuvolaan
- Paperisella tai sähköisellä lomakkeella vanhemman välittämänä
- Muulla tavoin, miten? _____

11. Millainen on tiedonsiirrossa käytettävä sähköinen/paperinen lomake? (valitse vain toinen)

- Lomake sisältää pääasiassa kysymyksiä, joissa työntekijä valitsee sopivimman vaihtoehdon (esim. kehityksen eri osa-alueista)
- Lomake perustuu pääasiassa siihen, että työntekijä kuvaa lapsen toimintaa ja kehitystä vapaamuotoisesti

12. Tehdäänkö varhaiskasvatuksessa osa lasten 4 v laajaan terveystarkastukseen liittyvistä arvioinneista?

4 v laajassa terveystarkastuksessa arvioidaan mm. lapsen kognitiivisia ja oppimiseen tarvittavia valmiuksia, terveydentilaa ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, sosiaalisia taitoja ja tunteiden käsittelyn valmiuksia sekä päivähoiton arvioimaan lapsen hyvinvointia.

- Ei
- Kyllä

Mikäli kysymykseen 12 ”Kyllä”, niin vastaa kysymykseen 13

Mikäli vastasit kysymykseen 12 ”Ei”, siirry kysymykseen 14

13. Kuvaa alle varhaiskasvatuksen osuutta terveystarkastukseen

14. Välitetäänkö päiväkodista/perhepäivähoidosta tietoja lapsesta (esim. toiminta, oppiminen, kehitys) neuvolaan, kun lapsi on menossa laajaan terveystarkastukseen 4 v iässä

- Ei
 Kyllä

Mikäli vastasit kysymykseen 14 "Kyllä", niin vastaa kysymykseen 15 ja 16

Mikäli vastasit kysymykseen 14 "Ei", siirry vastaamaan kysymykseen 17

15. Miten tietoa välitetään? (valitse tyypillisin/tavanomaisin tiedonsiirtotapa)

- Sähköisellä lomakkeella suoraan neuvolaan
 Paperisella lomakkeella suoraan neuvolaan
 Paperisella tai sähköisellä lomakkeella vanhemman lähettämänä
 Muulla tavoin, miten? _____

16. Millainen on tiedonsiirrossa käytettävä sähköinen/paperinen lomake?

- Lomake sisältää pääasiassa kysymyksiä, joissa työntekijä valitsee sopivimman vaihtoehdon (esim. kehityksen eri osa-alueista)
 Lomake perustuu pääasiassa siihen, että työntekijä kuvaa lapsen toimintaa ja kehitystä vapaamuotoisesti

17. Millä tavoin (esim. suullisesti, kirjallisesti, vasukeskustelun yhteydessä) huoltajalta pyydetään lupaa lasta koskevien tietojen siirtämiseksi neuvolaan?

18. Onko päiväkodin/perhepäivähoidon ja neuvolan välillä käytössä seuraavia yhteistyötapoja (vastaa tähän vain jos vastasit kysymykseen 3 Päiväkodin johtaja/esihenkilö, Varhaiskasvatuksen opettaja tai Perhepäivähoidon ohjaaja)

	Ei	Kyllä	EOS
(1) Yhteistyö lapsen yksilöllisen tuen tarpeessa (esim. lapsen kehityksessä ja oppimisessa havaitut tarpeet)	☐	☐	☐
(2) Henkilöstön yhteistyö (esim. konsultointi, sovitut yhteistyötapaamiset)	☐	☐	☐
(3) Neuvolan terveydenhoitajan vierailut varhaiskasvatuksen yksikössä (esim. lapsiryhmät, vanhempainillat)	☐	☐	☐
(4) Terveydenhoitajan vastaanotto päiväkodissa	☐	☐	☐
(5) Varhaiskasvatuksen työntekijän vierailut neuvolassa	☐	☐	☐
(6) Varhaiskasvatus välittää neuvolan laatimia tiedotteita tms. vanhemmille	☐	☐	☐
(7) Muu, mikä? _____			

19. Onko neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä yhteistyötä lapsen esiopetuksen tai koulun aloitukseen liittyen?

- Ei
 Kyllä

Mikäli vastasit kysymykseen 19 "Kyllä", niin vastaa kysymykseen 20

Mikäli vastasit kysymykseen 19 "Ei", siirry kysymykseen 21

20. Mitä yhteistyömuotoja esiopetuksen ja/tai koulun aloitusvaiheessa on käytössä?

21. Onko kunnassa/varhaiskasvatusalueella yksityisiä lastenneuvoloita

- Ei
 Kyllä

Mikäli vastasit kysymykseen 21 "Kyllä", niin vastaa kysymykseen 22

Mikäli vastasit kysymykseen 21 "Ei", siirry kysymykseen 23

22. Miten yhteistyö jakautuu julkisten ja yksityisten neuvoloiden kesken? (valitse parhaiten sopiva vaihtoehto)

Yhteistyötä tehdään

- pelkästään julkisten neuvoloiden kanssa
 enemmän julkisten kuin yksityisten neuvoloiden kanssa
 sekä julkisten että yksityisten neuvoloiden kanssa
 enemmän yksityisten kuin julkisten neuvoloiden kanssa
 pelkästään yksityisten neuvoloiden kanssa

23. Onko kunnassanne/varhaiskasvatusalueellanne käytössä jotain seuraavista yhteistyömuodoista varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä?

	Ei	Kyllä	EOS
(1) Säännöllinen yhteistyörakenne neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä	☐	☐	☐
(2) Yhteistyötä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa	☐	☐	☐
(3) Yhteistyötä paikallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman /hyvinvointikertomuksen laatimisessa	☐	☐	☐
(4) Henkilöstön yhteiset koulutukset	☐	☐	☐
(5) Muu, mikä? _____			

24. Välittääkö neuvola tietoa varhaiskasvatuspalveluista

	Ei/palvelua ei ole kunnassa	Kyllä	EOS
(1) Suullisesti perhevalmennuksessa	☐	☐	☐
(2) Kirjallisesti perhevalmennuksessa	☐	☐	☐
(3) Suullisesti vanhempainryhmässä (esim. tietyn ikäisten lasten vanhemmille)	☐	☐	☐
(4) Kirjallisesti vanhempainryhmässä	☐	☐	☐
(5) Kirjallisesti määräaikaissa terveystarkastuksissa (lapsen ikä__)	☐	☐	☐
(6) Neuvolan verkkosivuilla	☐	☐	☐
(7) Perhekeskuksen tai muun vastaavan kohtaamispaikasta	☐	☐	☐
(8) Perhekeskuksen tai muun vastaavan verkkosivuilta	☐	☐	☐
(9) Muualta, mistä? _____			

25. Mitkä ovat mielestäsi keskeiset haasteet tai kysymykset varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyössä kunnassanne/alueellanne nykyisin?

26. Mitä sellaisia käytäntöjä kunnassanne/alueellanne on käytössä varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyössä, joita pidät hyödyllisinä?

27. Kuuluuko tehtäviisi yhteistyötä lastenneuvolan kanssa?

- Ei
 Kyllä

Varhaiskasvatuksen palveluohjaus

28. Kuka vastaa palveluohjauksen suunnittelusta ja kehittämisestä kunnassa/varhaiskasvatusalueella?

Suunnittelun ja kehittämisen vastuu

(1) on yksittäisellä viranhaltijalla, kenellä? _____

(2) on tätä varten nimetyllä työryhmällä, keitä ryhmään kuuluu? _____

(3) EOS

29. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä on sovittu, miten neuvola toteuttaa varhaiskasvatuksen palveluohjausta

Ei

Kyllä

EOS

Mikäli vastasit kysymykseen 29 "Kyllä", niin vastaa kysymykseen 30

Mikäli vastasit kysymykseen 29 "Ei", niin siirry kysymykseen 31

30. Kuvaa mitä neuvola ja varhaiskasvatus ovat sopineet neuvolan toteuttamasta varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta?

31. Millä tavoin varhaiskasvatuspalveluissa toteutetaan asiakaskohtaista palveluohjausta?

Valitse kunkin ajankohdan kaikki yhteydenpitotavat	Toteutettiin ennen koronapandemiaa	Toteutetaan tällä hetkellä
(1) Kasvokkain keskusteluin	☐	☐
(2) Puhelinkeskusteluin	☐	☐
(3) Chat-keskusteluin	☐	☐
(4) Sähköposti viestinnällä	☐	☐
(5) Videoneuvotteluin (esim. Zoom, Teams)	☐	☐
(6) Muuten, miten? _____		

32. Kuuluuko tehtäviisi palveluohjauksen tehtäviä (kuten yleinen neuvonta ja ohjaus koskien varhaiskasvatuspalveluja ja –muotoja ja/tai asiakaskohtainen ohjaus varhaiskasvatusjärjestelyistä, hakemisesta, palveluehdoista yms.)

Ei

Kyllä

Mikäli vastasit kysymykseen 32 "Ei", siirry kysymykseen 38

Mikäli vastasit kysymykseen 32 "kyllä" jatka kysymyksestä 33

Palveluohjauksen päiväkirjaseuranta

Kirjaa 2–3 päivän ajan seuraavat tiedot palveluohjauksen keskusteluista ja/tai tehtävistäsi. Pyydämme, että kirjaat tiedot vähintään 10:stä palveluohjauskeskustelusta. Jos tämä lukumäärä tulee sinulla jo yhden työpäivän aikana täyteen, ei kirjaamista tarvitse jatkaa pidempään. Voit täyttää keskustelujen ja niiden sisältöjen lukumääriä aluksi paperiselle versiolle ja kirjata ne sitten verkkolomakkeeseen.

33. Kuinka moni päiväkirjaseurannan keskusteluista oli

Kasvokkaisia keskusteluja ___

Videoneuvotteluja ___

Puhelinkeskusteluja ___

Chat-keskusteluja ___

Muita keskusteluja ___

34. Kuinka monessa päiväkirjaseurannan keskustelussa yhteydenottajana oli

Äiti/vastaava ___

Isä/vastaava ___

EOS (esim. anonyymi chat-keskustelu) ___

35. Kuinka monessa päiväkirjaseurannan keskustelussa yhteydenottajana olit sinä itse?

___ keskustelussa

36. Kuinka monessa päiväkirjaseurannan keskustelussa vanhemman/huoltajan äidinkieli oli muu kuin suomi, ruotsi tai saame?

___ keskustelussa

37. Kuinka monessa päiväkirjaseurannan palveluohjauskeskusteluissa käsiteltiin

Huoltajan/huoltajien työtilannetta, työaikoja, työmatkaa yms. ___

Huoltajan henkilökohtaista tilannetta (esim. terveys, jaksaminen) ___

Perheen elämäntilannetta (esim. perheen kokoonpano, lasten lukumäärä, asuminen) ___

Perheen vakaumusta tai kulttuuria ___

Varhaiskasvatuksen aloittamista ensimmäistä kertaa ___

Varhaiskasvatuksen aloitusajankohtaa ___

Varhaiskasvatuksen tutustumiskäytäntöjä ___

Varhaiskasvatuspaikka- tai ryhmätoivetta ___

Varhaiskasvatuksen palvelumuotoja (perhepäivähoito, päiväkotitoi, yksityiset-/kunnalliset palvelut, avoin varhaiskasvatus, vuorohto) ___

Varhaiskasvatusyksiköiden paikkatilannetta ___

Suunnitelun/tarjotun varhaiskasvatuspaikan ominaisuuksia (esim. varhaiskasvatuksen pedagogiikka, henkilöstö, hoitopaikan lemmikit) ___

Varhaiskasvatuksen maksuja ___

Lapsen varhaiskasvatussopimuksen sisältöä (tuntimäärä, päivän kesto yms.) ___

Varhaiskasvatuspaikan vaihtamista ___

Lapsen kuljettamista varhaiskasvatukseen ___

Lapsen luonnetta, kehitystä tms. yksilöllisiä seikkoja ___

Lapsen tuen tarvetta ___

Lapsen terveyttä (esim. sairaudet, lääkitys) ___

Lapsen äidinkieleen liittyviä asioita

(kun äidinkieli on muu kuin palveluissa käytettävä kieli) ___

Muuta __, mitä? _____

38. Kerro vielä, kuinka monta yhteydenottoa/palvelukeskustelua tyypillisesti käsittelet viikossa ___

39. Miten varhaiskasvatuksen palveluohjausta pitäisi mielestäsi kehittää?

40. Mitkä ovat mielestäsi tällä hetkellä toimivia käytäntöjä varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa?

Liite 3: Kutsu ryhmähaastatteluun

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Terveyden ja
hyvinvoinnin laitos

Tervetuloa Lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö ja palveluohjaus (LAKAS) -tutkimukseen!

Arvoisa varhaiskasvatuksen ammattilainen / lastenneuvolan ammattilainen

Pyydämme sinua mukaan tutkimukseen, jossa tarkastellaan lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä ja varhaiskasvatuksen palveluohjausta. Tutkimuksen lyhenne on LAKAS, ja sen tavoitteena on tehdä kattava nykytilan kartoitus lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyökäytännöistä kunnissa ja selvittää yhteistyön aukkoja ja kehittämisen tarpeita. Toisena tavoitteena on kartoittaa varhaiskasvatuksen palveluohjauksen toteuttamista ja siihen liittyviä varhaiskasvatuksen ja lastenneuvola-palvelujen työntekijöiden näkemyksiä.

Palveluohjaus ymmärretään tutkimuksessa laajasti toimintana, jossa annetaan tietoa tarjolla olevista varhaiskasvatuksen toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä ja jossa voidaan keskustella huoltajan kanssa lapselle ja perheelle sopivasta varhaiskasvatuksen tai lastenhoidon ratkaisusta.

Tutkimuksen toteuttavat yhteistyössä Jyväskylän yliopisto ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Siihen kutsutaan osallistumaan sekä varhaiskasvatuksen että lastenneuvolan työntekijöitä. Käytännössä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa osallistumista yhteen ryhmähaastatteluun, jossa keskustellaan yhteistyön käytännöistä ja kokemuksista samoin kuin palveluohjauksen käytännön toteuttamisesta.

Ryhmähaastattelun kesto on noin 1,5 tuntia. Kuhunkin ryhmään pyritään saamaan 5–6 osallistujaa. Varhaiskasvatuksen ja lastenneuvolan työntekijöille järjestetään erilliset ryhmäkeskustelut. Varhaiskasvatuksesta keskusteluihin toivotaan osallistuvan työntekijöitä, joiden tehtäviin kuuluu yhteistyötä neuvolan kanssa ja/tai palveluohjauksen tehtäviä. Lastenneuvolasta osallistujiksi kutsutaan neuvolan terveydenhoitajia, joiden tehtäviin kuuluu yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa. Keskustelut pyritään ajoittamaan syyskuulle tai mikäli mahdollista, jo elokuun loppuun.

Keskusteluja toteutetaan molempien palvelualojen työntekijöiden kanssa kaikkiaan kuusi ja niihin kutsutaan työntekijöitä eri kokoisista kunnista. Tutkimukseen mukaan kutsutut kunnat on valittu niiden koon, maantieteellisen sijainnen ja kotihoidon tuen

kuntalisää ja yksityisen varhaiskasvatuksen tukia koskevien ratkaisujen perusteella. Isommissa kunnissa ryhmiin osallistuvat tulevat saman kunnan alueelta, mutta pienten kuntien kohdalla ryhmiin kutsutaan työntekijöitä kahdesta samankokoisesta kunnasta.

Ryhmäkeskustelut toteutetaan Teams- tai Zoom-sovellusta käyttäen sen mukaan, mikä on niihin osallistuville helpoin tai tutuin järjestelmä. Keskustelut tallennetaan ja kirjoitetaan myöhemmin puhtaaksi, jolloin kaikki puhujien tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistetaan tai muutetaan. Tutkimuksen tulokset raportoidaan Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnalle (VN-TEAS) laadittavassa raportissa sekä tieteellisissä artikkeleissa ja seminaareissa. Tutkimusaineistoja voidaan käyttää myös opinnäytetöissä (pro gradu ja väitöskirja). Raportoinneissa käytetään aineistona keskusteluista kirjoitettuja tekstitiedostoja. Ääni- ja kuvatallenteita käsittelevät vain tutkimusryhmään kuuluvat tutkijat. Tutkimuksessa kerättyjä tietoja käsitellään ja säilytetään tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla (ks. kutsun liitteenä toimitettu tietosuojailmoitus).

LAKAS-tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää siihen osallistumisen. Kieltäytymisestä tai keskeyttämisestä ei aiheudu sinulle kielteisiä seuraamuksia. Toivomme kuitenkin, että tutkimus kiinnostaa ja että olet halukas osallistumaan siihen, sillä tietoa niin varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyöstä kuin varhaiskasvatuksen palveluohjauksesta on maassamme niukasti. Tiedon tuottamisessa käytännön työssä toimivien asiantuntemus on korvaamatonta!

Ilmoittautuminen tutkimukseen tapahtuu lähettämällä viesti osallistumisesta projektitutkija Anni Riikoselle (sähköpostiosoite) / Aino Keloharjulle (sähköpostiosoite) tai soittamalla hänelle numeroon (puhelin) / (puhelin) / kootusti oman palvelualueesi hallinnon yhteyshenkilön xx kautta. (*Loppu muotoillaan palvelualueesi hallinnon kanssa tehdyn ilmoittautumista koskevan sopimuksen mukaisesti.*)

Ystävällisin terveisin

Maarit Alasuutari
Varhaiskasvatustieteen professori, tutkimuksen johtaja
Jyväskylän yliopisto
Puh. 040 8053513 sähköposti: etunimi.sukunimi@jyu.fi

Johanna Lammi-Taskula
Tutkimuspäällikkö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Puh. 029-524 7066, sähköposti etunimi.sukunimi@thl.fi

Lähteet

Fjällström, S. (2018). ”Semmonen kevyempi vaihtoehto”. Diskurssianalyttinen tutkimus muun varhaiskasvatuksen merkityksestä kuntien varhaiskasvatuspalveluna. Pro gradu -tutkielma, Kasvatustieteiden tiedekunta, Tampereen yliopisto.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104374/1538996472.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Noudettu 20.2.2022.

Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Bloigu, A. & Pelkonen, M. (2014). Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta sekä kouluterveydenhuolto Valtakunnallinen seuranta 2012. Raportti 12/2014. THL:Helsinki.

Hakulinen T, Hietanen Peltola M, Vaara S, Merikukka M & Pelkonen M. 2017. Laajoista terveystarkastuksista hyötyvät sekä perheet että neuvolahenkilöstö – ammattilaisten kokemuksia. THL, Tutkimuksesta tiiviisti 33/2017

Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Vaara, S., Merikukka, M. & Pelkonen, M. (2018). Ajanmukaiset käytänteet ja pitkät perinteet neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa: Palvelujen seurantatutkimus 2016-2017. Raportti 11/2018. THL:Helsinki.

Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Ervasti, E. & Vaara, S. (2021) Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut koronavuonna 2020. Tutkimuksesta tiiviisti 66/2021. THL:Helsinki. <https://www.julkari.fi/handle/10024/143299>

Hakulinen T, Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Vaara S. (2022). Poikkeavat olosuhteet – tutut palvelut. Äitiys- ja lastenneuvolan sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon seurantatutkimus 2021. Käsikirjoitus, Raportti. THL:Helsinki.

HE 80/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuslain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150080>

Holappa, A-S., Costiander, K., Haanpää, S., Kola-Torvinen, P. & Packalen, P. (2019). Kaksivuotinen esiopetus. Alustava selvitys 2019. Raportit ja selvitykset 2019:2a. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kaksivuotinen_esiopetus.pdf

Isolankila, T., Keski-Säntti, E-M. & Mattila, J. (2018.) Laskelmia perhevapaaudistuksesta. Koonti valmistelutyössä syntyneistä taustatiedoista. Työpapereita 141/2018. Kela:Helsinki.

Kuukka, A., Siippainen, A. & Alasuutari, M. (2019). "No periaatteessa minun tiedosani se aika lailla on": Palveluohjauksen työntekijän tiedollinen asema varhaiskasvatuksen palveluohjauskeskusteluissa. *Prologi – puheviestinnän vuosikirja*, 22–35. <https://journal.fi/prologi/issue/view/6049>

Kuusiholma-Linnamäki, J., Siippainen, A., Lepola, L., Metsämuuronen, J., Alasuutari, M., Koivisto, P., Nygård, M., & Saarikallio-Torp, M. (2021). Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun kolmannen vaiheen arviointi. Varhaiskasvatukseen osallistuminen ja kuntien vaihtelevat palvelujärjestelmät. Julkaisut 24:2021, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI). Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/11/KARVI_2421.pdf. Noudettu 20.2.2022.

Opetushallitus (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2018.pdf

Owal Group (2019). LAPE-kärkihankkeen arviointi. Loppuraportti 8.3.2019. https://stm.fi/documents/1271139/13111556/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf/3efbd6b7-c22f-ef66-b412-4b3b521d9512/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf

Pulkkinen, L. (toim. 2018). Kohti yhteistä lapsikäsitystä. Työpaperi 12/2018, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/136124>

Rantala, A. (2002). Perhekeskeisyys – puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 198. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25455/9789513940447.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Siippainen, A., Kuukka, A. & Kauppinen, A. (2019) Varhaiskasvatuksen palveluohjaus – säännösteltyä tiedon tarjoamista? CHILDCARE-blogi 8.1.2019. <https://blogs.tuni.fi/childcare/blogikirjoitus/varhaiskasvatuksen-palveluohjaus-saannosteltya-tiedon-tarjoamista/>

THL (2020) Lastenneuvolakäsikirja. Terveystarkastusten tarkempi sisältö. <https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/maaraaikaistarkastukset/terveystarkastusten-tarkempi-sisalto>

THL 2021. Varhaiskasvatus 2020. Tilastoraportti 32/2021. [Varhaiskasvatus 2020 \(julkari.fi\)](https://www.julkari.fi/handle/10024/136124)

THL 2020. Varhaiskasvatus 2019. Tilastoraportti 33/2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140541/Tr33_20.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Ukkola, A., Metsämuuronen, J. & Paananen, M. (2020). Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI): Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2020/08/KARVI_Alkumittaus.pdf

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 388/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110338#P19>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2018/20180540>

tietokayttoon.fi

ISBN PDF 978-952-383-064-6
ISSN PDF 2342-6799